

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
TARPTAUTINĖS PREKYBOS IR MUITŲ KATEDRA

ŠARŪNĖ ZABLACKAITĖ

**EKSPORTO IŠMOKŲ ĮTAKA ŽEMĖS ŪKIO
PRODUKTŲ EKSPORTUI LIETUVOJE**

Magistro baigimasis darbas

Vadovas:
doc. dr. T. Banelis

VILNIUS, 2012

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
TARPTAUTINĖS PREKYBOS IR MUITŲ KATEDRA**

ŠARŪNĖ ZABLACKAITĖ

**EKSPORTO IŠMOKŲ ĮTAKA ŽEMĖS ŪKIO
PRODUKTŲ EKSPORTUI LIETUVOJE**

**Tarptautinės prekybos magistro baigimasis darbas
Studijų programa 621N10005**

Konsultantas

dr. J.Reklaitis

2012 03

Rencenzentas

doc. dr. V. Rimkus

2012 04

Vadovas

doc. dr. T. Banelis

2012 04

Atliko

TPRmis0-01 gr. stud.

Š.Zablackaitė

2012 04

VILNIUS, 2012

PAGRINDINIŲ SAŲVOKŲ ŽODYNĖLIS

- **Bendroji žemės ūkio politika** - tai nuosekliai išplėta Europos bendrijos politika, kurios svarbiausia paskirtis - subsidijuoti žemės ūkio sektorių iš bendrijos biudžeto.
- **Eksportas** - tai prekių išvežimas iš Lietuvos Respublikos muitų teritorijos (iki narystės ES) ir iš Bendrijos muitų teritorijos (Lietuvai įstojus į ES), atlikus muitinės eksporto formalumus.
- **Eksporto licencija** - tai ES Komisijos nustatytos formos dokumentas, suteikiantis įgaliojimus ir įsipareigojimus eksportuoti atitinkamą jame nurodytą produktų kiekį, jo galiojimo laikotarpiu, išskyrus nenugalimos jėgos (*force majeure*) aplinkybes.
- **Eksporto muitai ir mokesčiai** - muitai ir kiti mokesčiai, renkami (sumokami) už eksportuojamas prekes arba susiję su eksportu, išskyrus apmokejimą už suteiktas paslaugas.
- **Eksporto subsidijos** - tai mokėjimas eksportuotojams, sudarantis galimybę sėkmingai konkuruoti užsienio rinkose, tai yra prekes užsienyje parduoti pigiau nei vidaus rinkoje.
- **Eksportuojanti valstybė narė** - tai valstybė narė, kurioje priimama eksporto deklaracija.
- **GATT** – bendroji sutartis dėl tarifų ir gamybos (angl. GATT).
- **Kombinuotoji nomenklatura** – Europos prekių klasifikatorius.
- **Kvota** - produktų ar prekių, kurie per nustatytą laiką gali būti įvežti ar išvežti iš ES muitų teritorijos, kiekis ar vertė.
- **Produktų užsienio prekyba** - produktų/prekių įvežimas į Bendrijos muitų teritoriją arba produktų/prekių išvežimas iš Bendrijos muitų teritorijos nepriklausomai nuo jų gabenimo per sieną būdo.
- **Trečiosios šalys** - valstybės, kurios nėra ES narės.
- **Žemės ūkio subjektai** - ūkininkų ūkiai, žemės ūkio bendrovės ir kitos įmonės, įregistruotos Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka, kurių metinės įplaukos iš prekinės žemės ūkio produkcijos ir gamybos paslaugų žemės ūkiui realizacijos sudaro daugiau kaip 50 procentų visų gautų pajamų.
- **Žemės ūkio rinka** - mainų sritis, kurioje dalyvauja žemės ūkio subjektai.

TURINYS

ĮVADAS	5
1. EKSPORTO SUBSIDIJAVIMO POLITIKOS TEORINIAI PRINCIPAI	7
1.1. ES Bendroji žemės ūkio politika.....	7
1.2. PPO nuostatos žemės ūkio produktų eksporto išmokų klausimais	9
2. ŽEMĖS ŪKIO PRODUKTŲ EKSPORTO RĖMIMO POLITIKA LIETUVOJE.....	13
2.1. Žemės ūkio produktų gamybos ir eksporto rėmimas iki narystės ES	13
2.2. Žemės ūkio produktų eksporto išmokos tapus ES nare.....	18
3. EKSPORTO IŠMOKŲ ĮTAKA ŽEMĖS ŪKIO PRODUKTŲ EKSPORTUI LIETUVOJE	42
3.1. Žemės ūkio produktų gamyba.....	42
3.2. Eksporto išmokų poveikis žemės ūkio produktų grupėms.....	52
IŠVADOS	68
LITERATŪRA.....	71
ANOTACIJA	88
ANNOTATION	89
SANTRAUKA	90
SUMMARY	92

IVADAS

Užsienio prekyba žemės ūkio produktais yra tradiciškai svarbi Lietuvos prekybos dalis. Lietuvai tapus ES nare ir prasidėjus ŽŪ prekybos liberalizavimui Lietuvos žemės ūkio produktų užsienio prekybos procesams nagrinėti skiriama vis daugiau dėmesio. Lietuvos žemės ūkio gamybos pajėgumai ir žemdirbių patirtis leidžia ne tik pačiai šaliai apsirūpinti žemės ūkio produktais, bet dalį jų eksportuoti užsienio rinkoms. Kaip savarankiškas ekonominis subjektas Lietuva tarptautinėje prekyboje pradėjo dalyvauti tik atgavusi nepriklausomybę. Lietuvai įstojus į ES išsiplėtė ekonominiai ryšiai su užsienio šalimis, pasikeitė ir išorinių ekonominių ryšių su jomis pobūdis. Eksporto augimą pastaraisiais metais lėmė ne tik atsivėrusios rinkos, bet tam taip pat įtakos turėjo ir eksporto subsidijavimas.

Tačiau eksporto subsidijavimas turi ir neigiamos įtakos žemės ūkio produktų prekybai ir gamybai. Keliami teiginiai, kad eksporto subsidijavimas neskatina modernizuoti žemės ūkio gamybos, investuoti į kokybės ir produktyvumo gerinimą ar atsisakyti neefektyviausių žemės ūkio šakų, kaip tai darytų rinkos ekonomika.

PPO skatina atsisakyti dirbtinų valstybės mechanizmo priemonių konkurencingumui palaikyti. Eksporto subsidijavimo mažinimas ir panaikinimas perspektyvoje siejamas su žymiu pasaulinės rinkos iškreipimo sumažėjimu. Tai sukurtų sąlygas rinkai, kuri parodytų kokios žemės ūkio šakos gali būti sėkmingai plėtojamos, o jų produktai pelningai parduodami vidaus ar užsienio rinkose. Iki šiol išskiriant žemės ūkio šakas, kurioms taikomas prioritetas, nebuvo atsižvelgiama į jų produkcijos paklausą, todėl buvo sukuriami nepagrįsti gamintojų lūkesčiai ir švaistomi ištekliai. Atsisakius subsidijų ir kainų reguliavimo politikos, būtų skatinama atskirų žemės ūkio gamybos grandžių dalyvių didinti gamybos efektyvumą, kooperuotis arba persiorientuoti į naujas veiklas.

Tačiau žemės ūkis yra specifinė šaka, labai priklausoma nuo gamtinių sąlygų. Remiantis vien tik rinkos dėsniais sunku prognozuoti paklausą ir pasiūlą, kai jos balansas per trumpą laiką gali ženkliai pakisti dėl sausrų ar liūčių. Taip pat tam įtakos turi ir turės didėjanti žmonių populiacijai ir kylantis pragyvenimo lygis skurdžiose šalyse, tokiose kaip Indija, to pasekoje proporcingai mažėjantis žemės ūkio naudmenų plotas.

Išnagrinėjus žemės ūkio ir maisto produktų eksporto duomenis matyti, kad, didelę dalį eksporto sudaro pienas ir pieno produktai, daugiausia eksportuojama sūrių, todėl darbe nagrinėjamos išmokos sūriams bei pasirinktas sviestas. Kadangi Lietuvoje suvartojama daugiau kiaulienos, nei jautienos darbe nagrinėjamos išmokos už galvijieną. Atsižvelgianti į pasaulinę cukraus rinkos situaciją, analizuojamos išmokos už cukrų.

Tyrimo objektas – eksporto išmokos ir žemės ūkio produktų eksportas Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – nustatyti eksporto išmokų įtaką Lietuvos žemės ūkio produktų gamybai ir eksportui.

Tyrimo uždaviniai:

- išnagrinėti bendrąją ES žemės ūkio politiką ir PPO nuostatas žemės ūkio produktų rinkos reguliavimo atžvilgiu.
- nustatyti Lietuvos žemės ūkio produktų gamybos ir eksporto priemones iki narystės ES.
- išanalizuoti eksporto išmokų sistemą ir išmokos dydžius cukrui, sviestui, sūriams ir galvijienai.
- įvertinti eksporto išmokų įtaką cukraus, sviesto, sūrių ir galvijienos gamybai ir eksportui.

Hipotezė - žemės ūkio produktų eksporto išmokos skatina subsidijuojamų produktų gamybos ir eksporto augimą.

Tyrimo metodika:

- Europos Sąjungos juridinių dokumentų skirtų bendrosios žemės ūkio politikos reguliavimui nagrinėjimas ir analizavimas;
- Europos Komisijos reglamentų nustatančių eksporto grąžinamaisiais išmokas analizė parengta naudojantis duomenų analizės, palyginimo ir grafinio vaizdavimo metodais;
- Lietuvos Statistikos departamento ir EUROSTAT eksporto ir gamybos duomenims įvertinti naudoti grupavimo, palyginimo ir grafinio vaizdavimo būdai.

Tyrimo laikotarpis – 2004-2010 metai.

1. EKSPORTO SUBSIDIJAVIMO POLITIKOS TEORINIAI PRINCIPAI

1.1. ES Bendroji žemės ūkio politika

Po Antrojo Pasaulinio karo Europoje atsirado maisto produktų stygius. Todėl 1957 m. Vakarų Europos šalys pasirašė Romos sutartį, kuria siekiama sujungus savo pastangas apsirūpinant žemės ūkio produktais, skatinanti žemės ūkio gamybą bei mažinti prekybos barjerus. Sutartimi apibrėžti šie BŽŪP tikslai:

- žemės ūkio produkcijos gamybos gausinimas;
- pakankamų pajamų žemės ūkio darbuotojams užtikrinimas;
- stabilios žemės ūkio produkcijos rinkos sukūrimas;
- pakankamas gyventojų aprūpinimas maisto produktais;
- saikingų, pirkėjams prieinamų kainų palaikymas.

Aštuntajame dešimtmetyje 70% ES biudžeto buvo skiriama žemės ūkiui, BŽŪP labiausiai integruota ES politika. Po keleto reformų biudžeto išlaidos žemės ūkiui 2007-2013 m. finansiniu laikotarpiu sumažėjo iki 35%. Per tą patį laikotarpį daugiau pinigų (9,7%) buvo skirta kaimo plėtrai ir kitiems ES įsipareigojimams.

Reformos buvo būtinos, kadangi vykdant ūkininkų pajamų palaikymo politiką, remiančia žemės ūkio produktų gamybą, susidarė produkcijos perteklius. Taip pat parama nebuvo paskirstoma tolygiai: per kainas bei kitas rinkos reguliavimo priemones didžioji paramos dalis teko stambiausiems ūkininkams, apie 80 % biudžeto asignavimų „pasiėmė“ 20 % ūkininkų.

XX a. dešimtajame dešimtmetyje įgyvendintos BŽŪP reformos, kuriomis siekta sumažinti skirtumą tarp ES kainų bei pasaulines rinkos kainų, reformas iš dalies nulėmė 1995 m. Pasaulines prekybos organizacijos (PPO) žemės ūkio susitarimas, kuris apribojo ES galimybes naudoti eksporto subsidijas (t. y. mokėti kompensacijas ūkininkams už produktų eksportą pasaulines rinkos kainomis, kurios buvo mažesnes už ES kainas). BŽŪP reformos būtinybę taip pat lėmė ES žemės ūkio sektorių sudrebinusios BSE (karvių pasiutligė) ir FMD (snukio ir nagų liga) krizė. (Europos komisija Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinis direktoratas, 2008).

Pirmoji BŽŪP reformų banga sumažino gamybos perteklių. Tačiau iki 2002 m. išryškėjo būtinybė atlikti išsamią ES žemės ūkio politikos peržiūrą, įskaitant kelias maisto krizes, numatomą ES plėtrą į Rytus, Pasaulio Prekybos Organizacijos pasipriešinimą BŽŪP ir Geteborgo susitikime apibrėžtą tausojančios plėtros strategiją. 2003 m. Franz Fischler pristatė BŽŪP reformų paketą, kurį apibūdino kaip radikaliausią ES žemės ūkio patobulinimą. Pagrindiniai jo pasiūlymai apėmė:

- subsidijų atsisiejimą nuo gamybos;

- aukštus reikalavimus aplinkosaugos, maisto saugos ir gyvūnų gerovės standartams kaip sąlygą gauti subsidijas;
- daugiau lėšų kaimo plėtrai tiesioginių išmokų ir rinkos paramos priemonių sąskaita;
- intervencinių kainų sumažinimą daugelyje sektorių.

Po karštų debatų žemės ūkio ministrai susitarė pradėti BŽŪP reformą. Nors paramos žemės ūkiui susiejimas su gamybos apimtimis nebuvo visiškai panaikintas, kaip buvo siūlyta iš pradžių, įvyko svarbus postūmis, kurio dėka ūkininkai didžiąją dalį pajamų gauna iš tiesioginės paramos, siejamos su žemės naudmenų plotu, o ne su gamybos apimtimis.

Reformomis taip pat buvo pasiruošta PPO derybų dėl tarptautinės prekybos liberalizavimo „Doha” raundui, kuriame ES pažadėjo panaikinti visas eksporto subsidijas iki 2013 m., tačiau 2006 m. derybos sustojo.

2003 m. BŽŪP reforma, kurios esminė idėja paramos tiesioginėmis išmokomis ir gamybos apimčių sąsajų panaikinimas orientuojant ūkininkus gaminti produkciją ne dėl už produkciją mokamų išmokų, nepalietė kai kurių jautrių sektorių, įskaitant cukraus, vyno, bananų ir kitų vaisių bei daržovių. 2005 m. buvo susitarta dėl nuodugnios cukraus sektoriaus reformos. 2006 m. ir 2007 m. pradžioje Komisija taip pat pasiūlė reformuoti vyno, bananų, vaisių ir daržovių sektorius. 2007 m. spalio 22 d. Taryba priėmė Reglamentą (EB) Nr. 1234/2007, vadinamąjį Bendrą BRO reglamentą. Šiuo reglamentu susistemintas visų sektorių bendros rinkos organizavimas ir pakeisti 45 Tarybos teisės aktai.

Žemės ūkio politika ES labai svarbi ne vien todėl, kad ūkio dirbamoji žemė ir miškai užima daugiau kaip 90 % visos naudojamos žemės, bet ir dėl to, kad BŽŪP gali padėti Europai spręsti šiuos svarbius uždavinius:

- aprūpinti vartotojus saugiais ir kokybiškais maisto produktais;
- saugoti aplinką;
- prisitaikyti prie kintančių tarptautinės prekybos taisyklių.

Pasaulinės prekybos atžvilgiu ES laikoma vieninga rinka, kuri yra labiau pajėgi atstovauti šalių narių interesus Pasaulinėje prekybos organizacijoje, nei Bendrijos narės atskirai. ES tenka pagrindinis vaidmuo, sudarant pasaulinės prekybos sutartis Pasaulio prekybos organizacijoje. Taip pat ji yra sudariusi ir derasi dėl dvišalių prekybos susitarimų su atskiromis trečiosiomis šalimis, dėl laisvosios prekybos susitarimų su artimiausiomis kaimynėmis, dėl specialių priemonių su besivystančiomis šalimis, kurioms sudaro lengvatines sąlygas įeiti į ES rinką, ir plėtoja santykius su regioninėmis grupėmis.

Šiuo metu ES išlieka didžiausias pasaulyje maisto importuotoja, ypač iš besivystančių šalių.

1.2. PPO nuostatos žemės ūkio produktų eksporto išmokų klausimais

Žemės ūkio produkcijos prekybos klausimais PPO (Pasaulio prekybos organizacija) atsakingas yra žemės ūkio komitetas. Derybos dėl žemės ūkio produkcijos susitarimo pradėtos Urugvajaus raunde 1986 metais ir vyko iki 1994 metų. Žemės ūkio prekybos sistema yra stipriai veikiama daugiašalės prekybos sistemos. PPO žemės ūkio susitarimas, kartu su šalių narių komitetais siekia sumažinti eksporto subsidijas, nacionalinę paramą žemės ūkiui bei supaprastinti importo apribojimus. Pamatinis dokumentams šiems siekiams yra 1947 metais Ženevoje įteisintas GATT, Bendrasis susitarimas dėl prekybos ir tarifų.

GATT remiasi trimis principais:

- daugiašališkumo, didžiausio palankumo statuso taikymu visoms šalims narėms;
- prekybos plėtojimo;
- narių besąlyginiu abipusiškumu.

Šiuo metu PPO siekia įgyvendinti reformą, kuria būtų subalansuota tarptautinės žemės ūkio prekybos liberalizavimas ir įteisinti vyriausybių žemės ūkio politikos tikslus įskaitant ir su prekyba nesusijusius klausimus. (Agriculture negotiations: backgrounder, WTO)

Susitarimo dėl žemės ūkio nuostatas sudaro 4 pagrindinės dalys: pats susitarimas dėl žemės ūkio; organizacijos narių įsipareigojimai dėl įėjimo į rinką sąlygų, vidaus paramos bei eksporto subsidijų; susitarimas dėl sanitarinių ir fitosanotarinių priemonių taikymo; Ministrų sprendimas dėl mažiausiai išsivysčiusių ir maistą importuojančių valstybių.

Urugvajaus derybų rezultate buvo sukurta schema ilgalaikiai reformai prekyboje žemės ūkio produktais ir vidaus politikos kūrimui. Taip siekiant orientuoti žemės ūkio gamybą į rinkos poreikių tenkinimą. Nustatytos prekybos žemės ūkio produktais taisyklės leisiančios pagerinti eksporto ir importo prognozes. Sudarytas žemės ūkio priemonių paketas apimantis ir daugelį kitų šalims narėms svarbių ekonominių ir politinių klausimų. Minėtas priemonių paketas apima nuostatas, skatinančias taikyti mažiau politinių vidaus paramos priemonių kaimo ekonomikai palaikyti, taip pat veiksmus naudojamus prisitaikymo prie naujų nuostatų palengvinimui, bei nustatytos sąlygos, kurioms esant leidžiamas tam tikras įsipareigojimų lankstumas.

(A Summary of the Final Act of the Uruguay Round, WTO)

Žemės ūkio susitarimo tikslas yra prekybos sektoriaus reformos ir politika nukreipta į rinką orientuoti žemės ūkio sektorių. Kas padidintų nuspėjamumą ir saugumą importuojančioms, ir eksportuojančioms šalims. Susitarimas ribojamos priemonės narių vyriausybėms remti vietinę kaimo ekonomiką, rekomenduojama rinktis tokias paramos priemones, kurios sukelia mažesnius prekybos iškreipimus. Susitarime sudaryta lanksti sistema įsipareigojimų vykdymui ir įgyvendinimui. Besivystančios šalys neturi sumažinti subsidijų arba sumažinti savo tarifų tiek kiek išsivysčiusios

šalys, joms yra suteikiamas papildomas laikas įsipareigojimų įvykdymui užbaigti. Mažiau išsivysčiusioms šalims šie įsipareigojimai netaikomi. Specialios nuostatos taikomos šalims kurios yra priklausomos nuo importo ir kurių ekonomikos sektorius yra mažiau išvystytas.

Reformos pasekoje buvo sudarytas veikslių apimančių daugiašalių taisyklių ir įsipareigojimų, skirtų žemės ūkio produkcijai (išvardintai susitarime dėl žemės ūkio,) įskaitant privalomus tarifus, paketas. PPO narės apribojo maksimalius tarifus beveik visiems žemės ūkio produktams, tuo tarpu pramonės produkcijai tarifai išlieka neapriboti. Valstybių narių vyriausybės yra įsipareigojusios mažinti žemės ūkio eksporto subsidijas ir prekybą iškreipiančias vidaus paramos priemones. Jos susitarė uždrausti subsidijas, viršijančias derybų metu nustatytas ribas.

Urugvajaus raundo susitarimu sukurta taisyklių sistema efektyvus žingsnis mažinant prekybos apsaugos ir prekybą iškraipančios paramos priemones. Bet tai buvo tik pirmasis reformos etapas. Žemės ūkio susitarimo 20 straipsniu šalys narės pasižadėjo tęsti derybas dėl pradėtų vykdyti įsipareigojimų. 2001 m. lapkričio Dohos ministrų deklaracija, nustato naujus pavedimus išskirdama aiškesnius tikslus paremtus iki tol pasiektais rezultatais bei nustato galutinius terminus. Derybos dėl žemės ūkio yra vienos sunkiausių dėl valstybių narių privačių interesų bei požiūrio. Dohos derybų raundu siekiama tolesnio žemės ūkio prekybos liberalizavimo. Kuris suteiktų pranašumą šalims galinčioms konkuruoti aukštesnės kokybės produktais ir palankesnėmis jų kainomis, o ne nuo subsidijų dydžio priklausančiais veiksniais. Tai labai svarbu daugeliui besivystančių šalių, kurių ekonomikos priklauso nuo įvairių pirminių ir apdorotų žemės ūkio produktų, eksportuojamų į įvairias rinkas, įskaitant ir kitų besivystančių šalių.

Tolimesnių derybų objektais vis dar išlieka tarifų mažinimas, vidaus parama bei eksporto subsidijos. Kai kurios šalys narės mano, kad derybose turėtų būti aptartas tokių pat prekybos sąlygų kaip ir visoms kitoms prekėms taikymo prekybai žemės ūkio produktais klausimas. Tačiau kitos šalys tokius pasiūlymus griežtai atmeta, iškelamos nemažai priežasčių, kodėl prekybai žemės ūkio produktais turėtų būti taikomos specifinės sąlygos. Derybų mandatas nuolat papildomas dokumentais, kurie yra patvirtinti visų PPO ministrų. Vieni pagrindiniai yra 2004 m. „Liepos paketas“ ir 2005 m. Honkongo PPO ministrų konferencijos deklaracija.

Kaip jau minėta, vienas iš PPO veiklos objektų yra pateikimo į rinką sąlygų nustatymas. Iki Urugvajaus raundo daugelio valstybių naudojama prekybos ribojimo priemonė buvo kvotų sistema. Urugvajaus raundo metu žemės ūkio produktų importo ribojamas kvotomis ir kitomis netarifinėmis priemonėmis buvo pakeistas į tarifinius ribojimus. Kurie daugiau ar mažiau yra laikomi lygiaverte kvotoms apsaugos priemone: jei prieš tai vidaus politikos dėka kainos buvo 75 proc. didesnės už pasaulinę kainą, tai naujas tarifas galėjo siekti 75 proc. (toks kvotų pervertimas į tarifus buvo pavadintas „tarifikacija“). Tarifų sistema nustatė, kad iki susitarimo buvę importo kiekiai turėję teigiamos įtakos išliktų, taip pat garantavo, kad po susitarimo importo kiekiai nebūtų apmokestinti per

ne lyg dideliais muitais. Šis tikslas buvo pasiektas "tarifų kvotų" sistema - mažesnės tarifų normos taikomos importuojant iki nustatytos normos (kvotos, viršijus numatytą kiekį didesnės (kartais daug didesnis)).

Naujai įsigaliojusios kvotos ir tarifai apimantys visus žemės ūkio produktus pradėjo galioti nuo 1995 m. Urugvajaus raundo metu buvo sutarta, kad išsivysčiusios šalys sumažins tarifus iki 36 proc. vidurkio per šešerių metų laikotarpį. Besivystančioms šalims leista sumažinti kvotas 24 proc. per 10 metų laikotarpį. Kai kurios besivystančios šalys pasinaudojo galimybe nustatyti tarifų „lubas“ – tuo atveju jei tarifai jau buvo nustatyti iki Urugvajaus raundo. Mažiausiai išsivysčiusioms šalims nereikia sumažinti tarifų. Minėtos sąlygos nėra aprašytos žemės ūkio susitarime, jomis remiasi šalys narės sudarydamos savo įsipareigojimų sąrašus.

Produktams, kuriems iki susitarimo buvo taikomos netarifinės priemonės buvo leista taikyti specialias apsaugos priemones esant kainų mažėjimui arba išaugusiam importui, kuris kelia grėsmę vietos gamintojams (ūkininkams). Bet susitarime apibrėžiama kada ir kaip šias priemones galima taikyti (pvz.: jos negali būti naudojamos importo tarifinėms kvotoms).

Svarbiausiais PPO debatų objektas yra vidaus parama žemės ūkiui. Pagrindinė priežastis, kodėl kontroliuojama vidaus parama žemės ūkio produktų gamybai – tai tokios politikos iššaukiama perprodukcija. To pasekoje iššaukiamas eksporto subsidijų poreikis bei žemos kainos. PPO susitarime dėl žemės ūkio ginčijamasi dėl priemonių programų, kurios tiesiogiai remia produkciją ir tokių, kurios gamybą veikia netiesiogiai. Priemonės turinčias tiesioginį poveikį gamybai ir prekybai siūloma naikinti. Vidaus paramos priemonės yra suskirstytos į vadinamąsias dėžes. Leidžiamos naudoti priemonės turinčios minimalų poveikį prekybai yra apibūdintos „žaliojoje dėžėje“. Žaliąją dėžę sudaro dvi paramos grupės – viešųjų paslaugų paramos programa, antrąją grupę sudaro nuo gamybos atsietosios tiesioginės išmokos. Visai „žaliajai dėžei“ priskiriamai paramai, kuri laikoma suderinama su PPO sistema, paramos mažinimas visiškai netaikomas. „Žaliosios dėžės“ subsidijos nedaro arba daro minimalų prekybos poveikį prekybos iškraipymui ar gamybai, t.y., jos nesudaro sąlygų konkurencinės pozicijos gerinimui – gamybos masto palaikymui ar plėtrai (negavus šių subsidijų žemės ūkio subjekto veikla neturėtų patirti sąstingio ar nuosmukio). (UNCTAD, 2007).

„Gintarinė dėžė“ apima vidaus paramos priemones, kurių paramos lygį numatyta sumažinti, bet nepanaikinti. „Gintarinėje dėžėje“ talpinamos priemonės susijusios su produkcija ir gamyba, remiama kainų bei kiekio politikos priemonėmis, kurioms taikoma mažinimo prievolė – de minimis. Urugvajaus raundo metu nuspręsta, kad per 6 metus „Gintarinės dėžės“ priemonės turi būti sumažintos 20 proc., palyginti su 1986–1988 m. baziniu laikotarpiu. Beje, visi PPO nariai gali taikyti de minimis išlygą, kuria remiantis esama BPP gali būti netaikoma paramai, kurios suma mažesnė kaip 5 proc. atitinkamo gaminio vertės (specialioji parama) arba visos žemės ūkio produkcijos (nespecialioji parama). Besivystančioms šalims taikoma 10 proc. viršutinė riba.

(The Boxes, WTO, 2002).

„Mėlynoji dėžė“ apima paramą, susijusią su pasiūlos kontrolės programomis, kurioms paramos mažinimo įpareigojimai netaikomi: pvz., tiesioginei paramai už plotą ir nuolatinę ar priskiriamą derlingumą, apskaičiuojamą pagal galvijų skaičių (kompensacinė pagalba, patvirtinta pagal BŽŪP 1992 m.). Be to, šią paramą nuo bet kokio apskundimo PPO ginčų sprendimo institucijai (GSI) saugojo 9 metams nustatyta „taikos išlyga“, nustojusi galioti 2003 m. gruodžio 31 d. Tačiau kiekvienam produktui skiriama parama pagal BPP ir pagalba, priskirta „mėlynajai dėžei“ (bendroji BPP), negali viršyti bendros paramos sumos, suteiktos 1992 prekybos metais. „Mėlynoji dėžė“ apima „gintarinės dėžės“ paramos priemones su tam tikromis išlygomis, t.y. parama skiriama ribotam produkcijos kiekiui.

(The Boxes, WTO, 2002).

2. ŽEMĖS ŪKIO PRODUKTŲ EKSPORTO RĖMIMO POLITIKA LIETUVOJE

2.1. Žemės ūkio produktų gamybos ir eksporto rėmimas iki narystės ES

Po nepriklausomybės atkūrimo užsienio prekybos perorientavimas iš buvusios SSRS į Vakarų šalis ir jos reintegracija į pasaulio ekonomiką ne tik sudarė esminį šalies perėjimo į rinkos ekonomiką elementą, bet ir buvo siejama su Lietuvai svarbiais politiniais ir saugumo aspektais.

Pasak R. Vilpišausko (2000) Lietuvos užsienio prekybos politika buvo liberalizuojama įgyvendinant tiek vienašales, tiek ir sutartines priemones. 1993 m. priimtas naujas prekybos įstatymas ir panaikinti dar likę kiekybiniai eksporto apribojimai. Ribotam laikui buvo palikti eksporto muitai kai kuriems vietiniams žaliavų produktams (kailiams ir medienai). Importo srityje buvo nustatyti beveik vienodi ir santykinai nedideli muitai. Buvo panaikinti specifiniai 10 procentų dydžio maito mokesčiai už importą tvirta valiuta ir statistinės prekybos rinkliavos, kurios buvo nustatytos informacijai apie prekybos srautus registruoti. Kartu pamažu buvo šalinami mokėjimų apribojimai. Daugelio netarifinių prekybos barjerų pašalinimas ir santykinai nedideli importo muitai prisidėjo prie spartaus užsienio prekybos apimtys didėjimo. Pradėta užsienio prekybos reforma: 1992 m. rugsėjo mėn. Lietuvai buvo suteiktas GATT stebėtojos statusas, 1992–1993 m. su kai kuriomis ELPA šalimis pasirašytos pirmosios laisvosios prekybos sutartys. Politiškai svarbiausia yra 1994 m. pasirašyta laisvosios prekybos sutartis su ES, įsigaliojusi 1995 m. pradžioje. Ji vėliau buvo inkorporuota į Asociacijos sutartį, galiojančią nuo 1998 m. vasario mėn. Integracija į ES ir narystės joje perspektyva tapo lemiamu veiksniu, paskatinusiu trišalių susitarimų, liberalizavusių prekybą tarp Baltijos šalių, sudarymą ir dvišalių susitarimų su dauguma CELPA narių pasirašymą.

(R. Vilpišauskas, Pinigų studijos, 2002).

1995 m. buvo įvestos pagrindinės ž.ū. produktų minimalios (ribinės) supirkimo kainos, supirkimo kvotos, žaliavų subsidijos, tiesioginės išmokos ūkininkaujantiems nepalankiuose rajonuose, eksporto subsidijos bei produktų sandėliavimo subsidijos. Minimalios palaikomos kainos buvo nustatytos taip, kad garantuotų „apatinę“ gamintojų kainą, kaip tai daroma ES rinkos reguliavimo sistemoje. Tačiau Lietuvos Vyriausybė neturėjo jokių institucinių mechanizmų laiduoti minimalių supirkimo kainų, todėl buvo pasikliaujama produkcijos perdirbėjų konkurencingumu, kas turėjo garantuoti gamintojams minimalias kainas. Subsidijos buvo mokamos produkcijos perdirbėjams siekiant palaikyti žemesnes vartotojų kainas ir aukštesnes supirkimo kainas. (**Žemės ūkio politikos apžvalga, 1996**)

Užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais balansas 1994 metais buvo teigiamas ir sudarė 1013 mln. litų, 1995 metais jis sumažėjo iki 32,4 mln. litų, o 1996 metais tapo neigiamas ir sudarė 94,9 mln. litų. Šis balansas buvo neigiamas ir 1997 metais (29,4 mln. litų).

Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas 1994 – 1996 metais didėjo. 1994 metais šių produktų eksportuota už 1949,2 mln. litų, 1995 metais – už 1982,7 mln. litų, 1996 metais – už 2296,6 mln. litų. 1997 metais eksportuota žemės ūkio ir maisto produktų už 2472,1 mln. litų (1998 m. birželio 30 d. „Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo ir eksporto skatinimo programa“).

Viena didžiausių Lietuvos užsienio prekybos partnerių atgavus nepriklausomybę išliko Rusija, tad 1998 m. rugpjūčio mėnesį prasidėjusi ekonominė Rusijos krizė įtakojo ir Lietuvos eksporto srautus. Dėl sutrikusių atsiskaitymų bei sunkumų parduodant gaminius į NVS šalis atsirado poreikis perorientuoti produkcijos pardavimus. Nemažai įmonių skatino sustiprinti vidaus rinkos apsaugą. Į tai reaguodama Lietuvos Respublikos vyriausybė nustatė nemažai prekybos apsaugos priemonių, įskaitant importo muitų padidinimą kai kuriems produktams (daugiausia žemės ūkio) bei diskriminacinius netarifinius barjerus importuojamoms prekėms. Lietuvos Vyriausybė 1998 m. rugsėjo 17 d. priėmė nutarimą „Dėl laikinų priemonių Lietuvos prekių eksportui palengvinti, vidaus rinkai apsaugoti ir Lietuvos įmonių padėčiai joje sustiprinti“, kuriuo nustatė keliolika apsaugos priemonių bei įsteigė Krizių stebėjimo centrą. Naujos apsaugos priemonės apėmė mokesčių lengvatas vietos įmonėms, prekybos apsaugos priemones (importo muitų padidinimą žemės ūkio ir maisto prekėms, garantijų teikimą, netarifinius barjerus, tokius kaip muitinis įvertinimas, gaminių kokybės standartai, privalomas sertifikavimas, antidempingo ir kompensacinės priemonės), diskriminacinę politiką vidaus rinkoje užsienio įmonių atžvilgiu (preferencines valstybinių pirkimų taisykles). (R. Vilpišauskas, 2000). Susidūrus su NVS šalių rinkų ir vidaus rinkos neigiamu „paklausos šoku“, Lietuvos gamintojai ėmė energingai skverbtis į Vakarų, ne tik į ES, bet ir į Centrinės Europos laisvosios sutarties (CELPS), Europos laisvosios prekybos asociacijos (ELPA) grupių šalis bei JAV. (R. Rudzkiš, 2003).

Tačiau pasirinkusi taikyti protekcionistines priemones Lietuvos Respublikos Vyriausybė apsunkino stojimo į PPO derybų procesą. Konvencinių ir autonominių importo muitų, kai kuriems žemės ūkio ir maisto produktams (pienui, mėšai, cukrui, kviečiams ir jų produktams), padidinimą kritikavo PPO bei pagrindiniai derybų partneriai.

Įmonių ir valstybės institucijų ryšiai išliko stiprūs ten, kur reformos vyko palyginti lėtai. Viena vertus, tai sukūrė daugiau galimybių ekonominių interesų grupėms daryti spaudimą siekiant apsaugos nuo konkurencijos, kita vertus, tai sustiprino politikų paskatas reguliuoti ekonomikos funkcionavimą. Tai iliustruoja įvairiomis formomis teikta valstybės parama žemdirbiams ir kai kurioms maisto pramonės įmonėms. Kai kuriais atvejais, importo apsauga buvo suteikiama kaip sudedamoji privatizavimo sandorių dalis, parduodant stambių valstybinių įmonių akcijas užsienio investuotojams. Cukraus fabrikams suteikta rinkos apsauga rodo, kaip privatizacijos metodas ir politikos kūrėjų polinkis reguliuoti prekybą gali padidinti protekcionizmo lygį šalyje, tenkinant vadinamųjų strateginių investuotojų reikalavimus. (R. Vilpišauskas, 2000).

Norint sukurti didesnes užsienio prekybos galimybes Lietuvai buvo svarbu tapti PPO nare. 1992 m. rugsėjo mėn. Lietuvai buvo suteiktas GATT stebėtojos statusas, kuris 1995 m. pakeistas PPO stebėtojos statusu. Narystė PPO (iki 1995 m. – GATT) buvo reikšminga LR siekiamybė, todėl buvo vykdomos svarbios politikos reformos. Stojimo derybos prasidėjo 1994 m., o 1994 m. spalio mėn. Lietuva pateikė memorandumą dėl užsienio prekybos politikos režimo. 1995 m. PPO sudarė darbo grupę, kuri pirmąjį susitikimą su Lietuvos delegacija surengė 1995 m. antroje pusėje. Nuo tada stojimo derybos vyko lygiagrečiai dviem lygiais – daugiašaliu ir dvišaliu, derantis su atskiromis PPO šalimis (dažniausiai viena iš dešimties PPO narių). Iki 2000 m. birželio mėn. įvyko 10 daugiašalių ir 15 dvišalių derybų raundų bei 7 daugiašaliai susitikimai žemės ūkio subsidijavimo klausimais. (Europos sąjunga ir Pasaulio prekybos organizacija, Europos parlamentas).

Įstojimo į PPO derybos užtruko septynerius metus. Per šį laikotarpį buvo įvykdytas nemažas skaičius ekonominių reformų, kurios turėjo įtakos derybų procesui. Taip pat buvo būtina suderinti teisės normas su PPO nuostatomis, kurios apėmė ne tik tarptautinės prekybos reikalavimus susijusius su prekių sienos kirtimu. Narystė PPO reiškė, kad Lietuva naudosis didžiausio palankumo šalies statusu (angl. – MFN) ir nacionaliniu režimu (nediskriminavimo principu) prekiaudama su kitomis PPO narėmis, netaikys kiekybinių prekybos apribojimų, išaldys importo muitų lygius ir vidaus paramos žemės ūkiui lygį, nebesubsidijuos žemės ūkio produktų eksporto. Po Urugvajaus derybų raundo gana smarkiai padidėjo daugiašalių prekybos taisyklių paketas, apimdamas ne tik tolesnį importo muitų mažinimą, bet ir tokias sritis, kaip su prekyba susijusios paslaugos, intelektinės nuosavybės teisės, su investicijomis susiję klausimai, žemės ūkio politika ir t. t. Lietuvos institucijos turėjo mažai patirties tose srityse, kurias reikėjo reformuoti kartu su kitomis ekonominėmis ir administracinėmis sritimis. Bendrųjų daugiašalių prekybos principų perėmimas buvo palyginti paprastas ir visiškai atitiko ekonominių reformų principus. Tačiau viso PPO taisyklių paketo perkėlimas ir įgyvendinimas vykstančių ekonomikos reformų sąlygomis buvo objektyvus, nemažai laiko reikalaujantis veiksnys ne tik Lietuvai, bet ir visoms sąlygas rinkos ekonomikai sudarančioms šalims, stojančioms į PPO. (R. Vilpišauskas, 2000).

Viena svarbiausių užsitęsusių derybų su PPO priežastimi buvo Lietuvos vykdoma žemės ūkio politika. Svarbų vaidmenį čia atliko interesų grupių spaudimas (žemės ūkyje dirba daugiau kaip 20 % šalies darbo jėgos), žemės ūkio interesų grupių glaudūs ryšiai su Žemės ūkio ministerija, paveldėta pastarosios tendencija intensyviai reguliuoti šią ūkio šaką, galiausiai koordinavimo problemos, iškilusios tarp Žemės ūkio ir Užsienio reikalų ministerijų koordinuojant patį derybų procesą. Pagrindiniais ginčytiniais derybų klausimais tapo valstybės paramos žemės ūkiui lygis, parama cukraus pramonei, eksporto subsidijų panaikinimas ir importo muitų žemės ūkio produktams išaldymas. 1997 m. Lietuvos žemės ir miškų ūkio ministerijos įsakymu „Dėl perdirbamosios pramonės įmonių skaninio didinti eksportą laikinosios tvarkos ir sąlygų patvirtinimo“ numatyta eksporto subsidijų skyrimo

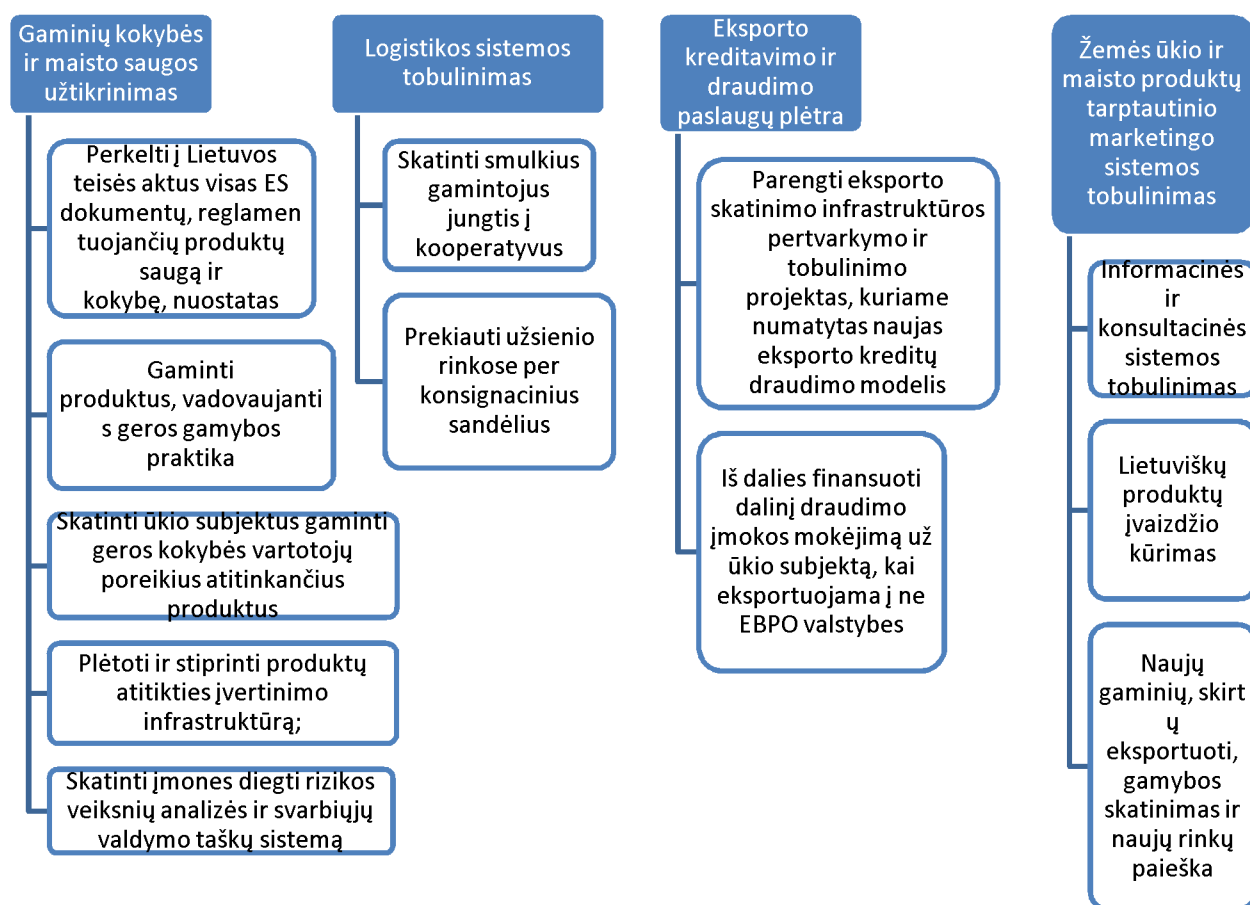
tvarka ir sąlygos parengtos siekiant sumažinti maisto produktų perteklių, panaudojant kuo mažiau valstybės biudžeto lėšų. Subsidijų dydis buvo nustatomas Žemės ir miškų ūkio ministro patvirtintos komisijos, kurioje dalyvavo mėsos ir pieno perdirbimo asociacijų ir žemės ūkio produkcijos gamintojų atstovai. Subsidijos dydis nustatomas vienodas visoms įmonėms. Siekiant sukurti našų, vidaus ir tarptautinėse rinkose konkurencingą Lietuvos žemės ūkio sektorių, pereinant prie kokybiškai naujo rinkos reguliavimo mechanizmo, kuris remiasi tiesioginio ir netiesioginio poveikio priemonėmis. 1998 m. birželio 30 d. buvo patvirtina „Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo ir eksporto skatinimo programa“. Kurioje išskirtas teiginys, kad „Eksporto subsidijų taikymo galimybės bei sąlygos ir kitos užsienio prekybos sąlygos priklausys nuo to, kokiomis sąlygomis Lietuva įstos į Pasaulio prekybos organizaciją“. Šioje programoje nustatytas strateginis tikslas - sukurti palankią žemės ūkio ir maisto prekių eksportui plėtoti aplinką. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-09-27 nutarimu Nr. 1160 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. spalio 29 d. nutarimo Nr. 1282 „Dėl eksporto plėtojimo strategijos“ dalinio pakeitimo“ patvirtintoje Eksporto plėtos ir skatinimo strategijoje pagrindinis keliamas tikslas - kuo didesnė eksporto dalis bendruose šalies įmonių pardavimuose, kuris aiškinamas siekiu sumažinti einamosios sąskaitos deficitą. Atsižvelgiama į „viso privataus sektoriaus poreikius“ ir numatoma šalinti verslo plėtos kliūtis.

2002 m. sausio 7 d. Priimtas nutarimas „Dėl Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto skatinimo 2002-2003 metų programos ir jos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“, kuriame pagrindiniais eksporto skatinimo šaltiniais numatytos – Specialioji kaimo rėmimo programa, Eksporto plėtos ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialioji programa, privačios lėšos, Specialioji žemės ūkio ir kaimo plėtos programa (SAPARD). Išskirti programos tikslai ir uždaviniai:

1. didinti lietuviškų produktų tarptautinį konkurencingumą ir sudaryti sąlygas plėtoti eksportą;
2. gerinti užsienio prekybos balansą;
3. analizuoti priemones ir veiksnius, lemiančius lietuviškų produktų eksporto galimybes, numatyti priemones jam didinti;
4. užtikrinti gaminių kokybę ir maisto saugą;
5. užtikrinti logistikos sistemos tobulinimą;
6. užtikrinti eksporto kreditavimo ir draudimo paslaugų plėtrą;
7. užtikrinti tarptautinio marketingo sistemos tobulinimą.

Šiuo nutarimu pradėtos įsisavinti ES paramos lėšos, nepaisant to, kad Lietuva dar nebuvo ES narė. ES 2000-2006 metų laikotarpiui pagal Europos Bendrijos Tarybos reglamentą Nr.1268/1999 šalims kandidatėms numatyta skirti finansinę stojimo paramą pagal Specialiąją žemės ūkio ir kaimo plėtos programą (SAPARD). Vienas iš pagrindinių Europos Sąjungos reikalavimų, keliamų tiek stojimo (SAPARD), tiek struktūrinės ir kaimo plėtos paramos įgyvendinimui, yra finansinis šalies kandidatės indėlis, t. y. iki 20-35 proc. programos biudžeto lėšų turi būti iš valstybės biudžeto, o 65-80 proc.

sudaro iš Europos Sąjungos skiriami asignavimai. Remiantis kiekvienais metais pasirašomomis metinėmis finansavimo sutartimis tarp Europos Bendrijų Komisijos ir Lietuvos Respublikos (iki 2003 metų imtinai), Lietuvai kasmet stojimo paramai buvo skiriama virš 30 mln. eurų. Skirtos lėšos turės būti panaudotos iki 2006 m. pabaigos. Programa skirta įgyvendinti Žemės ūkio ministerijos strateginį tikslą „Užtikrinti konkurencingo žemės ir maisto ūkio plėtrą, skatinti įvairinti ekonominę veiklą kaime ir formuoti struktūrinę politiką“. 1 paveiksle išvardintos pagrindinės eksporto skatinimo programos įgyvendinimo priemonės.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 7 d. nutarimas Nr. 9.

1 pav. Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto skatinimo 2002-2003 metų programos įgyvendinimo priemonės

Per 2003 metus suaktyvėjo užsienio prekyba. Eksportas buvo 8,7 proc., o importas – 4,9 proc. didesnis negu 2002 metais, eksportuotų prekių vertė – 22,1 mlrd. Lt, importuotų – 30 mlrd. Lt. Užsienio prekybos deficitas sudarė 7,9 mlrd. Lt ir buvo 4,4 proc. mažesnis nei 2002 metais. Visų eksportuotų prekių struktūroje per 80 proc. sudarė lietuviškos kilmės prekės, daugiau kaip 65 proc. šių prekių eksportuota į dabartines ir būsimąsias ES šalis, 17 proc. – į ELPA šalis. Nemažos įtakos šalies

eksporto augimui turėjo žymiai padidėjęs žemės ūkio ir maisto produktų eksportas. 2003 metais jis buvo daugiau kaip 18 proc. didesnis negu 2002-aisiais, o per penkerius metus padidėjo net 71 proc. Importo augimas buvo daug lėtesnis, palyginti su 2002 metais, jis padidėjo 6,7 proc., o palyginti su 1999-aisiais – 17 proc. Užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais balansas pirmą kartą nuo 1996 metų tapo teigiamas: eksportas viršijo importą 57 mln. Lt. Lietuviškos kilmės eksportas buvo didesnis už grynąjį importą 77 mln. Lt. (G. Radzevičius, 2003).

Rinkos reguliavimo priemonės. Valstybė, remdama gyvulių augintojus, kartu reguliuoja ir rinkos procesus. Mėsos sektorius Lietuvoje 1999–2003 metais buvo remiamas iš nacionalinio biudžeto ir ES specialiosios programos SAPARD. Parama buvo skiriama pirminei žemės ūkio gamybai ir mėsos perdirbimui. Nacionalinė parama mėsos sektoriui 1999 metais sudarė 58,5 mln. Lt, 2000 metais – 2,2 mln. Lt, 2001 metais – 1 mln. Lt, 2002 metais – 2,4 mln. Lt, 2003-aisiais – 9,6 mln. Lt. 2000 metais buvo atsisakyta mėsos gamybos subsidijavimo ir pereita prie tiesioginių išmokų už galvijus ir ėrevedes, todėl parama sumažėjo. Ji padidėjo 2003 metais, kai už didelio svorio galvijo skerdimą buvo išmokėta 500 Lt išmoka. 2003 metais buvo mokamos tiesioginės išmokos už grynaveisles karves žindenes – 800 Lt, už telyčias – 350 Lt, už mišrūnes karves – 400 Lt, už mišrūnes telyčias – 200 Lt. Be to, buvo mokamos išmokos už paskerstus skerdyklose galvijus (grynaveislių mėsinį – 200 Lt, mėsinį veislių mišrūną – 100 Lt, pieno krypties veislės galviją – 70 Lt) ir už paskerstus ir parduotus skerdyklai galvijus. (G. Radzevičius, 2003).

2.2. Žemės ūkio produktų eksporto išmokos tapus ES nare

Iki narystės ES pagal bendrosios rinkos nuostatus buvo reglamentuojama prekyba tarp visų ES šalių – Lietuvos ir dabartinių ES, Baltijos bei CELPA šalių. Bendrojoje ES šalių rinkoje, kaip numatyta Europos Bendrijos steigimo sutartyje, neliko: muitų ar jiems lygiaverčių mokesčių; apribojimų ar kitų lygiaverčio pobūdžio priemonių. Šie pasikeitimai prekybai tarp Lietuvos ir dabartinių bei naujųjų ES šalių didelės įtakos neturėjo, nes Lietuva su šiomis valstybėmis buvo pasirašiusi laisvosios prekybos sutartis, pagal kurias tarpusavio prekyboje buvo taikomi preferenciniai muitai – priklausomai nuo susitarimo – nuliniai arba santykinai maži. (Kolyta S. ir kiti 2002.)

Tapus ES nare Lietuvai atsivėrė ES bendrosios rinkos galimybės - veikti didesnėje ir aktyvesnėje rinkoje, naudotis ES eksporto subsidijomis, pritraukti užsienio investicijas, gauti ES finansinę paramą, įsisavinti naujas technologijas. Bendrosios rinkos iššūkiai - didesnė konkurencija vidaus rinkoje, aukšti kokybės standartai, darbo jėgos (ypač kvalifikuotos) emigracija.

Užsienio prekyba pasidalino į dvi dalis:

- prekyba bendrijos rinkoje;
- prekyba su trečiosiomis šalimis.

ES prekybiniai ryšiai su trečiomis šalimis reglamentuojama dvišalėmis ir daugiašalėmis sutartimis bei įsipareigojimais PPO. Prekybos mechanizmą sudaro horizontalios priemonės:

- muitų tarifai;
- garantijų (užstatų) sistema;
- eksporto subsidijos;
- importo ir eksporto subsidijos.

Tuo pačiu įstojusi į ES Lietuva įsipareigojo laikytis bendrosios žemės ūkio politikos ir užsienio prekybos nuostatų. Europos Sąjungos žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos reguliavimo pagrindinis tikslas - stabilizuoti vidaus rinką bei stebėti produktų importo ir eksporto apimtis ES. Šiam tikslui pasiekti ES yra įdiegta importo ir eksporto licencijų bei sertifikatų su iš anksto nustatyta kompensacija sistema. (Bendrasis užsienio prekybos informacinis vadovas, 2011).

Išskiriamos rinkos, kurioms taikomas užsienio prekybos reguliavimas:

- alyvuogių aliejus ir valgomosios alyvuogės;
- bananai;
- alkoholis;
- kiauliena;
- kiaušiniai;
- paukštiena;
- javai;
- žemės ūkio produktai, eksportuojami tokia forma, kuriai netaikomas Sutarties I priedas;
- ryžiai;
- vaisiai ir daržovės;
- perdirbti vaisių ir daržovių produktai;
- aviena ir ožkiena;
- galvijiena;
- pienas ir pieno produktai;
- vynas;
- cukrus, izogliukozė ir inulino sirupas.

Šioms rinkoms nuo 1999 m. balandžio 15 d. taikomas Komisijos reglamentas (EB) Nr. 800/1999, nustatantis bendrąsias išsamias eksporto gražinamųjų išmokų sistemos taikymo žemės ūkio produktams taisykles. Komisijos nustatytose bendrosiose taisyklėse numatyta, kad gražinamosios išmokos yra skiriamos tik pateikus įrodymus, jog produktai buvo eksportuoti iš Bendrijos. Eksporto gražinamosios išmokos skiriamos tik tiems produktams, kurie yra Bendrijos kilmės arba išleisti į laisvą

apyvartą ir vidaus vartojimą vienu metu, t.y. sumokėjus importo mokesčius. Eksporto subsidijos nustatomos pagal kiekvieno konkretaus produkto rinką sukurtomis taisyklėmis, subsidijos dydis priklauso nuo produkto bei tos šalies į kurią eksportuojama. Subsidijų dydį nustato EK, atsižvelgiant į esančią situaciją rinkoje subsidijų dydžiai gali būti koreguojami du kartus per mėnesį.

Nuo 2009 m. liepos 7 d. kompensacinių išmokų už eksportuotus pagrindinius žemės ūkio produktus mokėjimo tvarką reglamentuojama Komisijos reglamentu (EB) Nr. 612/2009.

Skiriami du eksporto kompensacijų tipai – nediferencijuota (kai taikomas vienodas kompensacijos dydis visoms paskirties vietoms), diferencijuota kompensacija.

Diferencijuotos kompensacijos, tai tokios kompensacijos, kai vienam produktui nustatomas daugiau, kaip vienas gražinamosios išmokos dydis pagal trečiąją paskirties valstybę arba tam pačiam produktui nustatomas vienas ar daugiau gražinamosios išmokos dydžių pagal trečiąją paskirties valstybę, kai vienai ar daugiau trečiųjų valstybių nenustatomas gražinamosios išmokos dydis.

Teisė gauti eksporto gražinamąją išmoką įgyjama:

- išvežus produktus iš Bendrijos muitų teritorijos, jeigu visoms trečiosioms šalims taikomas vienodas gražinamosios išmokos dydis;
- importavus produktus į konkrečią trečiąją valstybę, jeigu jai taikoma diferencijuota gražinamoji išmoka.

(Komisijos reglamentas (EC) Nr. 578/2010).

Tačiau ne visais atvejais reikalinga licenzija, vadovaujantis Komisijos reglamentu (EB) Nr. 514/2008 yra nustatyti didžiausia leistini kiekiai, kuriems netaikomos licenzijos. Grūdų, alyvuogių aliejaus, šviežių arba perdirbtų vaisių ir daržovių, galvijienos, avienos ir ožkienos, kiaulienos, pieno ir pieno produktų, kiaušinių, paukštienos, alkoholio sektoriams – nuo 2008 m. liepos 1 d., vyno sektoriui – nuo 2008 m. rugpjūčio 1 d., ryžių sektoriui – nuo 2008 m. rugsėjo 1 d., cukraus sektoriui – nuo 2008 m. spalio 1 d.

Norint importuoti arba eksportuoti produktus, kuriems būtina licenzija, taip pat norint gauti eksporto kompensaciją, reikia turėti prekiautojų registracijos numerį, numeris suteikiamas užpildžius prašymą. Sekantis žingsnis norint pasinaudoti eksporto išmokomis – eksporto/importo licenzija. Licenzijos taip pat kaip ir prekiautojo registracijos numeris išduodamos Nacionalinės mokėjimo agentūros (toliau Agentūra).

Licenzijos nereikalaujama ir ji neprivalo būti pateikiama:

a) kai vykdoma veikla, nurodyta reglamento (EB) Nr. 612/2009 33, 37, 41, 42 straipsniuose ir 43 straipsnio 1 dalyje:

- laivų ir lėktuvų aprūpinimas;
- gręžimo ir gavybos platformų aprūpinimas;
- valstybių narių ginkluotųjų pajėgų, dislokuotų kitos valstybės narės teritorijoje, aprūpinimas;

- maisto tiekimas tarptautinėms organizacijoms, įsteigtoms ES teritorijoje;
- b) vykdant nekomercinę veiklą ar veiklą, numatytą Reglamente (EEB) Nr. 918/83;
- c) kai kiekis neviršija leistinų kiekių, nurodytų Komisijos reglamento (EB) Nr. 376/2008 II priede.

Paraiškos licencijai gauti turi būti pateikiamos pagal EK reglamentuose nustatytus terminus atskiriems žemės ūkio sektoriams. Būtina žinoti, kad paraiškos licencijai gauti pateikimo diena laikoma ta diena, kurią ji buvo pateikta Agentūrai iki 13:00 val. (Briuselio laiku).

Paraiškos gali būti teikiamos:

- tiesiogiai Agentūrai;
- paštu (paraiškos gavimo data laikoma ta, kurią paraiška pasiekė Agentūros Rinkos reguliavimo priemonių departamentą);
- elektroniniu būdu naudojantis Agentūros Informaciniu portalu.

Taip pat svarbu tai, jog kartu su paraiška licencijai gauti, turi būti pateikta garantija, kuria užtikrinamas licencijoje nurodytų įsipareigojimų įvykdymas. Garantijų dydis nurodytas EK atskirų žemės ūkio produktų sektorių reglamentuose. Pateiktos garantijos suma, nurodyta ES reglamentuose, perskaičiuojama pagal oficialų lito ir euro santykį, galiojantį paraiškos licencijai gauti pateikimo dieną.

Garantijų nereikalaujama:

- jeigu apskaičiuota garantijos suma lygi arba mažesnė už 100 (vieną šimtą) eurų;
- eksporto licencijų atveju, kai prekes į trečiąsias šalis eksportuoja eksporto valstybės narės pripažintos humanitarinės pagalbos organizacijos pagal vykdomą pagalbą maistu.

Tais atvejais, kai produktų eksportui būtina pateikti licenciją, eksporto licencija su iš anksto nustatyta kompensacija suteikia teisę eksportuoti ir gauti kompensaciją. ES konkretaus žemės ūkio produkto sektoriaus reglamente nurodytais atvejais licencijos išdavimas prilygsta pareiškėjo prievolei importuoti ir gauti kompensaciją.

(Bendrasis užsienio prekybos informacinis vadovas, 2011)

Eksportuojant produktus, kuriems būtina licencija, taip pat norint gauti eksporto gražinamąją išmoką, būtina užsiregistruoti Agentūros prekyautojų registre. Registruojantis pateikiamas užpildytas prašymas dėl registracijos bei patvirtintas įmonės registracijos pažymėjimą. Tuomet importuotojui/eksportuotojui suteikiamas prekyautojo registracijos numeris ir jis įtraukiamas į Agentūros prekyautojų registrą. Norėdamas gauti eksporto kompensaciją, pareiškėjas Muitinėje užpildo paraišką eksporto kompensacijai gauti, kuri ir yra persiunčiama Agentūrai.

Būtina nepamiršti, kad taikomi laiko limitai. Priėmimo diena laikoma, kai prekės priimamos muitinėje. Muitinėje uždėjus antspaudą tam skirtoje vietoje, patvirtinami paraiškos kompensacijai gauti duomenys. Eksporto diena laikoma diena, kai muitinės pareigūnai priima dokumentą, rodantį pareiškėjo norą eksportuoti produktus, už kuriuos jis siekia gauti eksporto gražinamąją išmoką. Pagal eksporto deklaracijos priėmimo dieną nustatoma:

- a) taikomas eksporto gražinamosios išmokos dydis, jeigu gražinamoji išmoka nebuvo nustatyta iš anksto;
- b) visi eksporto gražinamosios išmokos dydžio patikslinimai, jeigu gražinamoji išmoka buvo nustatyta iš anksto;
- c) eksportuojamo produkto kiekis, rūšis ir būdingos savybės.

Dokumente, kuris naudojamas eksportuojant produktus ar prekes, turi būti nurodyta visa informacija, reikalinga eksporto gražinamajai išmokai apskaičiuoti (aprašymas, nomenklatūra, sudėtis arba šios sudėties nuoroda ir pan.) Priėmus dokumentus, produktai perduodami muitinės priežiūrai, kol jie bus iš tiesų eksportuoti. Kai paraiškos kompensacijai gauti duomenys patvirtinami (muitinė uždeda antspaudą ant paraiškos kompensacijai gauti dokumentų), eksportuotojas privalo:

- eksportuoti prekes per 60 dienų nuo deklaracijos priėmimo;
- eksporto gražinamoji išmoka gali būti išmokėta iš anksto pateikus įrodymus, kad per 30 dienų nuo eksporto deklaracijos priėmimo, išskyrus nenugalimos jėgos atvejus, produktai buvo pristatyti į muitinės priežiūras patalpas tam, kad būtų tiekiami kaip maisto produktai Bendrijos teritorijoje: jūrų laivams arba lėktuvams, skraidantiems tarptautiniais maršrutais, įskaitant maršrutus Bendrijoje arba gręžimo ir gavybos platformoms;
- per 12 mėn. nuo eksporto deklaracijos priėmimo dienos nepakitusios būsenos prekes importuoti į trečiąją valstybę ar vieną iš trečiųjų valstybių, kuriai taikoma kompensacija;
- užtikrinti, kad lydintys dokumentai (tokie kaip patvirtinantys dokumentai) būtų pateikti per 12 mėnesių nuo eksporto deklaracijos priėmimo dienos.

Jei šių dokumentų eksportuotojas negali atsiųsti per 12 mėn., galima prašyti termino pratęsimo, nepasibaigus 12 mėn. laikotarpiui, įrodant, kad buvo imtasi visų reikiamų priemonių tinkamiems dokumentams pateikti. Jei buvo skirtas papildomas laikas, galima prašyti dar vieno papildomo laiko, prieš pasibaigiant pirmajam papildomam laikui. Jeigu antrasis 12 mėn. laikotarpis baigiasi prašyti papildomo laiko nebegalima. Tačiau, jei Nacionalinė mokėjimo agentūra gauna dokumentus per 6 mėn. nuo bet kokių skirtų papildomų laikotarpių bus mokama eksporto gražinamoji išmoka, sudaranti 85% sumos, kuri būtų sumokėta, jei būtų įvykdyti visi reikalavimai. (Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 800/1999 1999 m. balandžio 15 d.).

Eksportuotojas užtikrina, kad prekės nepakitusios būsenos bus išgabentos iš bendrijos muitų teritorijos per 60 dienų. Produktai turi būti pristatyti į muitinės priežiūras patalpas tam, kad būtų pateikiami kaip maisto produktai bendrijos teritorijoje per 30 dienų nuo eksporto deklaracijos pateikimo. Dokumentai susiję su eksporto kompensacijos mokėjimu turi būti pateikti per 12 mėn. Nuo eksporto deklaracijos priėmimo dienos.

Muitinė atlieka kontrolės funkcijas. Muitinės darbuotojai priima išankstinius eksportuotojų pranešimus apie numatomą išgabenti produkciją, atlieka muitinį produktų tikrinimą ir įforminimą,

eksporto licencijų žymėjimą ir priežiūrą, taiko muitinės priežiūros priemonės eksportuojant maisto sandėliuose, muitinės sandėliuose bei intervencinėse saugyklose laikytus produktus (prekes), tiekiant produktus į laivus, orlaivius, tarptautinėms organizacijoms ES teritorijoje, ginkluotoms pajėgoms ne ES teritorijoje ir t.t.

Siekiant gauti eksporto kompensacijas, privalomą įgyvendinti numatytas sąlygas:

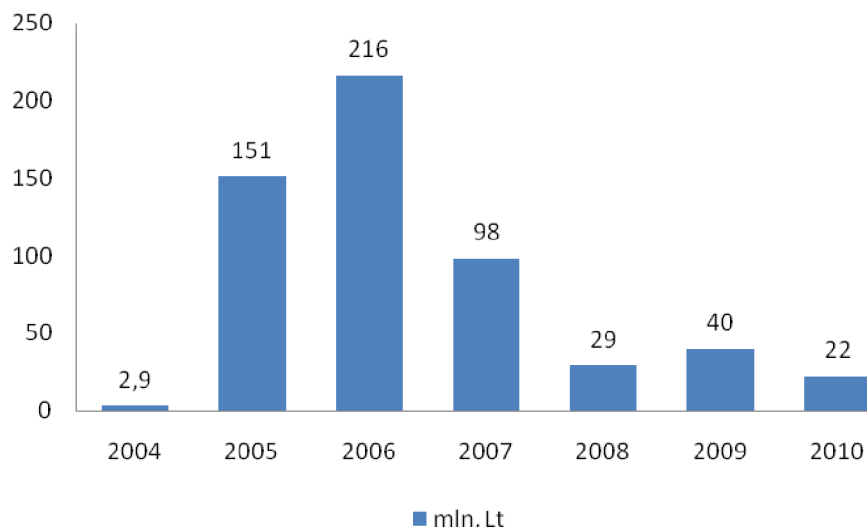
- ne vėliau kaip likus 24 h iki produktų krovimo į transporto priemonę pradžios informuoti atsakingas institucijas apie ketinamą eksportuoti žemės ūkio produktus ar prekes. Pranešimo forma, pateikimo būdas ir kompetentingų įstaigų sąrašas skelbiami oficialiame leidinyje "Valstybės žinios" bei Muitinės departamento tinklalapyje;
- papildomų duomenų pateikimas muitinei deklaravimo metu; t. y. specialios formos eksportuotojo pareiškimas, kad bus prašoma skirti kompensaciją: 12-os ženklų prekės kodas iš eksporto kompensacijų nomenklatūros, duomenys apie produkto sudedamąsias dalis, specialus kodas, charakterizuojantis eksporto ir kompensacijos tipus, ES kilmė, kiti duomenys, reikalingi kompensacijų skaičiavimui;
- muitinei turi būti sudaryta galimybė atlikti pasirinktinius fizinius tikrinimus produktų (prekių) pakrovimo į transporto priemones, kuriomis produktai bus išgabenti iš ES muitų teritorijos, vietose (eksportuotojų arba gamintojų patalpose) bei išvežimo iš ES muitų teritorijos (pasienio) įstaigose;
- žemės ūkio produktai (prekės) eksporto deklaracijos pateikimo metu turi būti tinkamos kokybės, t. y. galima juos tiekti į rinką;
- žemės ūkio produktai (prekės) turi būti:
 - per 60 dienų išgabenti iš ES muitų teritorijos;
 - arba pristatyti į tam tikras paskirties vietas ES teritorijoje (maisto produktų tiekimas laivams, lėktuvams, tarptautinėms organizacijoms, ginkluotoms pajėgoms, dislokuotoms valstybėje narėje, tačiau jai nepavaldžiams);
 - arba padėti į muitinės sandėlius arba pristatyti į gamybinės patalpas perdirbimui, kurią kontroliuoja muitinė (minėtus produktus arba prekes privalu per nustatytą laikotarpį išgabenti iš ES muitų teritorijos), tuo atveju, kai minėtiems produktams taikomas išankstinis kompensacijų finansavimas;
 - įvežti į konkrečią trečiąją valstybę – tuo atveju, kai taikomos diferencijuotos eksporto kompensacijos.

Eksportas laikomas įvykdytu kai yra pateikiami šie dokumentai:

- ✓ Muitinės priimta eksporto deklaracijos kopija;
- ✓ Eksporto licenzijos ar sertifikato su išlanksto numatyta kompensacija „Turėtojo egzempliorius“ ir jos išrašai „Turėtojo egzempliorius“.

Dokumentai privalo patvirtinti, kad produktai buvo išvežti, nepakitusios būsenos, iš Bendrijos muitų teritorijos per 60 dienų nuo eksporto deklaracijos priėmimo dienos. Kad būtų pateikiami kaip maisto produktai, buvo pristatyti į muitinės prižiūrimas patalpas per 30 dienų nuo eksporto deklaracijos priėmimo dienos. Buvo importuoti į trečiąją valstybę, kuriai taikoma eksporto kompensacija, per 12 mėnesių nuo eksporto deklaracijos priėmimo dienos. Iškrauti grąžinamosios išmokos zonoje, kuriai taikoma grąžinamoji išmoka pagal Reglamento (EB) Nr. 612/2009 24 straipsnio 1 dalies b punkte ir 16 straipsnio 2 dalyje nurodytas sąlygas. Įrodymai dėl išvykimo iš Bendrijos muitų teritorijos ar produktų nuvežimo į paskirties vietą, turi būti pateikti per 12 mėnesių nuo eksporto deklaracijos priėmimo dienos, išskyrus *force majeure*. (Bendrasis užsienio prekybos informacinis vadovas, 2011).

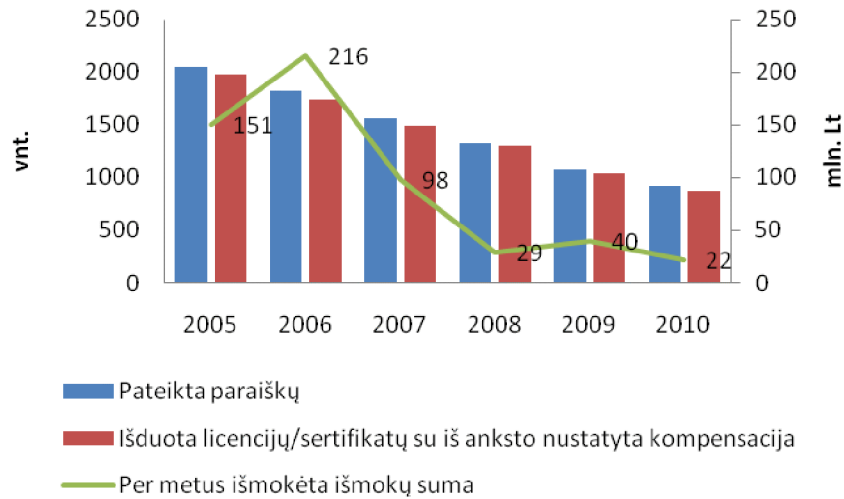
Lietuva ES nare tapo 2004 m. gegužės mėn., tačiau grąžinamosios išmokos už eksportuotą į trečiąsias šalis žemės ūkio produkciją pradėtos mokėti tik nuo 2004 metų rugsėjo mėnesio.

Šaltinis: Nacionalinės mokėjimo agentūros duomenys.

2. pav. Eksporto subsidijų finansavimas

Eksporto subsidijų suma tiesiogiai priklauso nuo situacijos trečiųjų šalių rinkose – t.y. nuo eksporto kainų, į kurias atsižvelgdama Europos Komisija nustato subsidijų dydį. Taip pat išmokėtų subsidijų suma priklauso ir nuo situacijos šalies vidaus rinkoje. 2010 metais išmokėtos subsidijų sumos sumažėjimui įtakos turėjo padidėjusios žemės ūkio ir maisto produktų, ypač pieno, kainos. Per 2004-2010 metų laikotarpį daugiausia išmokų buvo išmokėta 2006 m.

Šaltinis: Nacionalinės mokėjimo agentūros duomenys.

3 pav. Paraiškų, licencijų skaičiaus ir išmokėtų išmoku pokytis

Kylančios vidaus maisto kainos bei eksporto išlaidos įtakojo paraiškų skaičiaus mažėjimą eksporto išmokoms, 2007-2010 metų laikotarpiu kasmet paraiškų eksporto išmokoms buvo surenkama vis mažiau. To pasėkoje, mažėjo ir išmokų suma. (žr. 3 pav.).

Eksporto subsidijų lankstumas sudaro galimybę įvesti priemones, esant sudėtingoms rinkos sąlygoms, ir nutraukti jų mokėjimą, esant palankioms žemės ūkio produkcijos kainoms, vertintinas teigiamai, nes taip sudaroma galimybė greitai reaguoti į besikeičiančias rinkos sąlygas ir suteikti žemės ūkio subjektams būtiną paramą ar atvirkščiai – jos atsisakyti, taip užtikrinant paramos skyrimo tikslumą ir efektyvumą. (Lietuvos žemės ir maisto ūkis, 2009).

Iš 1 lentelės duomenų, matyti, kad produktų, kuriems mokama grąžinamoji išmoka, sąrašas kasmet priklausomai nuo susiklosčiusios situacijos rinkoje kito. Dokumentai susiję su eksporto kompensacijos mokėjimu turi būti pateikti per 12 mėn. nuo eksporto deklaracijos priėmimo dienos, todėl 1 lentelės duomenys neparodo ar būtent konkrečiai tais metais tam tikram produktui buvo nustotos mokėti eksporto išmokos. Priklausomai nuo situacijos rinkoje kai kuriems produktams 2004-2010 metų laikotarpiu išmokos buvo nebemokamos arba nustatytas 0,00 EUR/t išmokos dydis. Eksporto grąžinamosios išmokos 2005-2010 metų laikotarpiu buvo skiriamos platesniam produktų sąrašui, pvz.: visu laikotarpiu buvo mokamos eksporto išmokos kiaušiniams, tačiau Nacionalinės mokėjimo agentūros duomenimis paraiškų eksporto grąžinamosioms išmokoms kiaušinių sektoriui nebuvo surinkta.

1 lentelė. Produktai, kuriems buvo išmokėtos eksporto gražinamosios išmokos

Produktas	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Cukrus	X	X	X		X	
Sūris	X	X	X	X	X	X
Sviestas	X	X	X	X	X	X
Galvijiena, šviežia arba atšaldyta: be kaulų	X	X	X	X	X	
Galvijiena, šviežia arba atšaldyta: mėsos gabalai su kaulais	X	X	X		X	
Kviečiai	X	X	X			
Gyvi galvijai	X					
Glaistyti varškės sūreliai	X					
Viščiukai	X	X	X	X	X	X
Gliukozės sirupas	X	X				
Grietinė	X	X	X	X		
Grietinės produktai	X					
Nenugriebto pieno milteliai						X
Nugriebto pieno milteliai	X				X	
Pasukų milteliai	X					
Pieno miltai	X				X	X
Pieno milteliai	X					
Produktai, neištraukti į Romos sutarties I priedą	X	X	X	X	X	X
Tepus riebalų mišinys	X					
Miežiai		X				
Kvietiniai miltai		X	X			
Miltai		X				
Pienas		X	X			
Pieno miltai		X	X			
Sausos pasukos		X				
Kondensuotas pienas			X			
Saldintas sutirštintas pienas			X		X	X
Kiauliena				X		
Grietinė					X	X
Pieno baltymų koncentratas						X

Šaltinis: Nacionalinės mokėjimo agentūros duomenys.

Kiekvienas sektorius reguliuojamas atitinkamais EK reglamentais, kuriais apibrėžiamos specialios sąlygos ir reikalavimai užsienio prekybai tam sektoriui priskiriamais žemės ūkio ir maisto produktais.

Grūdų rinka. Europos Sąjungos grūdų rinkos organizavimo tvarka nustatoma vadovaujantis Tarybos reglamentu Nr. 2731/75/EEB, vėlesniais pataisymais reglamentuose Nr. 1766/92/EEB bei Nr. 1253/99/EB ir yra vienoda visose ES valstybėse narėse. Eksporto gražinamosios išmokos mokamos tada, kai Europos Sąjungoje grūdai perkami didesne kaina, nei juos pavyksta parduoti pasaulinėmis kainomis užsienio rinkose. Taip eksportuotojui (ūkininkui ar prekybininkui) kompensuojamas tarp vidaus rinkos ir pardavimo kainų susidaręs skirtumas. Grūdų eksportas vykdomas skelbiant konkursus, kurie gali būti trijų tipų: 1) atviras eksporto subsidijų; 2) intervencinių atsargų eksporto; 3) pagalbos maistu teikimo (Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1365/2000). Eksporto mokesčiai mokami tada, kai pasaulinės grūdų kainos viršija ES maksimaliai apmuitintas kainas. Taip siekiama apriboti eksportą.

Kiaulienos rinka. Europos Sąjungoje kiaulienos mėsos rinka nėra labai griežtai reguliuojama lyginant su kitomis rinkomis. Nustatomos bazinė ir referencinė kainos. Bazinė kaina yra 1509,39 EUR

už toną nustatytos kategorijos kiaulienos mėsos. Referencinė kaina yra ES valstybių vidaus rinkos kaina, nustatoma išvedant kainų vidurkį numatytam laikotarpiui (Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2759/75). Pagal Tarybos reglamentą Nr. 2763/75/EEB finansine parama iš Žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondo privatiems saugotojams gali būti skiriama tada, kai ES valstybėse narėse referencinė nustatytos kategorijos kiaulienos kaina nukrenta žemiau 103 % bazinės kainos. (Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2763/75, 1975 m. spalio 29 d.).

Kiaušinių ir paukštienos rinka. Ekonominių priemonių reguliuojančių šią rinką nėra. ES privalomi paukštienos ir kiaušinių kokybės reikalavimai. Bendrą paukštienos rinkos organizavimą reglamentuoja Komisijos reglamentas Nr. 2777/75/EEB (Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 2777/75 1975 m. spalio 29 d.), kiaušinių rinką - Tarybos reglamentas Nr. 2771/75/EEB (Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2771/75, 1975 m. spalio 29 d.).

Vaisių ir daržovių rinka. Tarybos reglamentu Nr. 2200/96/EB reguliuojama ES šviežių vaisių ir daržovių rinka. Vadovaujantis šiuo teisės aktu nustatoma: a) rinkos intervencinės priemonės; b) pateikiamos į rinką produkcijos kokybės reikalavimai; c) eksporto rėmimas ir importo apribojimo tvarka; d) augintojų organizacijų rėmimo priemonės ir būdai (Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2200/96, 1996 m. spalio 28 d.). Šiomis rinkos reguliavimo priemonėmis siekiama išlaikyti pasiūlos ir paklausos pusiausvyrą ES vidaus rinkoje bei garantuoti pajamas vaisių ir daržovių augintojams. Kaip jau minėta, grąžinamosios išmokos skiriamos eksportuotojams, išvežus produktus į trečiąsias šalis, siekiant kompensuoti skirtumą tarp atitinkamų pasaulinių ir ES vidaus rinkos kainų. Eksporto subsidijavimo tvarka nustatyta Komisijos reglamentu Nr. 2190/96/EB (Komisijos Reglamentas (EB) Nr. 2190/96).

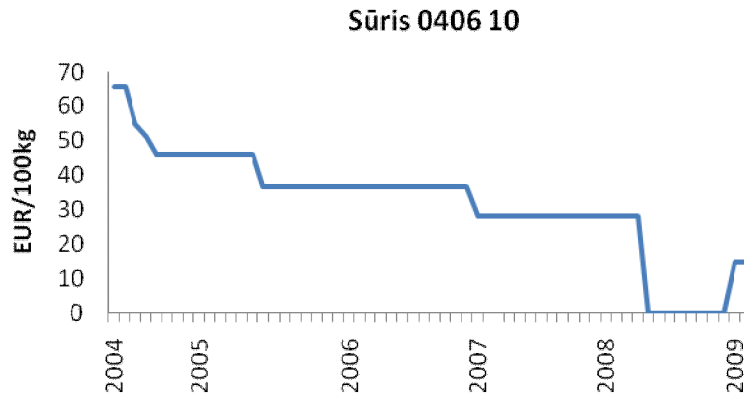
Pieno rinka. ES taikomo pieno ir kai kurių pieno produktų kainų reguliavimo tikslas yra palaikyti stabilias žemdirbių pajamas ir apsaugoti vartotojus nuo dramatiškų kainų pokyčių vidaus rinkoje. Pieno ir pieno produktų kainos įtakoja: nustatant tikslinę pieno kainą; taikant importo muitus pieno produktams; sviesto ir pieno miltų intervencinius pirkimus ir privatų pieno produktų sandėliavimą; subsidijuojant pieno produktų eksportą; subsidijos už sviestą, sunaudotą kulinarijos ir kitų maisto produktų gamybai; mokant subsidijas už liesą pieną ir pieno miltelius, skirtus gyvulių šėrimui; mokant subsidijas pienui naudojamam kazeinų gamybai. Eksporto subsidijos mokamos tik tuo atveju, kai tam tikro pieno produkto kaina ES vidaus rinkoje yra didesnė nei pasaulinė to produkto kaina, o subsidijos dydis yra lygus šių kainų skirtumui. Prekyba pieno produktais su trečiosiomis šalimis atidžiai stebima ir kontroliuojama, panaudojant eksporto - importo licencijų sistemą, kurią numato Tarybos reglamentas Nr. 1255/1999/EB.

Prekyba pieno produktais su trečiosiomis šalimis prižiūrima ir kontroliuojama, naudojant eksporto - importo licencijų sistemą, numatytą Tarybos reglamentu Nr. 1255/1999/EB. Pagal Komisijos reglamentą Nr. 174/1999/EB visiems eksportuojamiems pieno produktams, kai eksporto subsidija viršija 60 EUR/t, būtina turėti eksporto licenciją. Licencija sūriui ir sviestui galioja 4

mėnesius, lieso pieno miltams - 6 mėnesius. Reikalavimuose eksporto licencijai įsigyti numatytas turtinis užstatas: sviestui - 5 %, lieso pieno miltams - 15 %, sūriams - 30 %, kitiems pieno produktams - 20 % jų vertės. Eksporto gražinamųjų išmokų dydis sūriams skiriamas pagal tai į kur eksportuojami produktai. ES skatina daugiau pieno produktų vartoti vidaus rinkoje. Tuo tikslu subsidijuojamas lieso pieno vartojimas gyvulių pašarams, ypač veršeliams šerti, bei pramonėje kazeino klijų gamybai. Lieso pieno bei lieso pieno miltų, panaudotų vidaus rinkoje, subsidijavimo taisyklės nustatytos Tarybos reglamentais (EB) Nr. 2799/1999, (EB) 1255/1999, (EEB) 2921/90. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 2571/97 numatytos subsidijos panaudoti vidaus rinkoje sviestą ir grietinėlę konditerijos, ledų ir kitų maisto produktų gamyboje.

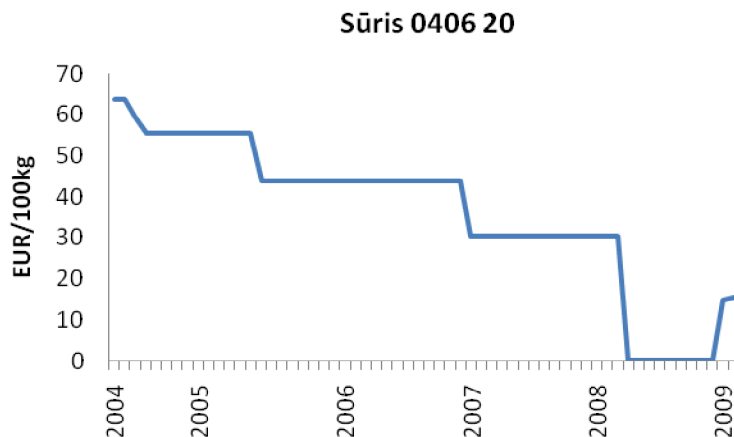
2008 m. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 386/2008 eksporto išmokos šiam sektoriui dėl ekonominės padėties buvo sustabdytos. 2009 m. sausio mėn. išmokų skyrimas pienui ir pieno sektoriui atstatytas, tačiau nuo 2009 m. lapkričio 5 d. eksporto gražinamųjų išmokų pienui ir pieno produktams nustatytas 0,00 EUR/100 kg dydis.

Išanalizavus Komisijos reglamentus, kuriais nustatomos eksporto gražinamosios išmokos pienui ir pieno produktų sektoriui bei sūrius suskirsčius į grupes pagal šešiaženklį kombinuotosios nomenklatūros (KN) kodą, gražinamųjų išmokų dydis 2004-2009 m. laikotarpiu, šviežių (nenokintamų arba nekonservuojamų) sūrių, įskaitant išrūgų sūrius, ir varškę (KN 0406 10) grupėje didžiausias buvo 2004 metų gegužę – 65,83 EUR/100 kg. 2005 metais išmokos dydis nuo 46,22 EUR/100 kg buvo sumažintas iki 36,65 EUR/100 kg dydžio ir iki 2007 metų sausio nebuvo mažinamas. 2007 metų Komisijos reglamentu EB 7/2007 išmoka šiai produktų grupei (KN 040610) sumažinta iki 28,32 EUR/100 kg. Šis eksporto išmokos dydis nekito iki 2008 m. balandžio, kuomet dėl susidariusios padėties rinkoje išmokų skyrimas buvo sustabdytas ((EB) Nr. 386/2008). Nuo 2009 m. sausio eksporto gražinamųjų išmokų mokėjimas atnaujintas ir iki spalio mėn. mokama 14,72 EUR/100 kg dydžio išmoka. Nuo 2009 m. lapkričio 6 d. įsigaliojo EK reglamentas 1056/2009 nustatantis 0,00 EUR/100 kg dydžio eksporto išmoką. (žr. 4 pav.).

4 pav. Išmokos dydžio šviežiams (nenokinamiems arba nekonservuojamiems) sūriams, įskaitant išrūgų sūrius, ir varškę pokytis*¹

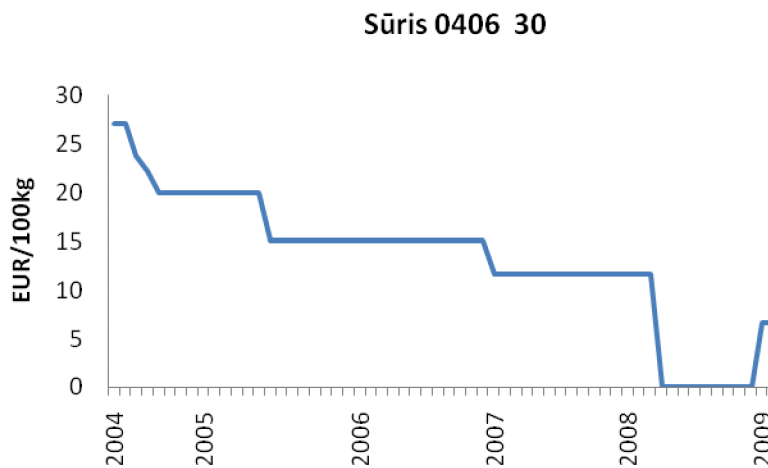
Visų rūšių trintiems arba miltelių pavidalo sūriams (KN 0406 20), kaip ir KN 0406 10 grupės sūriams didžiausias išmokos dydis buvo 2004 metais. Gražinamosios išmokos dydis 2005 m. sumažintas iki 55,63 EUR/100 kg. Nuo 2005 m. liepos iki 2007 m. sausio gražinamosios išmokos dydis nekito ir buvo 43,86 EUR/100 kg. 2007 m. sausio - 2008 m. balandžio laikotarpiu (kuomet buvo sustabdytos išmokos pienui ir pieno produktams) eksporto išmokos dydis mokamas KN 0406 20 grupės sūriams nekito ir buvo 30,32 EUR/100 kg. Atstačius eksporto išmokas 2009 metais šiai grupei skiriama išmoka buvo didesnė nei mokėta 2007 m. ir 2008 m. 2009 m. eksporto išmokos dydis nuo 14,72 EUR/100 kg (sausio mėn.) pakilo iki 17,24 EUR/100 kg (liepos-spalio mėn.). Tačiau pagerėjus situacijai rinkoje išmokos dydis 2009 m. lapkričio 5 d. Komisijos reglamentu Nr. (EB) 1056/2009 nustatytas 0,00 EUR/kg (žr. 5 pav.).

5 pav. Išmokos dydžio visų rūšių trintiems arba miltelių pavidalo sūriams pokytis*

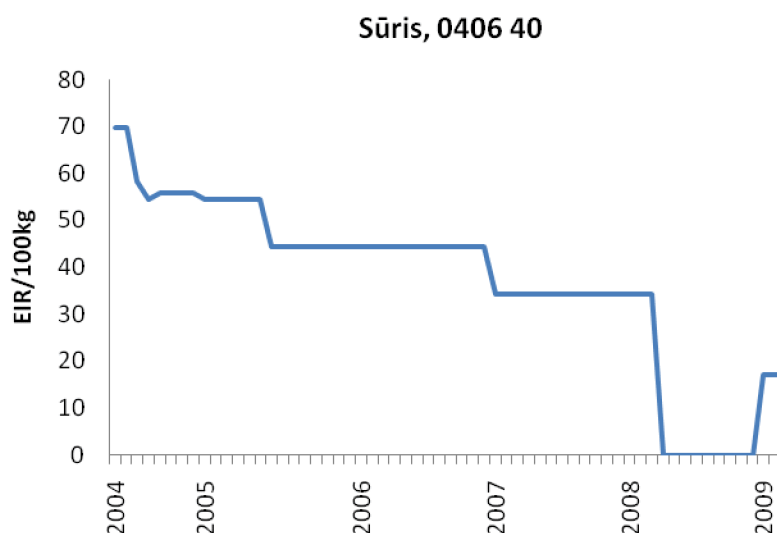
* didžiausia mokama išmoka grupėje pagal KN šešiaženklį kodą

Lydytiems sūriams, išskyrus trintus arba miltelių pavidalo sūrius (KN 0406 30) didžiausia grąžinamoji išmoka mokėta pirmaisiais narystės ES metais (2004 m. gegužės-liepos mėnesiais 27,10 EUR/100 kg. 2004 m. rugsėjo mėn. išmoka sumažina iki 19,96 EUR/100 kg, Nuo 2005 m. liepos išmokos dydis sumažintas iki 15,09 EUR/100kg, šis dydis nekito iki 2007 m. sausio mėn., kuomet nustatytas 11,66 EUR/100kg išmokos dydis. Toks išmokos dydis išlaikytas iki 2008 m. balandžio. Nuo 2009 m. sausio vėl atstačius eksporto grąžinamųjų išmokų skyrimą išmokos dydis iki lapkričio mėn. (kai išmokos dydis buvo nustatytas 0,00 EUR/100kg) buvo mažiausias per visą tyrimo laikotarpį t.y. 6,64 EUR/100kg. (žr. 6 pav.).

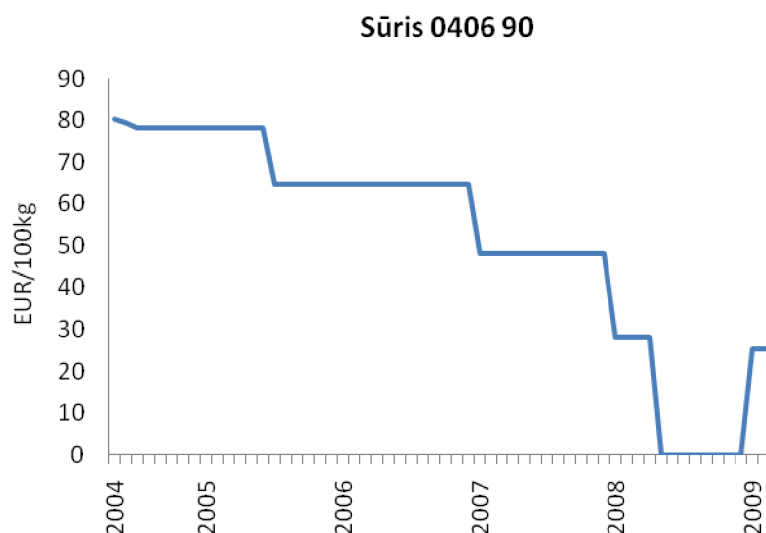
6 pav. **Išmokos dydžio lydytiems sūriams, išskyrus trintus arba miltelių pavidalo sūrius pokytis***

Kaip ir prieš tai tirtose grupėse taip ir pelėsinų ir kitų su *Penicillium roqueforti* pelėsių gijomis sūrių (KN 0406 40) grupėje didžiausias grąžinamosios išmokos dydis buvo mokamas 2004 m. – 69,68 EUR/100 kg gegužės-liepos mėn. Nuo 2004 m. rugpjūčio mėn. išmoka šios grupės sūriui mažinta. 2005 m. sausį išmokos dydis buvo 54,36 EUR/100kg, kuris liepos mėn. sumažintas iki 44,26 EUR/100kg ir išliko nepakitęs visus 2006-uosius metus. 2007 m. sausio mėn. eksporto išmokos dydis sumažintas iki 34,2 EUR/100kg ir, kaip visam pieno ir pieno produktų sektoriui, nustotas mokėti nuo 2008 m. balandžio iki 2009 sausio mėn. 2009 m. eksporto grąžinamosios išmokos dydis KN 0406 40 grupės sūriams buvo 17,28 EUR/100kg, lapkričio mėn. nustatytas 0,00 EUR/kg išmokos dydis. (žr. 7 pav.).

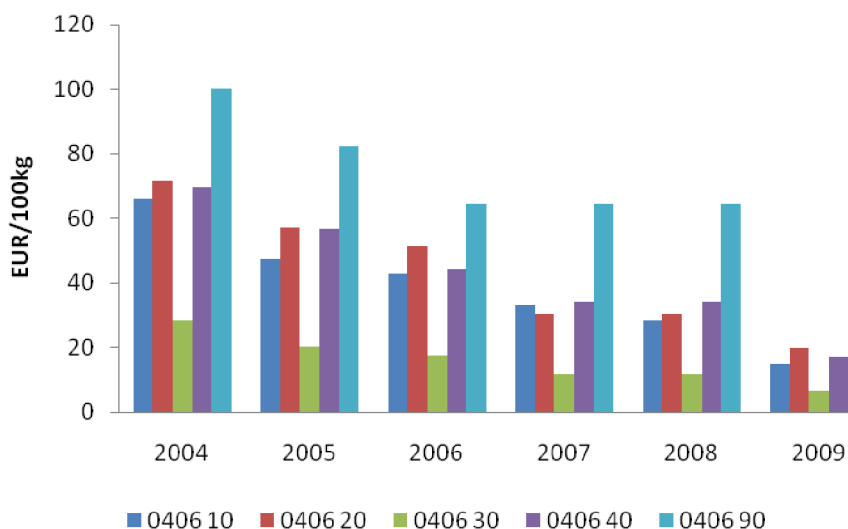

7 pav. Išmokos dydžio pelėsiniams ir kitų su *Penicillium roqueforti* pelėsių gijomis sūriams pokytis*

Kitiems sūriams (KN 0406 90) eksporto gražinamosios išmokos didžiausias dydis mokėtas 2004 m. gegužę 100,35 EUR/100kg, išmokos dydis mažintas ir metų gale siekė 77,65 EUR/100kg. Nuo 2005 m. sausio mėn. išmoka padidinta iki 78,3 EUR/100kg. Nuo 2005 m. liepos iki 2006 m. gruodžio taikytas 62,22 EUR/100kg išmokos dydis, kuris 2007 metais sumažintas iki 48,07 EUR/100kg ir taikytas iki 2008 metų panaikinimo pieno ir pieno produktų sektoriui. 2009 metais, atstačius išmokas, mokėtos 25,39 EUR/100kg dydžio eksporto gražinamosios išmokos. (žr. 8 pav.)

8 pav. Išmokos dydžio kitiems sūriams pokytis*

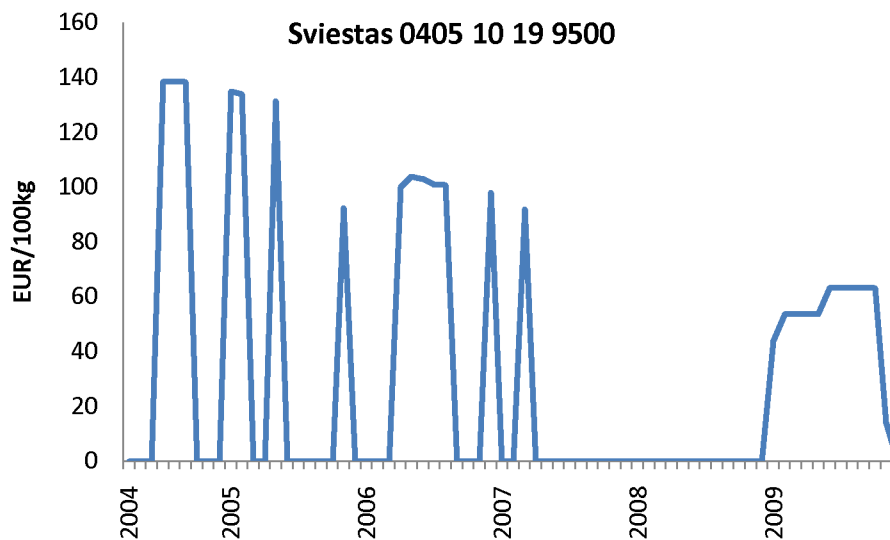

9 pav. Išmokų sūriams pokytis*

Pagal Komisijos reglamentais, kuriais nustatomos eksporto gražinamosios išmokos pienui ir pieno produktų sektoriui, nustatytus išmokos dydžius pieno produktų grupėms, sudarytoms pagal KN šešiaženklį kodą, didžiausios išmokos sūriams 2004-2009 metų laikotarpiu buvo skiriamos 040690 KN grupės sūriams, mažiausia 0406 30 KN grupėj. Visu laikotarpiu išmokos dydis grupėms mažėjo nuosekliai, atstačius eksporto gražinamųjų išmokų skyrimą 2009 metais išmokos dydžio skirtumas tarp KN 0406 20, KN 0406 10 ir KN 0406 40 buvo nežymus. 2009 metų lapkričio 5 d. Reglamentu Nr. 1056/2009 m. atsižvelgiant į esamą padėtį gražinamųjų išmokų dydis pienui ir pieno produktams nustatytas 0,00 EUR/t. Esant panašiai situacijai toks pat nulinis išmokos dydis buvo nustatytas ir 2008 metais. (žr. 9 pav.).

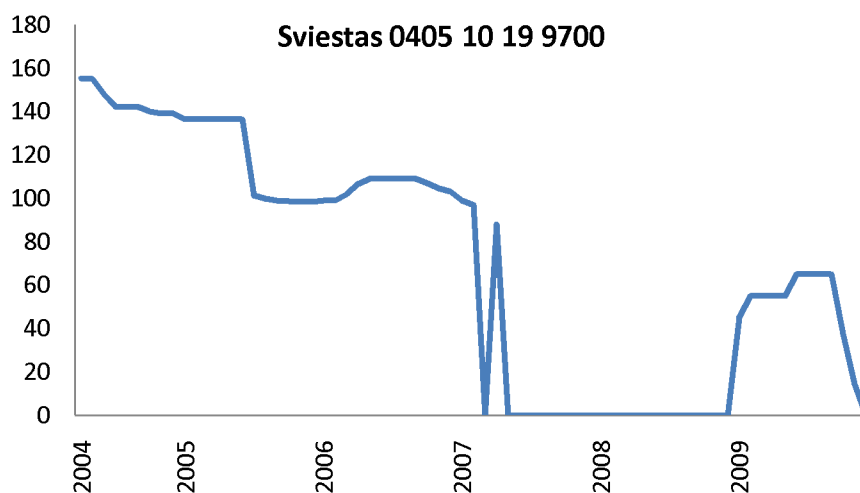
Didžiausios eksporto gražinamosios išmokos už sviestą skiriamos skelbiant pagal Reglamente (EB) Nr. 581/2004 numatytą nuolatinį konkursą. Ne mažesnio kaip 80 %, bet mažesnio kaip 82 % masės riebumo sviestui (eksporto KN 0405 10 19 9500) 2004-2009 metų laikotarpiu didžiausia eksporto išmoka buvo skiriama 2004 m. rugpjūčio mėn. – 138,50 EUR/100 kg. 2005 metų sausio mėn. išmoka sumažinta iki 135 EUR/100 kg, vasario mėn. - 134 EUR/100 kg, 2005 metais kovo, birželio-spalio mėnesiais gražinamoji išmoka nebuvo mokama, lapkričio mėn. EK reglamentu (EB) 1922/2005 buvo nustatyta 92,49 EUR/100 kg išmoka, gruodžio 16 d. išmokos mokėjimas vėl sustabdytas. Šios rūšies sviestui eksporto išmokos skyrimas atnaujintas 2006 m. bandžio mėnesį, nustatyta 100 EUR/100 kg, rugsėjo – lapkričio mėn. išmoka buvo nemokama. Vėlesniu laikotarpiu išmoka mokėta 2006 m. gruodžio mėn. (98 EUR/100 kg) ir 2007 m. kovą (92 EUR/100 kg). Kaip ir minėta nuo 2008 metų balandžio išmokos pieno ir pieno produktams nebuvo mokamos. 2009 metais atnaujinus išmokų skyrimą išmokos dydis didintas tris kartus, sausio mėn. nustatytas 43,9 EUR/100 kg dydis, vasario-

gegužės mėn. mokėtas 53,66 EUR/100 kg dydis, birželį išmoka padidinta iki 63,41 EUR/100 kg, spalio mėn. išmokos dydis sumažintas iki 36,78 EUR/100 kg, prieš nustatant 0,00 EUR/100 kg išmokos dydį, lapkričio mėn. eksporto išmokos dydis ex KN 0405 10 19 9500 sviestui sumažintas iki 14,15 EUR/100 kg. (žr. 10 pav.)

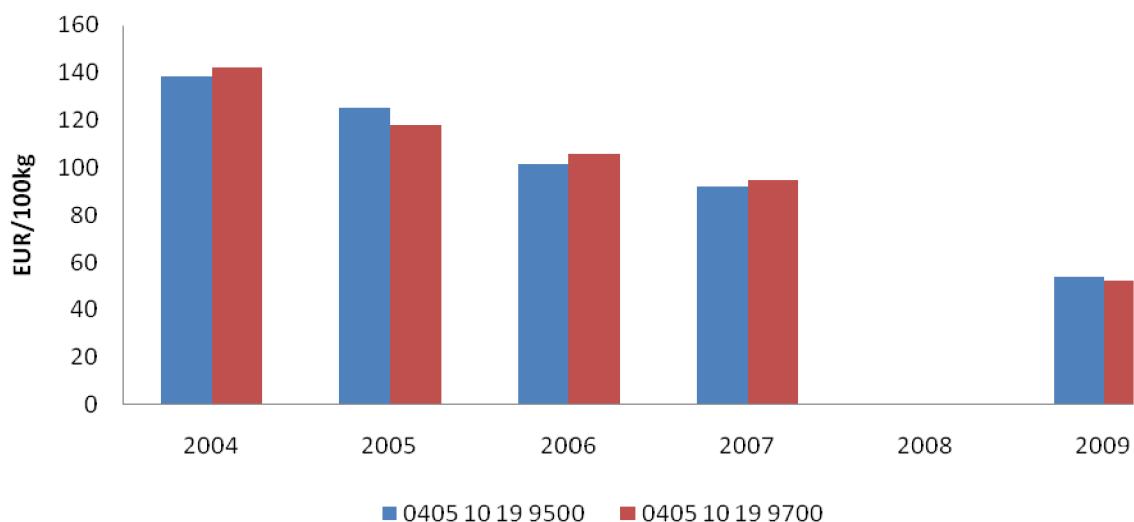

10 pav. Išmokos ne mažesnio kaip 80 %, bet mažesnio kaip 82 % masės riebumo sviestui pokytis*

Sviestui, kurio riebumas ne mažesnis kaip 82 % masės (ex KN 04050 10 19 9700) tiriamuoju laikotarpiu eksporto grąžinamosios išmokos dydis svyravo kas mėnesį, visu 2004 - 2009 metų laikotarpiu (10 pav. pavaizduotas išmokos dydis mėnesiais). 2004 m. gegužę išmoka buvo didžiausia 155,30 EUR/100 kg, iki metų pabaigos išmokos dydis sumažintas iki 139 EUR/100 kg. 2005 metais vasario – birželio mėn. išmokos dydis buvo 136,50 EUR/100 kg, liepos mėn. jis sumažintas iki 101,50 EUR/100 kg. Šis dydis mažintas kas mėnesį ir 2005 m. gruodį siekė 98,5 EUR/100 kg. Eksporto KN 04050 10 19 9700 sviestui 2006 m. palyginti su 2005 m. pabaiga eksporto išmokos dydis padidintas, didžiausia išmoka 2006 m. mokėta gegužės mėn. 109 EUR/100 kg. Nuo birželio mėn. išmokos dydis vėl mažėjo ir metų gale buvo 103 EUR/100 kg. Išmokos dydis mažintas ir 2007 metais, išmokai visai nemokama buvo kovo mėn., dar kartą išmokos skyrimas sustabdytas nuo 2007 m. gegužės iki 2009 m. sausio, kai vėl buvo atstatytos eksporto grąžinamosios išmokos pienui ir pieno produktams. Atstačius eksporto grąžinamųjų išmokų skyrimą 2009 m. sviestui, kurio riebumas ne mažesnis kaip 82 % masės didžiausia išmoka buvo nustatyta birželio rugsėjo mėn. 65 EUR/100kg, lapkričio mėn. sumažinta iki 14,50 EUR/100kg. (žr. 11 pav.)

11 pav. Išmokos dydžio sviestui, kurio riebumas ne mažesnis kaip 82 % masės pokytis*

12 pav. Vidutinio metinio išmokos dydžio sviestui pokytis

Eliminavus laikotarpius, kai išmoka nebuvo mokama, išskyrus 2008 metus, kai pienui ir pieno produktų sektoriui išmoka nebuvo skiriama, lyginant sviesto eksporto KN 0405 10 19 9500 ir eksporto KN 0405 10 19 9700 skirtus išmokos dydžius visu 2004-2009 metų laikotarpiu sviestui, kurio riebumas ne mažesnis kaip 82 % masės (KN 0405 10 19 9700) buvo mokama didesnė išmoka, kuri buvo skiriama beveik visu laikotarpiu, tuo tarpu ne mažesnio kaip 80 %, bet mažesnio kaip 82 % masės riebumo sviestui eksporto išmoka gana ilgą laikotarpį visai nebuvo skiriama. (žr. 12 pav.)

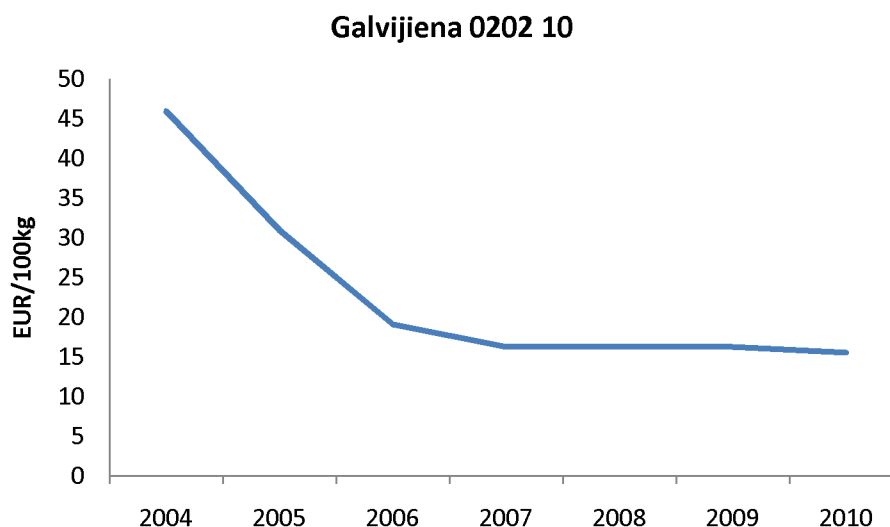
Mėsos rinka. Jautienos ir veršienos rinka. Veršienos ir jautienos rinka nuo 2000 metų veršienos ir jautienos rinka reguliuojama vadovaujantis Tarybos reglamentu Nr. 1254/99/EB. Kuriame numatytas veršienos ir jautienos vidaus rinkos kainos palaikymo mechanizmas: a) intervenciniai

pirkimai; b) privatus saugojimas; c) tiesioginės išmokos; d) eksporto ir importo reguliavimo priemonės. Eksporto gražinamosios išmokos mokamos už eksportuojamus veršelius, galvijus, veršieną ir jautieną. Subsidijos apskaičiuojamos, atsižvelgiant į padėtį pasaulinėje rinkoje bei numatomą ES vidaus rinkos aprūpinimą.

Eksporto licencijomis reglamentuojamas gyvų galvijų, šviežios, atšaldytos ir sušaldytos veršienos bei jautienos, džiovintos, sūdytos ir rūkytos veršienos ir jautienos, perdirbtos ir konservuotos veršienos ir jautienos išvežimas iš ES teritorijos (Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1445/95 1995 m. birželio 26 d.).

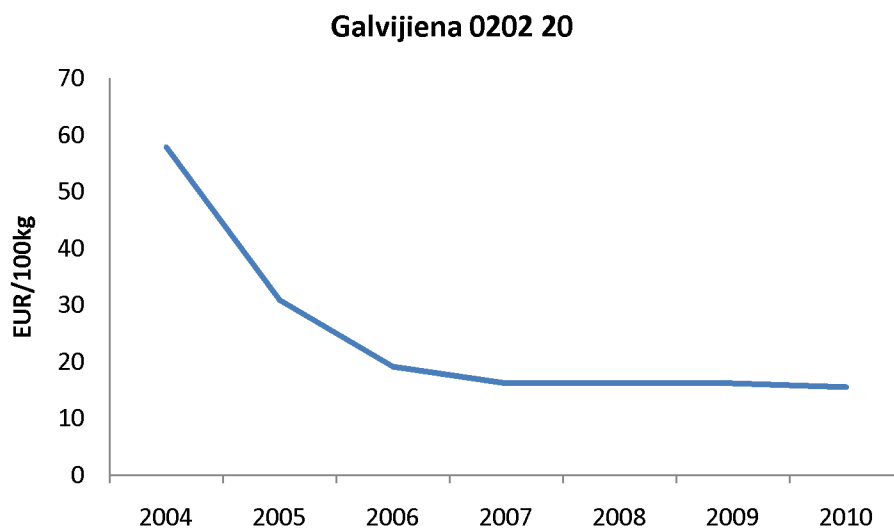
Kaip ir kitiems produktams taip ir galvijienai eksporto gražinamosios išmokos dydis kasmet buvo mažinamas, nuo 2006 m. rugsėjo iki 2009 m. liepos šis buvo stabilus ir nekito. Didžiausia išmoka tiriamuoju laikotarpiu buvo nustatyta 2004 metais.

Išanalizavus Komisijos reglamentus, kuriais nustatomos eksporto gražinamosios išmokos už galvijieną bei suskirsčius į grupes pagal šešiaženklį kombinuotosios nomenklatūros kodą (KN), gražinamoji išmoka 2004-2009 m. laikotarpiu galvijienos sektoriuje už sušaldytą skerdeną ir skerdenos puseles (KN 0202 10) didžiausia išmoka buvo 46 EUR/100 kg, kuri mokėta 2004 m. Tokio dydžio išmoka mėta iki 2005 m. rugpjūčio mėn., rugsėjo mėn. išmoka sumažinta iki 26,8 EUR/100 kg, paskutinį metų mėn. nustatytas išmokos dydis 23,30 EUR/100 kg. 2006 metais išmokos dydis toliau mažintas iki 16,30 EUR/100 kg, tokia išmoka buvo mokama iki 2010 m. gruodžio, kuomet išmokos dydis sumažintas iki 8,1 EUR/100 kg. (žr. 13 pav.).

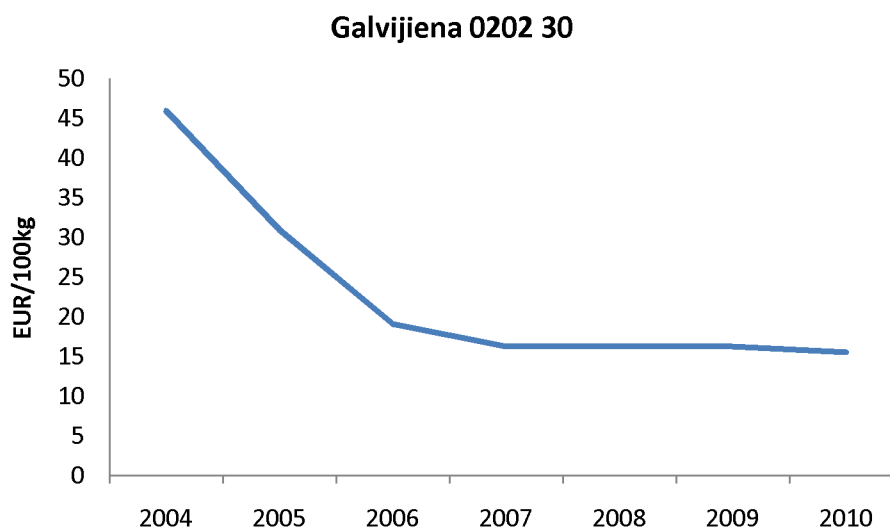
13 pav. Išmokos už sušaldytą skerdeną ir skerdenos puseles pokytis*

Už sušaldytą galvijieną su kaulais (išskyrus skerdenas ir jų puses) (KN 0202 20) didžiausias išmokos dydis mokėtas 2004 metais 58,00 EUR/100kg. 2005 m. išmoka sumažinta iki 30,97 EUR/100 kg, rugpjūčio mėn. šis dydis sumažintas iki 26,8 EUR/100 kg, gruodžio mėn. iki 23,30 EUR/100 kg. 2006 m. kovą gražinamosios išmokos dydis mažintas iki 20,90 EUR/100 kg, birželio mėn. 18,30 EUR/100 kg. Nepakitęs gražinamosios išmokos dydis - 16,30 EUR/100 kg už sušaldytą galvijieną su kaulais (išskyrus skerdenas ir jų puses) buvo mokamas nuo 2006 m. rugpjūčio iki 2010 metų gruodžio, 2010 m. gruodžio 16 d. EK reglamentu (EB) 1206/2010 nustatytas 8,10 EUR/100 kg dydžio eksporto gražinamoji išmoka. (žr. 14 pav.)

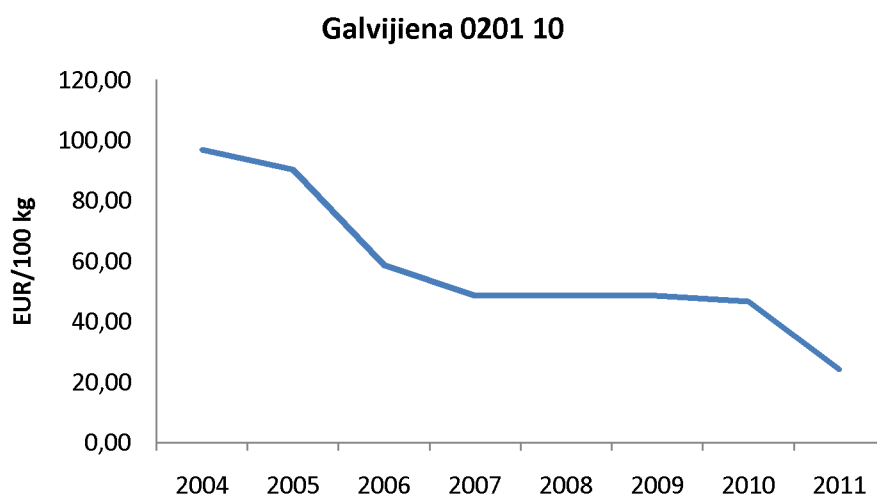
14 pav. **Išmokos dydžio už sušaldytą galvijieną su kaulais (išskyrus skerdenas ir jų puses) pokytis***

Už sušaldytą galvijieną be kaulų (KN 0202 30) 2005 m. sausio-rugpjūčio mėn. buvo mokama 46,00 EUR/100 kg eksporto gražinamoji išmoka. Rugsėjo mėn. nustatytas 36,80 EUR/100 kg dydžio išmoka, kurios dydis gruodžio mėn. sumažintas iki 32,30 EUR/100 kg. 2006 m. kovo-gegužės mėn. mokamas išmokos dydis siekė 29,10 EUR/100 kg, birželio mėn. sumažintas iki 25,80 EUR/100 kg, rugsėjo mėn. 22,60 EUR/100 kg. 22,60 EUR/100 kg gražinamosios išmokos dydis šaldytai galvijienai be kaulų išlaikytas laikotarpiu nuo 2006 m. rugsėjo iki 2010 m. lapkričio mėn. 2010 m. gruodžio mėn. nustatytas 11,30 EUR/100 kg dydis. (žr. 15 pav.)

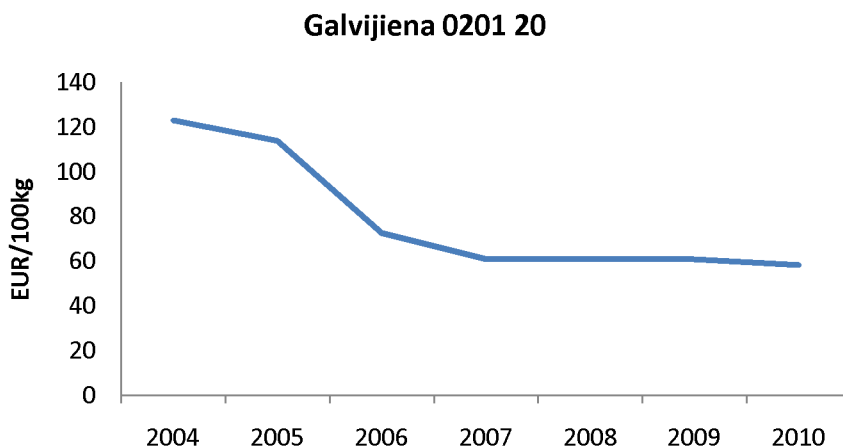
15 pav. Išmokos dydžio už sušaldytą galvijieną be kaulų pokytis *

Už galvijienos skerdeną ir jos puses (KN 0201 10) didžiausias gražinamosios išmokos dydis taip pat 2004 m., t.y., 97 EUR/100kg. Tokio pat dydžio išmoka buvo mokama 2005 metų sausio-rugpjūčio mėnesiais 97 EUR/100kg. Nuo 2005 m. rugsėjo išmokos dydis sumažintas iki 77,60 EUR/100kg, toks išmokos dydis buvo skiriamas iki 2006 metų vasario mėn., kovo mėnesį išmokos dydis sumažintas iki 62,80 EUR/100kg, birželio mėn. gražinamosios išmokos dydis dar kartą sumažintas iki 55,80 EUR/100kg dydžio. Laikotarpiu nuo 2006 m. rugsėjo iki 2010 m. lapkričio išmokos dydis buvo pastovus – 48,80 EUR/100kg. Dar kartą eksporto gražinamoji išmoka sumažinta iki 24,40 EUR/100kg 2010 gruodžio mėn. (žr. 16 pav.).

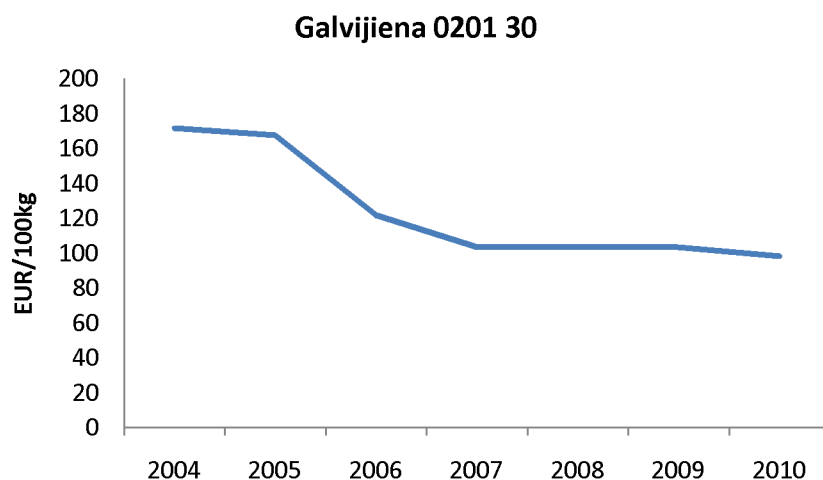
16 pav. Išmokos dydžio už skerdeną ir jų puses pokytis *

Už galvijienos gabalus su kaulais (KN 0201 20) didžiausias išmokos dydis buvo 2004 m. ir 2005 m. sausio-rugpjūčio mėn. 123 EUR/100 kg. Tiriamuoju laikotarpiu išmoka buvo mažinama. Išmokos dydis labiausiai svyravo 2006 metais, nuo 87,30 EUR/100 kg sausio-vasario mėn. iki 61,00 EUR/100 kg gruodžio mėn. Iki 2010 m. spalio mėn. išlaikyta 61 EUR/100 kg dydžio išmoka, gruodžio mėn. išmoka sumažinta iki 30,5 EUR/100 kg. (žr. 17 pav.).

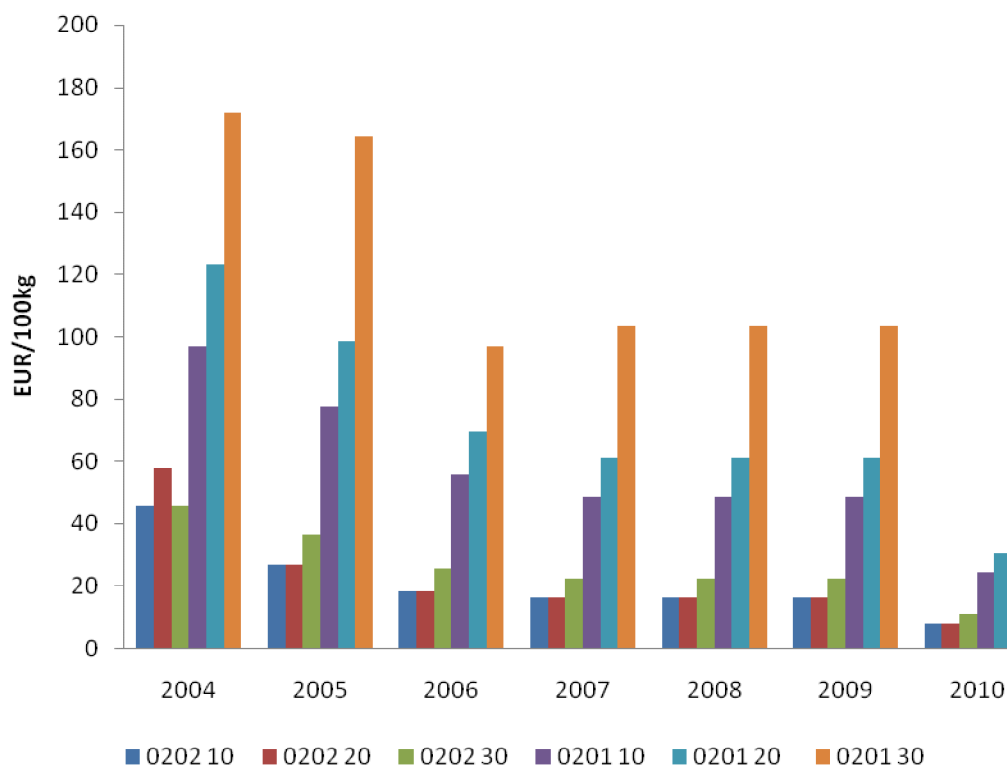

17 pav. Išmokos dydžio už galvijienos gabalus su kaulais pokytis*

Kaip ir prieš tai aprašytiems galvijienos sektoriaus produktams taip ir už šviežią arba šaldytą galvijieną be kaulų didžiausia gražinamoji išmoka mokėta 2004 m. ir 2005 metų sausio-rugpjūčio mėn. 172 EUR/100kg. 2006 m. gruodžio mėn. nustatytas 103,40 EUR/100kg išmokos dydis nekito iki 2010 m. gruodžio, kuomet išmokos dydis sumažintas iki 42,40 EUR/100kg. (žr. 18 pav.).

18 pav. Išmokų dydžio šviežią arba šaldytą galvijieną be kaulų galvijienai pokytis*

19 pav. Išmokų galvijienai pokytis

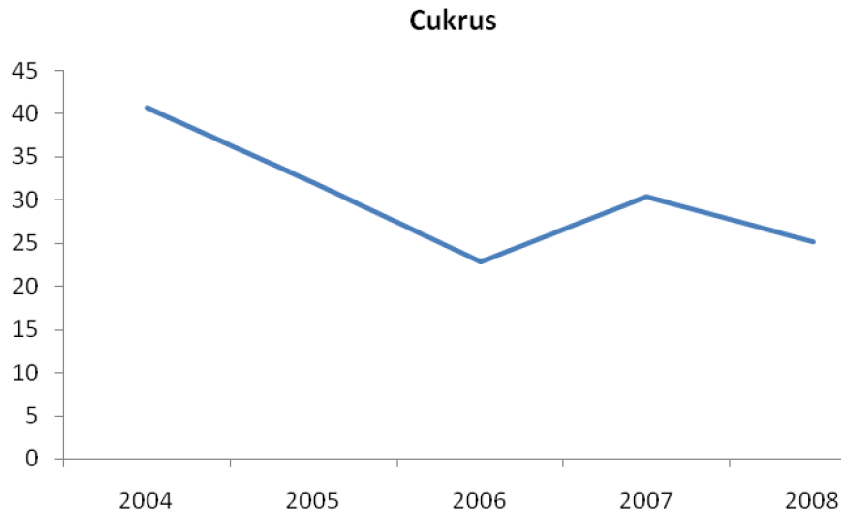
Tiriamuoju laikotarpiu didžiausia išmoka mokėta už šviežią arba šaldytą galvijieną be kaulų (KN 0201 30), mažiausia galvijienos skerdenas ir jų pusės (0202 10 KN) bei galvijienos gabalams su kaulais (0202 20 KN) (šiai galvijienai buvo mokėti identiški išmokų dydžiai visu laikotarpiu). Visose galvijienos produktų grupėse išmokos dydis kito nuosekliai. (žr. 19 pav.).

Cukraus rinka reguliuojama Tarybos reglamentu (EB) Nr. 318/2006. Pagrindiniai ES cukraus rinkos reguliavimo elementai nuo 1968 metų, yra: a) baltojo cukraus gamybos kvotos ir cukrinių runkelių auginimo kvotos; b) cukraus ir cukrinių runkelių institucinių kainų sistema; c) intervencinė cukraus pirkimų sistema; d) importo ribojimas ir eksporto skatinimas prekiaujant su trečiosiomis šalimis. Eksporto gražinamosios išmokos nustatomos pagal Komisijos reglamentus (EEB) Nr. 2135/95 ir 51 1729/97/EB. Gražinamosios išmokos skiriamos už eksportuotą cukrų ir kitus maisto produktus, kurių sudėtyje yra cukraus. Eksporto gražinamosiomis išmokomis išlyginamas skirtumas tarp pasaulinių ir ES vidaus rinkos cukraus kainų. Gražinamosios išmokos už cukrų bei iš jo pagamintus produktus gali būti nustatomos: a) kassavaitiniuose aukcionuose; b) kaip pastovios eksporto gražinamosios išmokos; c) kaip gražinamosios išmokos už cukrų, esantį perdirbtuose maisto produktuose. Per kassavaitinius aukcionus cukraus prekeiviai siūlo minimalius eksporto gražinamųjų išmokų dydžius, būtinus norint išlyginti pasaulines ir ES vidaus rinkos kainas. Didžioji dalis

eksportuojamos cukraus produkcijos realizuojama kassavaitiniuose aukcionuose. Atsižvelgiant į ES didžiausio cukraus pertekliaus regionų vidaus rinkos kainas, transportavimo išlaidas iki ES uostų ir kitas su eksportavimu susijusias išlaidas, pastovios eksporto gražinamosios išmokos apskaičiuojamos kas dvi savaites. Eksporto gražinamosios išmokos už cukrų, esantį perdirbtuose maisto produktuose (karamelėje, šokolade ir kt.), apskaičiuojamos kas mėnesį pagal tuose produktuose esantį cukraus kiekį ((EB) Nr. 2135/95, (EB) Nr. 1729/97). Eksporto ir importo licencijos išduodamos Komisijos reglamentu (EEB) Nr. 1464/95 nustatyta tvarka. Jis negražinamas tuo atveju, jei neišnaudojama eksporto ir importo licencija. Eksporto mokesčiai ir eksporto subsidijos gali būti taikomos kai pasaulinės cukraus kainos tampa didesnės už ES vidaus rinkos kainas.

Europos Sąjungoje nustatytos specifinės taisyklės prekybai perdirbtais žemės ūkio produktais, kurių gamyboje buvo panaudoti baziniai žemės ūkio produktai. Reglamentų dėl perdirbtų produktų tikslas kompensuoti gamintojams bet kokio neigiamo poveikio, sukulto dėl brangesnių žemės ūkio produktų, pasekmes. Šiam tikslui pasiekti įvesti specialūs importo muitai taip pat taikomos eksporto subsidijos. Eksporto subsidijos mokamos už eksportuojamus antrinio perdirbimo produktus, pvz., šokoladą, sausainius, ledus ir t.t. Subsidijos skaičiuojamos už minėtų produktų gamyboje panaudotus pagrindinius žemės ūkio produktus. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 3448/93 numato prekybos režimą, taikomą prekėms, neištrauktoms į Romos sutarties I priedą. Pagrindiniai žemės ūkio produktai, kurie neištraukti į I priedą ir už kuriuos yra mokamos eksporto gražinamosios išmokos yra išvardinti Komisijos reglamento (EB) Nr. 1043/05 priede A, o prekės už kurias skiriama išmoka yra priede B ((EB) Nr. 1043/2005). Pareiškėjai, norintys gauti eksporto gražinamąją išmoką, privalo deklaruoti pagrindinių produktų (pieno, cukraus, grūdų, ryžių, kiaušinių) kiekius, sunaudotus eksportuojamų prekių gamyboje. Gražinamoji išmoka apskaičiuojama dauginant kiekvieno sunaudoto pagrindinio žemės ūkio produkto kiekį iš eksporto gražinamosios išmokos normos, taikomos pagrindiniams produktams eksporto dieną.

Cukrinių runkelių žaliaviniam cukrui (1701 12 KN) eksporto gražinamųjų išmokų dydžiai 2004-2008 metų laikotarpiu gan ryškiai svyravo, išmokos dydis kito ne tik minėtu laikotarpiu, bet ir pačių metų bėgyje. Didžiausi svyravimai buvo 2007 metais, mažiausias išmokos dydis buvo vasario mėn. 16,67 EUR/100 kg, didžiausia išmoka buvo skiriama rugpjūčio mėn. 33,27 EUR/100 kg, nuo rugsėjo išmokos dydis mažėjo. Mažiausi svyravimai išmokai už cukrinių runkelių cukrų buvo 2005 metais. Taip pat lyginant išmokos skyrimo metus didžiausia išmoka mokėta 2005 metais (40,73 EUR/100 kg), mažiausia 2008 metais (25,16 EUR/100 kg). (žr. 20 pav.). Lygiai tokie pat išmokų dydžiai taikyti ir žaliaviniam cukranendrių cukrui (1701 11 KN grupė).

20 pav. Išmokos dydžio žaliaviniams cukrui pokytis *

Iš analizuojamų produktų didžiausios gražinamosios išmokos buvo mokamos už sviestą, mažiausios – cukrui, net 2005 metais, kuomet visiems produktams išmokos dydis buvo vienas iš didžiausių, išmokos dydis cukrui nesiekė nei 40 EUR/100 kg. Bendrą išmokų mažėjimo tendenciją, kaip aptarta 1.2. skyriuje, įtakoja ES įsipareigojimai PPO.

3. EKSPORTO IŠMOKŲ ĮTAKA ŽEMĖS ŪKIO PRODUKTŲ EKSPORTUI LIETUVOJE

3.1. Žemės ūkio produktų gamyba

Statistikos departamento duomenimis, 2005 metais žemės ūkio ir maisto produktų eksportuota už 4213 mln. Lt, palyginti su 2004-aisiais, 1,4 karto, o su 2001-aisiais – 2,1 karto daugiau. Užsienio prekybos apyvarta, palyginti su 2004 metais, padidėjo 34 proc., o balansas buvo teigiamas ir siekė daugiau kaip 0,5 mlrd. Lt. Žemės ūkyje ir maisto pramonėje buvo daromos didelės investicijos, beveik pusė jų – ES fondų parama. Naujos technikos ir technologijų taikymas sudarė sąlygas kelti darbo našumą ir gerinti produktų kokybę, didinti gamybos apimtis. Lietuvos gamintojai sugebėjo lanksčiai reaguoti į pasikeitimus rinkoje, daug dėmesio skyrė rinkodaros priemonėms, ieškojo naujų rinkų savo produktams. Antai sūrių gamintojai 2000 metais 49 proc. visų eksportuotų sūrių išvežė į JAV. Pasikeitus prekybos sąlygoms 2005-aisiais, eksporto į JAV dalis sudarė tik 1,5 proc. Tačiau per tą laikotarpį suradę naujas rinkas, gamintojai sūrių eksportą padidino 1,6 karto.

(Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2005, 2005).

Prekyba žemės ūkio ir maisto produktais sudaro vis didesnę visos Lietuvos užsienio prekybos dalį. 2010 metais žemės ūkio ir maisto produktų eksportui teko 18,1 proc. viso prekių eksporto. 2009-aisiais, sunkiausiais ekonominės krizės metais, kai didesnę paklausą turėjo kasdienio vartojimo prekės, užsienio prekyba žemės ūkio ir maisto produktais sudarė 17,0 proc. visos apyvartos.

2 lentelė. Prekybos žemės ir maisto ūkio produktais dalis nuo visos Lietuvos užsienio prekybos 2006-2010 metais

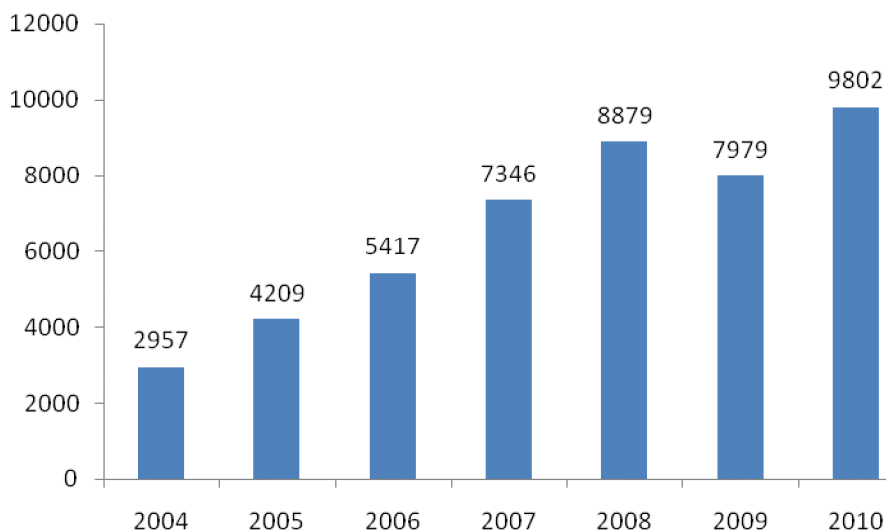
Šalių grupė	2006	2007	2008	2009	2010
Iš viso	13,9	17	16	19,6	18,1
ES	14,3	17,6	15,3	19,6	18
NVS	18,3	18,6	20,4	22,4	20,9
Trečiosios šalys	13,3	15,9	17,2	19,6	18,2

Šaltinis: Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2010.

Lietuvos užsienio prekyboje žemės ir maisto ūkio produktų dalis nuo 2006 m. kasmet augo, tik 2010 metus palyginus su 2009 metais produktų eksporto dalis buvo mažesnė. Daugiausia eksportuojama į NVS šalis, eksporto dalis į ES ir trečiąsias šalis nežymiai skiriasi, nuo 2008 metų į trečiąsias šalis eksportuota daugiau nei į ES. Eksportas į ES šalis sudarė 1/3 prekybos žemės ir maisto ūkio produktų Lietuvos užsienio prekyboje. (žr. 2 lentelė).

2010 metais eksporto struktūra lyginant su praėjusiais metais pasikeitė, tačiau, kaip ir 2009-aisiais, pagrindinę dalį eksporto – beveik 60 proc. – sudarė septynios produktų grupės: pienas ir jo produktai, vaisiai ir riešutai, grūdai, daržovės, paruošti pašarai gyvūnams ir maisto pramonės liekanos,

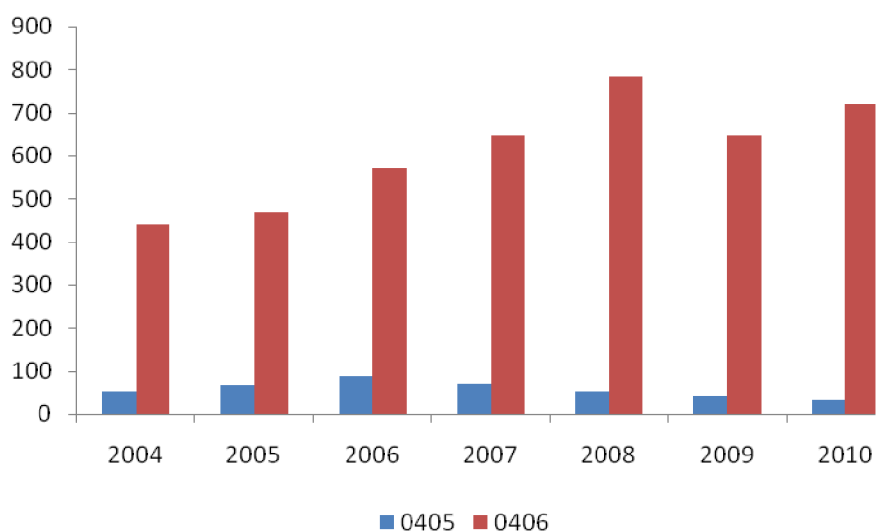
tabako gaminiai, gaminiai ir konservai iš mėsos ir iš žuvų. Šių produktų eksportuota už 5832 mln. Lt. Kaip ir ankstesniais metais, daugiausia eksportuota pieno produktų – už 1399 mln. Lt (14,3 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto), 96 proc. jų pagaminta Lietuvoje. Palyginti su 2009 metais, pieno ir jo produktų eksportas padidėjo 1,3 karto. (Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2010, 2010).

21 pav. **Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas, mln. Lt**

Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas kasmet nuo 2004-ųjų augo. Ekonominė krizė užsienio prekybą žemės ūkio ir maisto produktais paveikė šiek tiek mažiau nei kitų pramonės sričių – šie produktai sudarė 19,6 proc. bendro Lietuvos eksporto (2008 m. – 16 proc.), 2008-uosius lyginant su 2009 metais eksportuota 899 mln. Lt mažiau, tačiau 2010 metų eksporto vertė yra didžiausia per visą 2004-2010 metų laikotarpį. (žr. 21 pav.).

2004 metų sausio–rugpjūčio mėnesiais Lietuvos pieno pramonė iš pieno produktų grynojo eksporto į trečiąsias šalis gavo 164 mln. Lt pajamų. Palyginti su tuo pačiu 2003 metų laikotarpiu, eksportas į trečiąsias šalis sumažėjo 25 proc. Pagrindiniai į trečiąsias šalis eksportuojami produktai – riebių sūriai. Jie eksporto į trečiąsias šalis struktūroje sudaro net 86 proc. viso pieno produktų eksporto ir lemia eksporto į trečiąsias šalis tendencijas. Per pirmuosius aštuonis 2004 metų mėnesius riebių sūrių eksportas sumažėjo 22 proc.

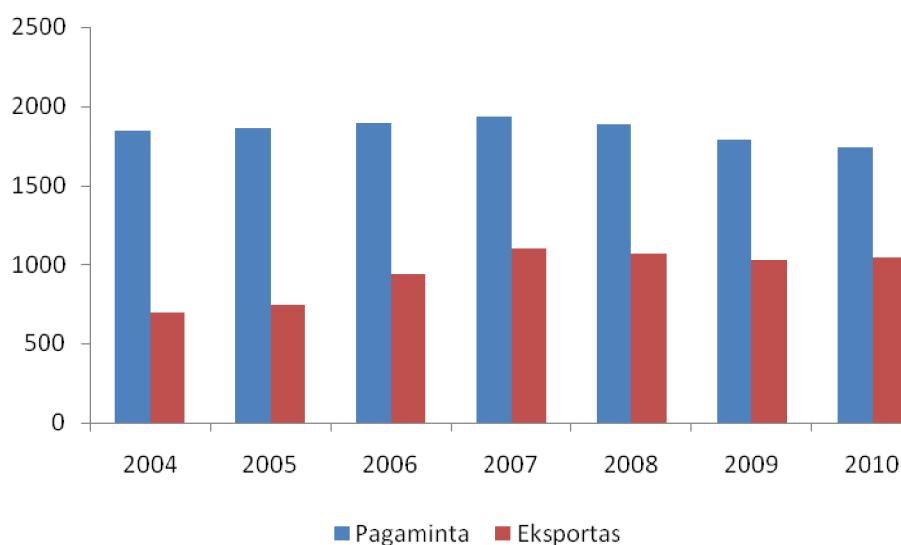
22 pav. Sviesto, sūrių ir varškės eksportas 2004-2010 m. mln. Lt

Tapus ES nare Lietuviškos kilmės sūrių ir varškės (Kombinuotosios nomenklatūros kodas – 0406) bei sviesto (KN kodas 0405) eksportas išaugo (žr. 23 pav.). Eksporto augimą įtakojo grąžinamosios eksporto išmokos, kurios pastaraisiais metais atsižvelgiant į PPO reikalavimus yra mažinamos ir ketinama šios paramos priemonės atsisakyti visiškai. Diagramoje pavaizduotas sviesto eksporto augimas, 2006 m. jis pasiekė maksimumą, sviesto buvo eksportuota už 86 mln. Lt. 2008 metų sausio–rugsėjo mėnesiais žaliavinio pieno eksportas lenkė importą 3,2 karto, o tuo pačiu 2007-ųjų laikotarpiu – 5,1 karto. Neskaitant žaliavinio pieno importo ir eksporto, pieno produktų eksportas 2008 metų sausio–rugsėjo mėnesiais lenkė importą 6,7 karto, o tuo pačiu 2007-ųjų laikotarpiu – 9 kartus (Rinkotyra. Žemės ūkio ir maisto produktai, 2008).

Lietuvos pieno perdirbimo sektoriuje dominuoja trys pieno perdirbimo įmonių grupės: AB „Rokiškio sūris“, AB „Pieno žvaigždės“, AB „Žemaitijos pienas“. Šioms įmonių grupėms atitenka apie 70-80 proc. visų pieno perdirbimo sektoriaus pardavimo pajamų. Minėtos įmonių grupės yra ir pagrindinės pieno produktų eksportuotojos. Kitos pieno perdirbimo įmonės ir jų grupės daug mažesnės, bet kai kurios iš jų didelę savo produkcijos dalį taip pat eksportuoja.

Visos Lietuvos pieno perdirbimo įmonės ir jų filialai yra įgyvendinę ES maisto gamybos sanitarinius bei higieninius reikalavimus ir gali eksportuoti produkciją į ES šalis. 16 pieno perdirbimo įmonių turi leidimus išvežti produkciją į Rusiją. Didžiausią postūmį pieno produktų gamybos ir pardavimų augimui 2004–2008 metų laikotarpiu turėjo Lietuvos įstojimas į ES, 2004 metais ir išaugusi pasaulinė pieno produktų paklausa bei kainos 2007-aisiais. 2004-aisiais, šalies įstojimo į ES metais, pieno produktų pardavimas išaugo 25 proc., o eksportas – net 41 proc., 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais – atitinkamai 29 proc. ir 35 proc. Pastebimai sumažėjusi pasaulinė pieno produktų paklausa

2008 metais, palyginti su 2009-aisiais, lėmė eksporto sumažėjimą 4,3 proc. dėl to 1,7 proc. sumažėjo ir bendri pardavimai.

23 pav. Pienas ir pieno produktų gamyba bei eksportas, tūkst. t

23 pav. matyti, kad pieno ir pieno produktų eksportas visu 2004-2010 metų laikotarpiu didėjo, kaip jau minėta daugiausia eksportuota 2007 metais, taip pat šiais metais ir pagaminat daugiausia produkcijos. Po 2008-ųjų metų pasaulinės krizės pieno ir jo produktų gamyba bei eksportas sumažėjo. 2004-uosius lyginant su 2010-aisiais produkcijos pagaminama 112,2 tūkst. t mažiau, eksportuota 345,2 tūkst. t daugiau. Vidaus pieno ir pieno produktų suvartojimas tenkantis vienam gyventojui Statistikos departamento duomenimis 2004 m. lyginant su 2010 metais sumažėjo 34 kg.

3 lentelė. Pagrindinių pieno produktų gamyba, tūkst. t.

Produktas	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Geriamasis pienas	72,6	77	83,6	97,8	105	99,5	94,2
Rūgpienis, kefyras	27,4	29,1	33,9	35,3	35,9	34,8	35,7
Jogurtas	15,2	14,6	18,1	17,3	15,3	14,4	14,4
Grietinė ir jos mišiniai	26,8	27,2	25,1	26,6	27,9	28,6	27,8
Varškė	12,1	13,4	17,7	21,5	23,3	23,5	24,4
Sviestas ir kiti pieno produktai	15,6	16,1	11,8	12,3	9	12	8,5
Šviesi sūriai	7,6	7,7	20,8	22,6	30,7	34,8	24
Nelydyti sūriai	56,3	58,9	62,6	52,3	56,3	37,6	43,9
Sausi pieno ir išrūgų produktai	28,9	27	33,8	35,7	40	41,4	36,6
Valgomieji ledai	20,7	19	22,8	24,3	25,1	21,1	24,5
Pieno konservai	9,6	11,7	14,8	22	29,8	21	25

Statistikos departamento duomenimis 2004-2010 metų laikotarpiu daugumos lentelėje išvardintų produktų gamybą 2004 metus palyginti su 2010 metais augo: padidėjo geriamojo pieno, rūgpienio ir kefyro, varškės, šviežių sūrių valgomųjų ledų, pieno konservų gamyba. Tačiau sumažėjo nelydytų sūrių bei sviesto ir kitų pieno produktų gamyba.

4 lentelė. **Šviežių (nebrandintų arba nekonservuotų) sūrių gamyba ir eksportas, t**

Rodiklis	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gamyba	34779,38	37644,28	150050,1	170397,1	241955,6	271435,4
Eksportas	41	25,8	186,30	459,47	419,12	479,30

Visu 2004-2009 metų laikotarpiu šviežių (nebrandintų arba nekonservuotų) sūrių gamyba ir eksportas į paskirties šalis augo, daugiausiai pagaminat 2009-aisiais (27 tūkst. t), eksportuota 2008-aisiais (5,5 tūkst. t). 2004 m. lyginant su 2009-aisiais gamyba išaugo 7,8 karto, eksportas – 4,64 karto. (žr. 4 lentelę).

5 lentelė. **Lydyti sūriai išskyrus trintus arba miltelių pavidalo sūrius, t**

Rodiklis	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Eksportas	6,52	185,85	564,15	462,07	510,37	460,59
Gamyba	25982,78	29827,68	30919,83	25298,65	24886,98	23441,19

Lydytų sūrių (išskyrus trintus arba miltelių pavidalo sūrius) ir sūrių priskiriamų kitos rūšies sūriams daugiausia pagaminta, taip pat eksportuota, 2006-aisiais, nuo 2006-ųjų šių sūrių gamybos kiekiai mažėjo. Eksportas 2007-2009 metų laikotarpį lyginant su 2006-aisiais buvo mažesnis, tačiau 2008-uosius lyginant su 2007-aisiais eksporto kiekis padidėjo 4,8 t. (žr. 5 lentelę).

6 lentelė. **Kiti sūriai, t**

Rodiklis	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gamyba	475624,1	558638,8	602094,4	463660,6	561632,1	374283,2
Eksportas	57115	7505,345	1963,465	1412,84	7074,195	10719,26

Sūrių, priskiriamų kitų sūrių grupei, gamyba 2004-2009 metų laikotarpiu augo, tačiau 2004-uosius lyginant su 2009-aisiais gamyba sumažėjo 1,2 karto, eksportas – 5 kartus. Kaip ir visų sūrių grupių, taip ir kitų sūrių daugiausia pagaminta 2006-aisiais metais, didžiausias eksportuotas kiekis – 2005-aisiais. (žr. 6 lentelę).

Lietuvos Respublikos ilgalaikės plėtros strategijos iki 2020 metų koncepcijoje teigiama, kad gyvulininkystės sektorius Lietuvoje yra svarbi žemės ūkio sritis. Šio sektoriaus plėtrai šalyje yra

palankios gamtinės sąlygos, susiformavusios gyvulių auginimo tradicijos, sukaupta patirtis. Gyvulininkystės sektorius yra reikšmingas, aprūpinant Lietuvos vartotojus įvairiais maisto produktais bei svarbus Lietuvos eksporto šaltinis. Gyvulininkystės produktai sudaro apie pusę žemės ūkio produkcijos (2010 m. – 47,6 proc.). Didžiausią gyvulininkystės produkcijos dalį sudaro pienas (44,8 proc.) ir gyvulių bei paukščių išauginimas (43,8 proc.), o likusią (11,4 proc.) – kiaušiniai, vilna, medus, vaškas ir kita gyvulių produkcija. Didžiausią gyvulių ir paukščių išauginimo struktūros dalį sudaro kiaulės (2009 m. – 50 proc.), galvijai (25,5 proc.) ir paukščiai (23,5 proc.), o likusią dalį (apie 1 proc.) – avys ir ožkos, arkliai, triušiai. Didelė dalis gyvulininkystės produktų eksportuojama ne tik į ES, bet ir į trečiąsias šalis (2010 m. gyvulininkystės produktų eksportas sudarė 2,2 mlrd. Lt, arba 22,4 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto). Gyvulininkystės sektorius yra svarbus maisto pramonei.

Lietuvoje galima išskirti 3 pagrindines galvijų auginimo ūkių grupes – stambius, vidutinius ir smulkius galvijų augintojus. 2010 metais smulkūs ūkiai, kuriuose auginama iki 20 galvijų, sudarė 95 proc. visų ūkių, juose buvo auginama 45 proc. visų galvijų. Nors smulkių ūkių skaičius sparčiai mažėja, šis procesas yra lėtas. (Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2010, 2010).

Per 2004 metų sausio–rugpjūčio mėnesius supirkta ir paskersta 103 tūkst. galvijų ir gauta 21,4 tūkst. t skerdenos. Tai 2,8 proc. daugiau negu per tą patį 2003 metų laikotarpį. Bendroje gyvulių supirkimo struktūroje galvijų supirkimo apimtys nežymiai sumažėjo, dalį rinkos užleisdamos paukštienai. Tačiau 2010 metais visuose ūkiuose pagaminta 223,6 tūkst. t gyvulių ir paukščių skerdenos, tai 12 proc. daugiau nei 2009-aisiais: 21 proc. daugiau kiaulienos, 15 proc. daugiau paukštienos, tačiau 10 proc. mažiau jautienos.

7 lentelė. Mėsos (skerdenos) gamyba, tūkst. t

Mėsos rūšis	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kiauliena	113,3	118,9	121,8	114,2	85,3	70,9	86
Jautiena	57,9	62,3	55,7	65	54,6	52,4	50,7
Paukštiena	49,1	56,6	68,4	72,2	74,7	74,5	86
Aviena	0,7	0,7	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8
Iš viso	221	238,5	246,5	252,2	215,4	198,6	223,5

Šaltinis: Lietuvos žemės ūkis 2009. Vilnius: Statistikos departamentas, 2010. ISSN 2029-3658.

Mėsos skerdenos gamyba 2004-2010 metų laikotarpiu nebuvo pastovi. Vertinant per metus pagamintą skerdenos kiekį daugiausia mėsos pagaminta 2007 metais – 252,2 tūkst. t., mažiausiai 2009 metais, kadangi lyginant su 2008 metais sumažėjo kiaulienos ir jautienos gamyba.

Kiaulienos skerdenos gamyba nuo 2004 m. iki 2006 m. augo, nuo 2007 m. kiaulienos skerdenų pagaminamas kiekis mažėjo, tačiau 2009 m. palyginus su 2010 m. kiaulienos gamyba yra 5,1 tūkst. t didesnė.

Jautienos skerdenos gamyba iki 2007 m. buvo nepastovi, 2004 m. lyginant su 2005 m. skerdenos kiekis padidėjo, tačiau 2006 m. palyginus su 2005 ir 2004 m. jautienos gamyba sumažėjo. Kadangi auginamų mėsinių ir mišrūnų galvijų skaičius Lietuvoje yra nedidelis, jautienos gamybos sektorius yra priklausomas nuo pieno sektoriaus tendencijų. Pieninių karvių banda nėra adekvati jautienos vartojimui ir iš esmės didina jos pasiūlą. Tuo naudodamiesi mėsos perdirbėjai mažina supirkimo kainas. Todėl veršelių pardavimas iš dalies mažina pasiūlą. 2007 m. daugiausia supirkta bulių (44 proc.), jų vidutinis skerdenos svoris (242 kg) per metus padidėjo 6 proc.. Karvių supirkta net 39 proc., jų vidutinis skerdenos svoris – 228 kg (Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2007, 2007). Pieninių veislių galvijų skerdenos kokybė yra prastesnė (ES galvijienos kokybė yra vertinama pagal SEUROP sistemą), 2008 metais daugiausia supirkta karvių ir bulių (po 39 proc.). Atliktų skerdenų vertinimo rezultatai rodo, kad E, U ir R klasės kartu buvo tik 9 proc., O klasės – 48 proc. ir P – 43 proc. Jaunų bulių grupėje daugiausia (58 proc.) supirkta O klasės, karvių grupėje (69 proc.) – P klasės, telyčių (65 proc.) – O klasės gyvulių. Tuo tarpu ES vyrauja U ir R klasių galvijų skerdenos. Tokia mėsos kokybė galėjo įtakoti sumažėjusį galvijienos mėsos eksportą 2008 metais. Nuo 2008 m. jautienos skerdenos pagaminama vis mažiau. (Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2008, 2008). Kaip minėta tam įtakos turi galvijienos gamybos sektoriaus priklausomybė nuo pieno sektoriaus tendencijų. Iš esmės tai yra pieninių veislių galvijų auginimas ir skerdimas, mėsinių ir mišrūnų veislių karvių yra tik 5 proc. 2010 metais jautiena ir veršiena (gyvuoju svoriu) sudarė 32,4 proc. mėsos gamybos.

Paukštienos kasmet pagaminama vis daugiau, 2004 metus lyginant su 2010 metais pagamintos paukštienos skerdenos kiekis padidėjo 57 proc.

Mažiausiai pagaminama avienos, gamybos pokytis visu 2004-2010 metų laikotarpiu nežymus, 2004 metus palyginus su 2010 metais avienos gamyba padidėjo 100 t, toks avienos kiekis yra suvartojamas šalies viduje ir ji nėra eksportuojama.

8 lentelė. Mėsos eksportas tūkst. t

Mėsos rūšis	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Jautiena	11	24,2	27	35,3	30,9	29,7	30
Kiauliena	2,5	3	6,3	12,6	13,6	12,9	15
Paukštiena	6,4	13,4	17,4	21,6	19,9	22,4	29
Iš viso	20,6	42,2	56,1	79,3	74	71,4	80

Eksportuojama mėsos dalis palyginti su pagamintu kiekiu yra ganėtinai maža. 2004-2010 metų laikotarpiu bendras mėsos eksporto kiekis augo, 2004 metus palyginti su 2010 metais eksportuota 59,4

tūkst. t daugiau. Paukštienos eksportas kaip ir gamyba kasmet augo, 2010 metus lyginant su 2004 metais paukštienos eksportas padidėjo 22,6 tūkst. t. Eksportuojamos kiaulienos kiekis iki 2008 augo, tačiau 2009 metais eksportas sumažėjo lyginant 2008 metais, bet 2010 metais kiaulienos eksportuota daugiau nei 2008 metais. (žr. 8 lentelę).

Jautienos eksportas 2004 metus lyginant su 2010 padidėjo beveik 3 kartus, daugiausia jautienos eksportuota 2007 metais.

2004 metus eksportuota 9,9 tūkst. t šios mėsos, iš to kiekio daugiau kaip pusė (55 proc.) – per spalio–gruodžio mėnesius. Palyginti su 2003 metais, eksporto apimtys išaugo du kartus. Jautiena eksportuota į 28 šalis, daugiausia – į Latviją (22 proc.), Baltarusiją (17 proc.), Rusiją (15 proc.), Vokietiją (12 proc.). 2006 metais skerdyklos ir mėsos perdirbimo įmonės supirko 189,4 tūkst. galvijų (9 proc. mažiau nei 2005 m.) ir gavo 42,3 tūkst. t skerdenos. Statistikos departamento LRV duomenimis, 2007 metais jautienos eksportuota 32 proc. daugiau nei 2006-aisiais, daugiausia – į Rusiją (39 proc.), Nyderlandus (19 proc.), Vokietiją ir Italiją (po 13 proc.), į ES šalis eksportuojama 60 proc. jautienos.

Statistikos departamento duomenimis, per 2008 metus į užsienį išvežta 25,7 tūkst. t jautienos už 261,5 mln. Lt. Eksportuota 16 proc. mažiau nei 2007-aisiais, tačiau vertine išraiška – 4,5 proc. daugiau. Daugiausia jautienos (vertine išraiška) išvežta į Rusiją (44 proc.), Nyderlandus ir Švediją (po 10 proc.). Į ES šalis eksportuota 49 proc. jautienos.

2009 metais mėsos perdirbėjai ir skerdyklos prekiaavo mėsa ir jos gaminiais su 23 šalimis, Lietuvos mėsos užsienio prekybos balansas 2009 metais buvo teigiamas. Eksporto apimtys padidėjo 1 proc., o importo sumažėjo net 16 proc. Per 2009 metus eksportuota 31 tūkst. t galvijienos. Išvežta tiek pat, kiek ir 2008 metais, tačiau vertine išraiška – 8 proc. mažiau. Du trečdaliai galvijienos eksportuota į ES šalis, daugiausia – į Nyderlandus, Italiją, Vokietiją ir Švediją. Daugiausia galvijienos išvežta į Rusiją (32 proc.).

Per 2010 metus eksportuota 30 tūkst. t galvijienos. Pusę galvijienos kiekio eksportuota į ES šalis, daugiausia – į Nyderlandus, Italiją ir Švediją. Santykinai daug galvijienos išvežta į Rusiją (40 proc.).

9 lentelė. **Šviežia arba šaldyta galvijiena, 100 kg**

Metai	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gamyba	5071,79	38510,74	394855,3	432403,9	123881,6	381707,7	385066,5

Šviežios ir šaldytos galvijienos daugiausia pagaminta 2007 m., mažiausia 2004-aisiais. Tačiau nepaisant gamybos kiekio visu laikotarpiu į paskirties šalis, į kurias eksportuojant skiriama

grąžinamoji eksporto išmoka, šios galvijienos neeksportuota. (žr. 9 lentelę). Pagrindinis šviežios arba šaldytos galvijienos importuotojas iš Lietuvos yra ES šalys

10 lentelė. Švieži arba šaldyti galvijienos gabalai, 100 kg

Metai	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gamyba	8393,92	948,87	45413,19	259138,4	30619,49	219845,4	252861,6
Eksportas	25207,00	54866,90	0	0	5708,29	0	12512,47

Šviežios arba šaldytos galvijienos gabalais eksportas į paskirties šalis visu 2004-2010 m. laikotarpiu augo, kaip ir gamyba. Daugiausia šios galvijienos pagaminta 2008-aisiais, pagaminta taip pat 2008-aisiais. 2004-uosius lyginant su 2008-aisiais gamybos apimtys padidėjo 30 kartų. (žr. 10 lentelę). 2004-aisiais ir 2005-aisiais eksportas viršijo gamybą, to priežastis reeksportas.

11 lentelė. Užšaldytos galvijienos skerdenos, šalinės, ketvirtinės ir gabalai, 100 kg

Metai	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gamyba	14792,85	377,22	6649,56	33842,55	76,02	33163,7	30677,77
Eksportas	11895,00	61969,42	94844,54	121953,32	126985,37	77281,98	4084,219

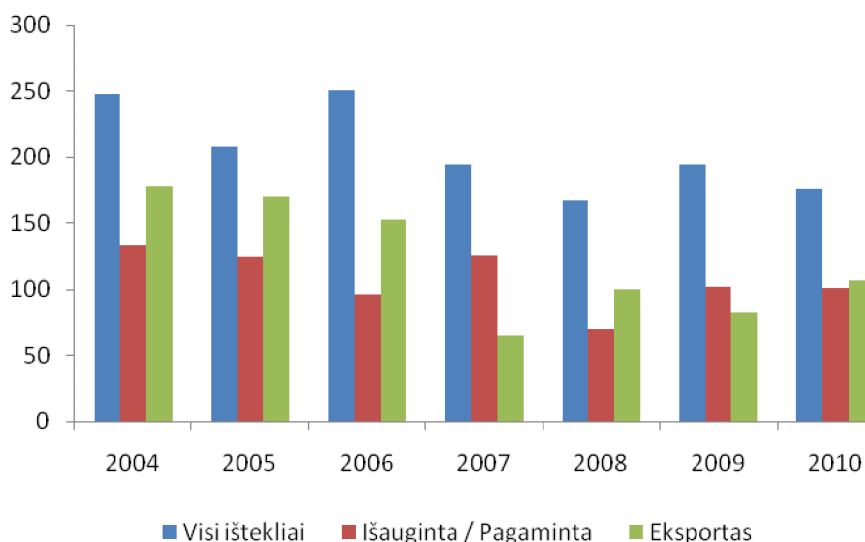
Užšaldytos galvijienos skerdenos, šalinės, ketvirtinės ir gabalais gamybos kiekiai 2004-2010 metų laikotarpiu svyravo, 2007 m. pagaminat daugiau nei 2008 metais. Didžiausias gamybos kiekis buvo 2007-aisiais, mažiausias – 2008-aisiais. Visu laikotarpiu išskyrus 2004-uosius eksportas viršijo gamybą, remiantis šiais duomenimis daroma prielaida, kad pagrindinę užšaldytos galvijienos skerdenos, šalinės, ketvirtinės ir gabalais eksporto dalį sudaro reeksportas. (žr. 11 lentelę).

Cukraus gamyba Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, yra ribojama. Stodama į ES, Lietuva įsipareigojo vykdyti ES bendrosios žemės ūkio politikos reikalavimus, todėl ir šalies cukraus rinkoje įvyko tam tikrų pasikeitimų. 2006 m. liepos 1 d. ES pradėjo esminę cukraus sektoriaus reformą, kurios tikslas buvo sukurti konkurencingą sektorių. Ji įgyvendinama ir auginant cukrinius runkelius, ir juos perdirbant (cukraus pramonėje). Siekdama išvengti cukraus pertekliaus, ES visoms valstybėms narėms, gaminančioms cukrų, mažino cukraus gamybos kvotą. 2006 m. vasario 20 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 318/2006 dėl bendrojo cukraus sektoriaus rinkų organizavimo nurodoma, kad ES valstybių cukraus gamybos kvota yra 17,44 mln. t, o 2008 m. birželio 6 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 510/2008 2008–2009 prekybos metams nustatė 13,47 mln. t kvotą. Pagal tarptautinius įsipareigojimus ES kasmet užsienio rinkose gali parduoti 1,34 mln. t virškvotinio cukraus.

Stojimo į ES metu Lietuva suderėjo 103,01 tūkst. t baltojo cukraus gamybos kvotą, atitinkančią šalies cukraus poreikį. Lietuvoje vidaus reikmėms 2006 metais buvo sunaudota 100,2 tūkst. t, 2007-aisiais – 99,1 tūkst. t, 2008-aisiais – 118,9 tūkst. t, 2009-aisiais – 108,7 tūkst. t, 2010-aisiais – 100,5 tūkst. t cukraus.

2007 m. spalio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1234/2007, nustatantis bendrą žemės ūkio rinkų organizavimą ir kai kuriems žemės ūkio produktams taikomas nuostatas, ir bendras žemės ūkio rinkų organizavimo 2009 m. kovo 6 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 183/2009, iš dalies keičiantis Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 VI priedą dėl kvotų patikslinimo cukraus sektoriuje 2009–2010 prekybos metams Lietuvai, kaip ir kitoms ES šalims, sumažino viršutinę cukraus gamybos ribą. Lietuvai 2006–2007 prekybos metais buvo skirta 94,2 tūkst. t, 2007–2008 metais – 96,0 tūkst. t, 2008–2009, 2009–2010 ir 2010–2011 metais – tik po 90,3 tūkst. t cukraus.

2010 metais Lietuvoje išauginti cukriniai runkeliai tesudarė 0,7 proc. ES šalių derliaus. Lietuva – viena iš 19 ES šalių, 2010-aisiais auginusių cukrinius runkelius. ES šalyse buvo išauginta 105,2 mln. t cukrinių runkelių šaknų. 2009–2010 prekybos metais pasaulyje pagaminta 163,3 mln. t cukraus, apie 20 proc. – iš cukrinių runkelių ir apie 80 proc. – iš cukranendrių. Europoje buvo pagaminta apie 31 mln. t (19 proc. pasaulinės gamybos), Afrikoje – 15,6 mln. t (9,5 proc.), Šiaurės ir Vidurio Amerikoje – 19,7 mln. t (12,1 proc.), Pietų Amerikoje – 20,8 mln. t (12,7 proc.), Azijoje – 74,6 mln. t (45,7 proc.), Okeanijoje – 1,72 mln. t (1,0 proc.) cukraus. (Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2010, 2010).

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Statistikos departamento duomenys.

24 pav. Cukraus pramonė, tūkst. t

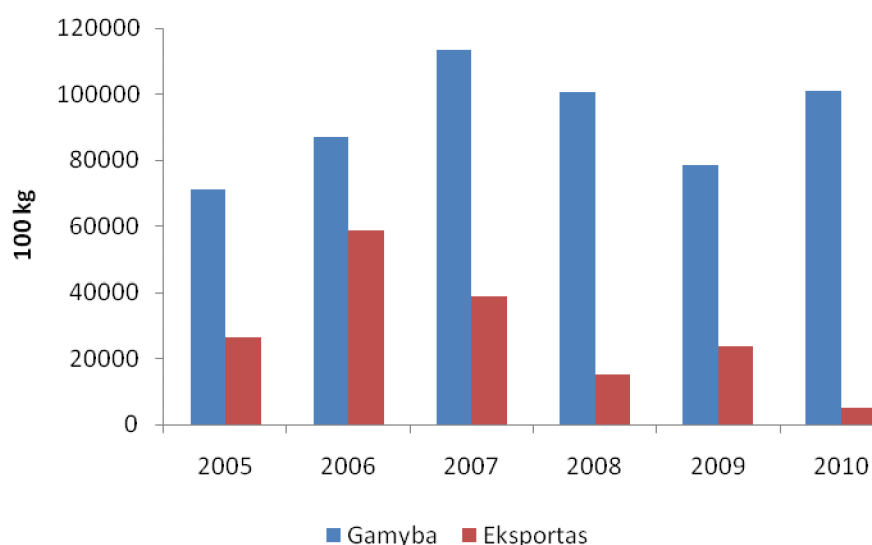
Lietuvos statistikos departamento duomenimis kasmet eksportuojama daugiau cukraus nei pagaminama, taip yra dėl turimų išteklių, iš 24 pav. duomenų matyti, kad kiekvienais metais išteklių

mažėjo. Cukraus gamyba, kaip ir eksportas iki 2008 metų mažėjo, tačiau 2008-uosius lyginant su 2009-aisiais gamyba padidėjo 32 tūkst. t, eksportas sumažėjo 17,2, bet 27,1 tūkst. t padidėjo išteklių kiekis.

3.2. Eksporto išmokų poveikis žemės ūkio produktų grupėms

Per 2006–2010 metų laikotarpį 2007-aisiais, išaugus pasaulinei pieno produktų paklausai bei kainoms, jų gamybos ir pardavimų augimas buvo sparčiausias. 2007 metais, palyginti su 2006-aisiais, pieno produktų pardavimas išaugo 29 proc., o eksportas – 35 proc. 2009 metais primelžta 1762 tūkst. t pieno, iš jo 72 proc. supirktą perdirbti. Pieno gamyba 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, sumažėjo 6,5 proc., o supirkimas – 7,4 proc. Gamybos ir supirkimo mažėjimą lėmė nuo 2008 metų vasario iki 2009 metų vasaros mažėjusios pieno supirkimo kainos. Pastebimai sumažėjusi pasaulinė pieno produktų paklausa 2008 ir 2009 metais lėmė pardavimo ir eksporto mažėjimą.

2010 metais po pasaulinės krizės atsigaunanti pasaulio ekonomika vėl padidino pieno produktų paklausą. 2010 metais, palyginti su 2009-aisiais, pieno produktų (įskaitant ledus, laktozę ir kazeiną) pardavimas padidėjo 6,2 proc., iš jo eksportas – 21 proc. Pagrindinė Lietuvos pieno pramonės specializacijos kryptis – sūrių gamyba. Šie produktai vyrauja ir eksporto struktūroje. Tačiau, analizuojamu laikotarpiu, sūrių gamyba po truputį užleidžia pozicijas kitiems produktams, tokiems kaip grietinėlė, sausi pieno produktai, pieno konservai. 2010 metais, palyginti su 2006-aisiais, padidėjo daugelio pieno produktų gamyba, tačiau 30 proc. smuko nelydytų sūrių gamyba. Sparčiausiai augo pieno konservų (69 proc.) ir varškės (38 proc.) gamyba. (Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2010, 2010).

25 pav. Sviesto gamyba ir eksportas

Daugiausia sviesto tiriamuoju laikotarpiu pagaminta 2007-aisiais, eksportuota į paskirties šalis 2006-aisiais. 2008-aisiais panaikinus subsidijas sviesto gamyba sumažėjo 28 proc., eksportas 2,5 karto. 2009-aisiais atstačius gražinamąsias išmokas sviesto gamybos kiekiai lyginant su 2008-aisiais buvo panašūs į prieš krizinio laikotarpio: 2007 m. pagaminta 10075,24 t, 2009-aisiais 1011,471 t, eksportas 2009-uosius lyginant su 2008-aisiais padidėjo 54,7 proc., tačiau didesnę įtaką šiems rodikliams turėjo 2008 m. susiklosčiusios rinkos sąlygos. (žr. 25 pav.)

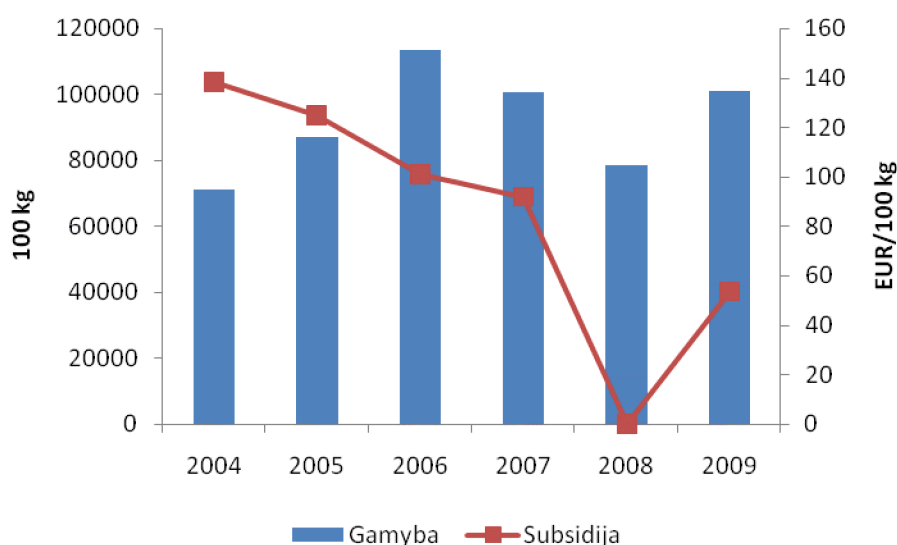
2010 metais pieno produktų eksporto struktūroje 18 proc. sudarė nekoncentruota grietinėlė, 12 proc. – pieno milteliai. 2010 metais, palyginti su 2006-aisiais, augo beveik visų pieno produktų eksportas, labiausiai – sutirštinto pieno be cukraus (6,4 karto). Tačiau sviesto eksportas sumažėjo 61 proc. Pieno riebalai buvo eksportuoti mažiau perdirbtu pavidalu – kaip grietinėlė. Jos eksportas per minėtą laikotarpį išaugo iki 95 proc.

Eksporto gražinamosiomis išmokomis siekiama padengti skirtumą tarp produktų kainos vietinėje rinkoje ir kainos pasaulinėje rinkoje, tokia politika turėtų skatinti gamintojus didinti gamybos kiekius siekiant produkciją realizuoti už ES ribų. Eksporto gražinamųjų išmokų dydis priklauso nuo produkto, jo sudėties ir šalies į kurią eksportuojama. Kaip jau minėta išmokų dydi reguliuoja ES komisija atsižvelgdama į situaciją rinkoje bei į susiklosčiusią politinę situaciją. 2004-2010 metų laikotarpiu gražinamųjų išmokų dydis žemės ūkio produktams, kuriems buvo mokamo gražinamoji išmoka, buvo nepastovus. 2008 metų balandžio 28 d. Komisijos reglamentu Nr. 386/2008 nuspręsta, kad gražinamosios išmokos pienui ir pieno produktų sektoriui neturėtų būti nustatomos. 2009 m. sausio 22 d. Komisijos reglamentu Nr. 57/2009 gražinamosios išmokos atkurtos.

Iš pieno ir jo produktų bendrosios rinkos organizavimo priemonių 2006–2010 metais daugiausia buvo naudojamos eksporto kompensacijos. 2006 metais už pieno produktų eksportą į trečiašias šalis pieno perdirbimo įmonėms išmokėta 73,9 mln. Lt, 2007-aisiais – 71,6 mln. Lt. Išaugus pieno produktų pasaulinėms kainoms, nuo 2007 metų liepos ES eksporto į trečiašias šalis kompensacijos buvo panaikintos. Tačiau 2008-aisiais už ankstesniais metais eksportuotą produkciją pieno perdirbimo įmonės dar gavo 3,8 mln. Lt kompensacijų. 2009 metais eksporto kompensacijų mokėjimas atnaujintas ir pieno produktų eksportuotojams išmokėta 17,55 mln. Lt eksporto kompensacijų, iš jų Lietuvos įmonėms – 13,95 mln. Lt. 2010 metais išmokėta tik 3,4 mln. Lt eksporto kompensacijų, kadangi dėl padidėjusių kainų kompensacijos vėl buvo nutrauktos mokėti. Iš kitų pieno ir jo produktų bendrosios rinkos organizavimo priemonių visais analizuojamais metais buvo naudojamos parama ilgai brandinamų sūrių privačiam sandėliavimui: dviem įmonėms kasmet suteikiama parama 700 t sūrių sandėliavimui.

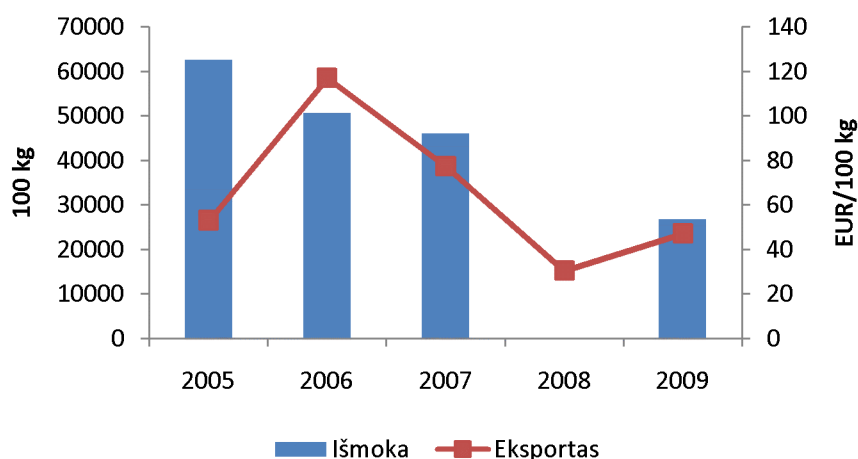
Kintantis gražinamosios išmokos dydis turėtų įtakoti ir produkto, kuriam skiriama išmoka gamybos bei eksporto apimtį. Iš ankščiau pateiktų duomenų galima spręsti, kad eksporto kiekį gražinamosios išmokos dydis įtakoja, kaip minėta 2007-aisiais už pieno produktų eksportą į rečiausias

šalis išmokėta 71,6 mln. Lt, 2009-aisiais atnaujinus išmokų mokėjimą išmokėta 75 proc. mažesnė suma, t.y., 17,55 mln. Lt.

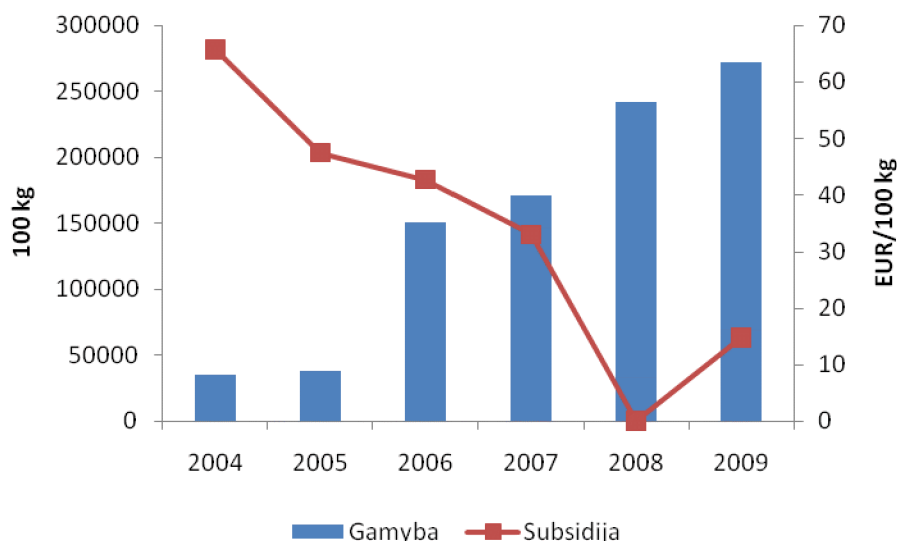
26 pav. Sviesto gamybos ir subsidijos metinio dydžio pokytis

Sviesto gamyba, nepaisant mažėjančio gražinamos išmokos dydžio 2004-2010 metų laikotarpiu didėjo. 2004-uosius lyginant su 2010-aisiais sviesto gamyba išaugo 1,4 karto, tuo tarpu subsidija sumažėjo 2,5 karto. Pieno sektoriaus produkciją, kaip minėta anksčiau, labiausia įtakojo pasaulinės rinkos, bet Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis krizės laikotarpiu (2008-aisiais ir 2009-aisiais) sviesto eksportas buvo didesnis nei 2004 m. Daugiausia sviesto pagaminta 2006 metais, išaugusią gamybą įtakojo pasaulinių kainų augimas bei, to pasėkoje vietiniai gamintojai nebepatenkino žaliavinio pieno gamybos, 2006 m. buvo įvežta 8,6 proc. žaliavinio pieno. (žr. 26 pav.)

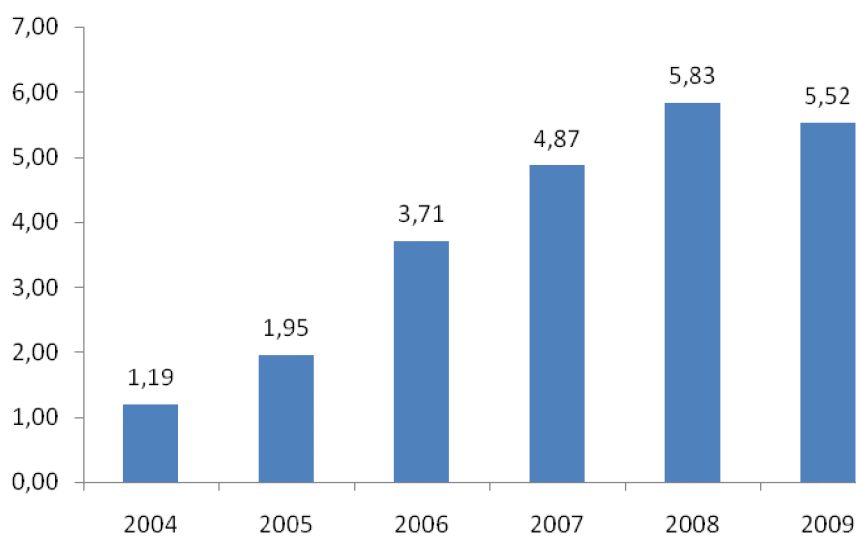
27 pav. Sviesto eksporto ir vidutinio metinio išmokos dydžio santykis.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis sviesto eksportas į šalis, kurioms taikoma gražinamųjų eksporto išmokų sistema, 2005 metus lyginant su 2009-aisiais sumažėjo apie 12 proc. Mažėjant išmokos dydžiui mažėjo ir sviesto eksportas. (žr. 27 pav.).

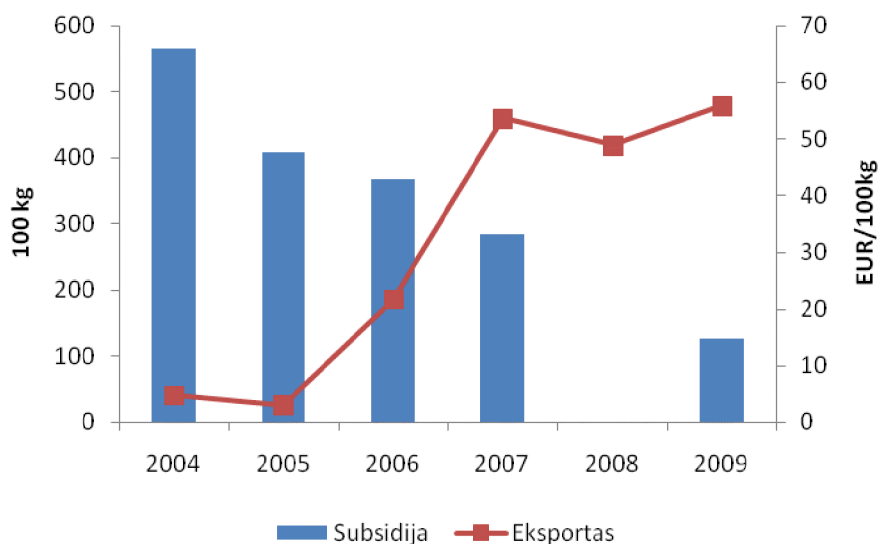
28 pav. Šviežių (nebrandinti arba nekonservuoti) sūrių gamyba ir subsidija

Šviežių (nebrandintų arba nekonservuotų) sūrių (0406 10 KN grupė) gamyba 2004-2010 metų laikotarpiu ženkliai išaugo, 2004-uosius lyginant su 2010 m. gamyba išaugo 7,8 karto. Šių sūrių gamybos neįtakėjo nei mažėjantis gražinamosios išmokos dydis (paveiksle pavaizduotas vidutinis metinis išmokos dydis), nei 2008 metų krizė, priešingai 2008-uosius lyginant su 2007-aisiais gamyba augo, bei 2009-uosius lyginant su 2008-aisiais gamyba padidėjo 2,9 tūkst. t. (žr. 28 pav.)

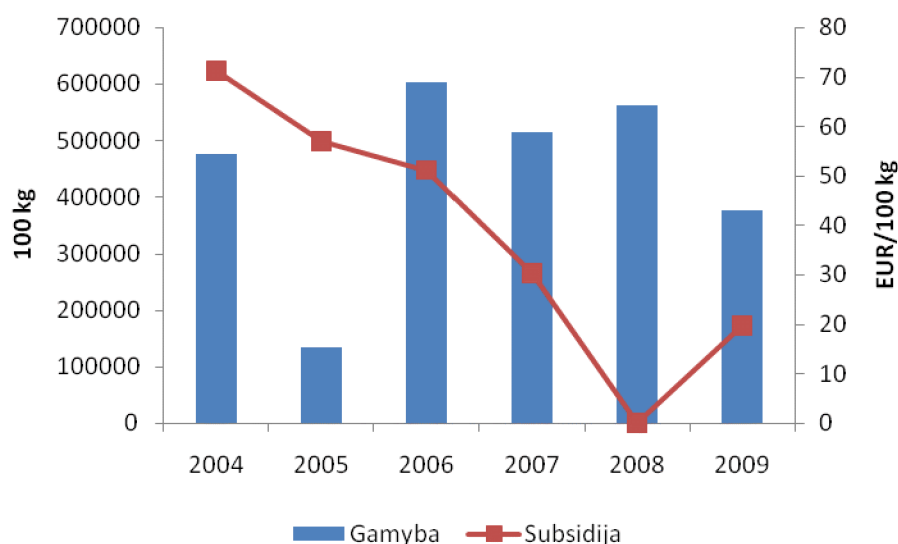
29 pav. Šviežių (nebrandinti arba nekonservuoti) sūrių eksportas į trečiąsias šalis, tūkst. t

Šviežių (nebrandintų arba nekonservuotų) sūrių (0406 10 KN grupė) Lietuvos gamintojai daugiausia šios grupės sūrių eksportuoja į NVS šalis. 2009 metais 30 proc. sūrių eksportuota į Rusiją. Eksporto į šią šalį dalis yra tokia didelė, kadangi joje lietuviški sūriai parduodami su tikrųjų gamintojų prekės ženklu ir galima gauti aukštesnę kainą, nei juos parduodant ES šalyse kaip pramoninius sūrius (Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2009,2009). (žr. 29 pav.)

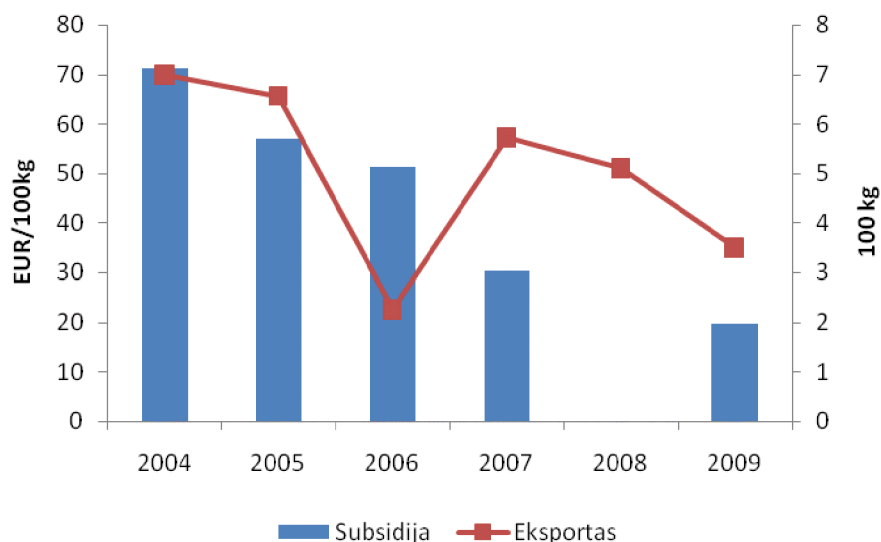
30 pav. Šviežių (nebrandinti arba nekonservuoti) sūrių eksportas kg ir metinis išmokos dydis

30 paveiksle pavaizduotas vidutinis šviežių (nebrandinti arba nekonservuoti) sūrių 0406 10 KN grupės sūrių išmokos dydis per kalendorinius metus ir eksportas į paskirties šalis. Šios grupės sūrio pagrindinės eksporto partnerės, kurios įvardintos paskirties šalimis, yra Rusija, Kanada ir Jungtinės Amerikos Valstijos. Nepaisant to, kad kasmet išmokos dydis mažėjo, eksportuojamo sūrio kiekis priešingai – kasmet augo. 2004 metus lyginant su 2010 metais eksportas į paskirties šalis išaugo 11,69 karto, grąžinamosios eksporto išmokos sumažėjo 4,47 karto. Iš paveikslo matyti, kad 0406 10 KN grupės sūrių eksporto dalis į paskirties šalis sudaro labai mažą bendrojo šios rūšies sūrio eksporto dalį.

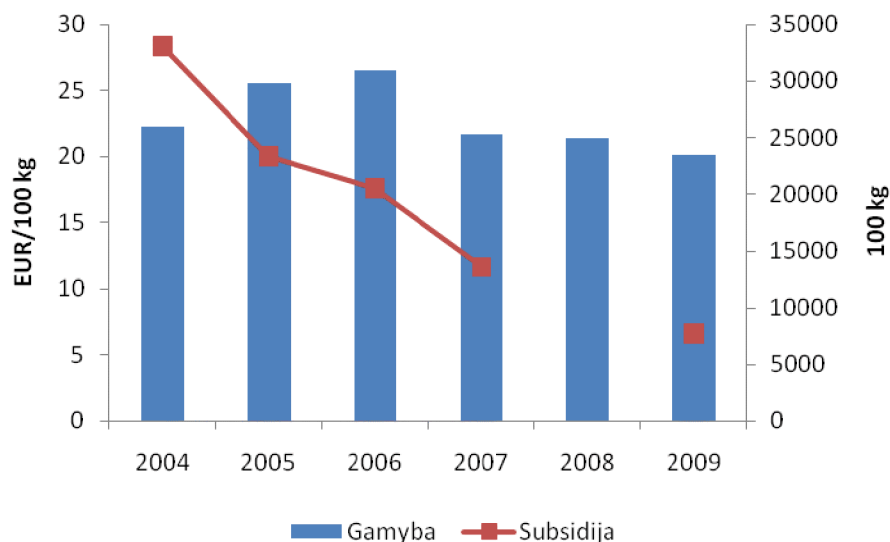
31 pav. Trintų arba miltelių pavidalo, pelėsiniai ir kiti nelydyti sūriai

Trintų arba miltelių pavidalo, pelėsinių ir kitų nelydytų sūrių (0406 20 KN grupė) gamyba 2004-uosius lyginant su 2009-aisiais buvo 1,2 karto didesnė. Kaip ir šviežių (nebrandintų arba nekonservuotų) sūrių taip ir šios rūšies sūrių daugiausia pagamint 2006 metais. Tačiau 2008 m. lyginant su 2009-aisiais gamyba sumažėjo 1,5 karto. Trintų arba miltelių pavidalo, pelėsinių ir kitų nelydytų sūrių (0406 20 KN grupė) gamyba 2004-uosius lyginant su 2009-aisiais buvo 1,2 karto didesnė. (žr. 31 pav.)

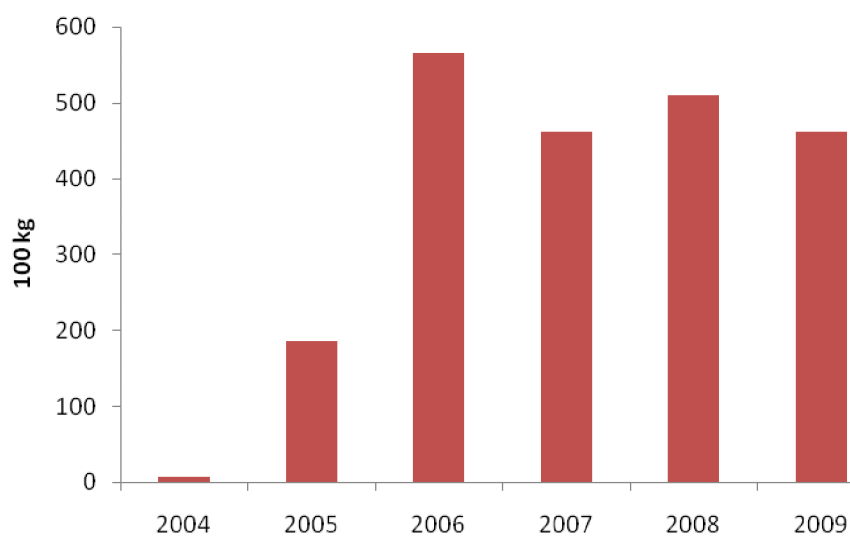
32 pav. Trintų arba miltelių pavidalo, pelėsiniai ir kiti nelydyti sūrių eksportas ir metinis išmokos dydis

Išmokos dydis 0406 20 KN grupės sūriams didžiausias buvo 2004-aisiais, kaip ir eksportuotas kiekis. Mažėjant išmokos dydžiui, mažėjo ir eksporto kiekis. (žr. 32 pav.) Pagrindinė, kai kuriais metais vienintelė, šios rūšies sūrio eksporto partnerė buvo Rusija.

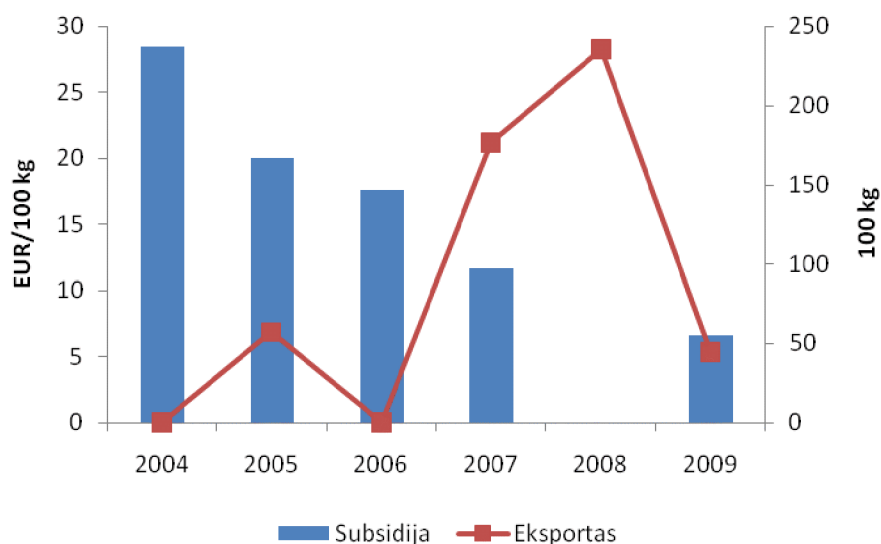
33 pav. Lydyti sūriai išskyrus trintus arba miltelių pavidalo sūrius

2004-2009 metų laikotarpiu lydytų išskyrus trintus arba miltelių pavidalo sūrių (0406 30 KN) gamyba didžiausia buvo 2006 metais, kaip ir anksčiau minėtų produktų. 2004-uosius lyginant su 2009-aisiais gamyba sumažėjo 2,5 tūkst. t. Tiriamu laikotarpiu išmokos dydis mažėjo, nuo 2006 metų taip pat mažėjo ir šios rūšies sūrių gamyba. (žr. 33 pav.)

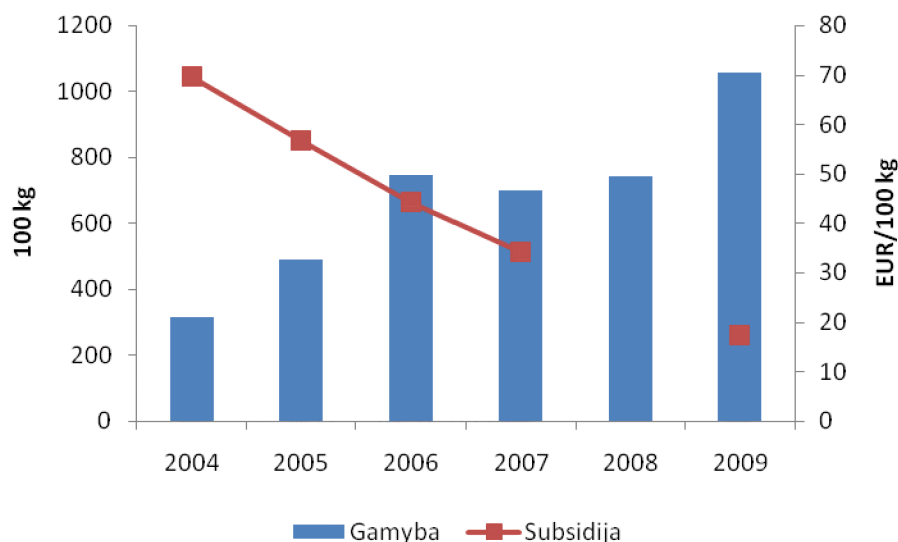
34 pav. Lydyti sūriai išskyrus trintus arba miltelių pavidalo sūrius grupės sūrių eksportas į trečiąsias šalis

Sūrių priklausančių 0406 30 KN grupei eksportas per 2004-2010 metų laikotarpį stipriai išaugo, 2004 metus lyginant su 2010-aisiais šios rūšies sūrio eksportas išaugo daugiau nei 70 kartų. Daugiausia šios rūšies sūrio taip pat eksportuojama į Rusiją. (žr. 34 pav.)

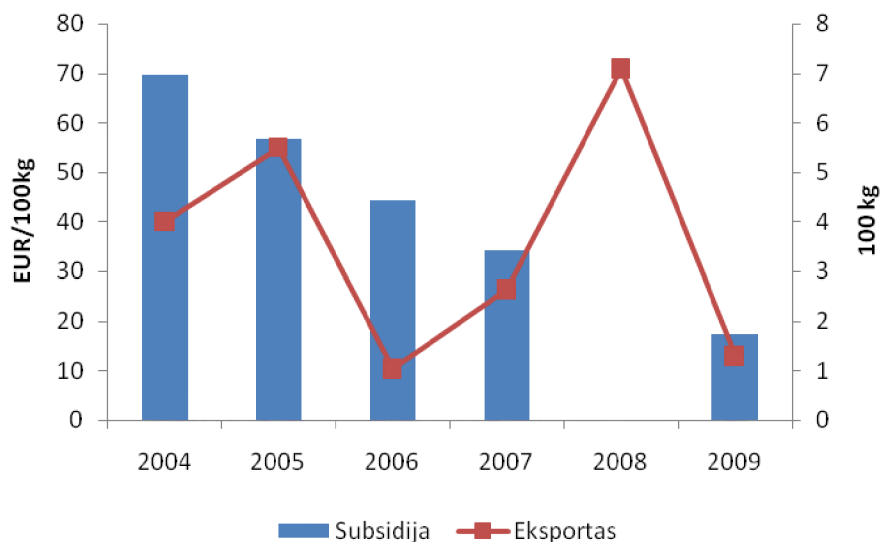

35 pav. Lydytų sūrių išskyrus trintus arba miltelių pavidalo grupės sūrių eksportas ir metinis išmokos dydis

Vidutinis 0406 30 KN grupės sūrių išmokos dydis per kalendorinius metus ir eksportas į paskirties šalis. Kaip matyti iš paveikslo subsidijos dydis neįtakoja šios grupės sūrių eksporto, 2004 m. išmoka 0406 30 KN grupės sūriams buvo didžiausia – vidutinis išmokos dydis buvo 28,43 EUR/ 100 kg, tačiau šio sūrio į paskirties šalis nebuvo eksportuota, 2006-aisiais taip pat eksportas į paskirties šalis buvo nulinis. (žr. 35 pav.) Daugiausia eksportuota 2008 metais, pagrindinė 0406 30 KN grupės sūrio eksporto partnerės yra JAV ir Rusija.

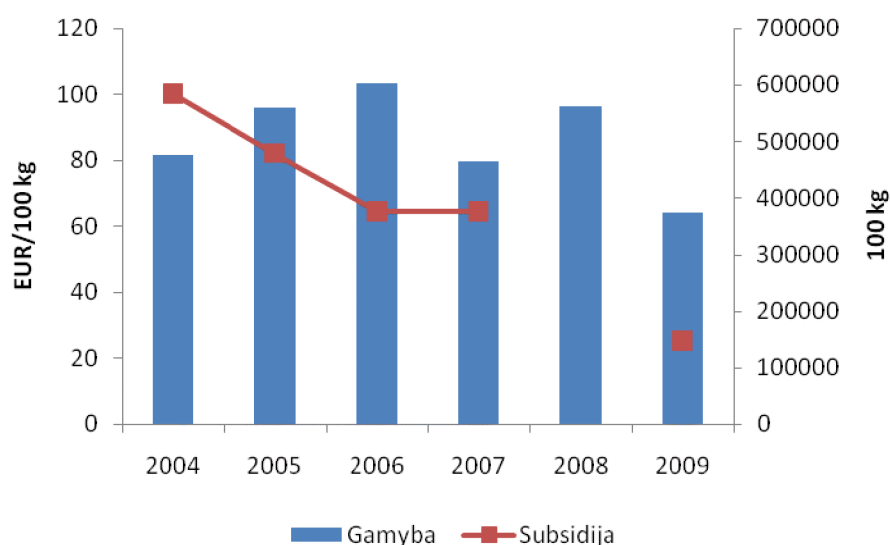
36 pav. **Pelėsiniai sūriai**

Pelėsinų sūrių (0406 40 KN grupė) gamyba augo, tačiau 2007-uosius lyginant su 2006-aisiais pagamintas kiekis sumažėjo. Pirmuosius įstojimo į ES metus palyginus su 2009-aisiais šios rūšies sūrio gamyba padidėjo 3,3 karto. LR Statistikos departamento duomenimis išmokos dydis neįtakoją pelėsinų sūrių gamybos pokyčio, kadangi 2004-2009 metų laikotarpiu išmokos dydis mažėjo, o gamyba augo. (žr. 36 pav.)

37 pav. **Pelėsinų sūrių eksportas ir vidutinis metinis išmokos dydis**

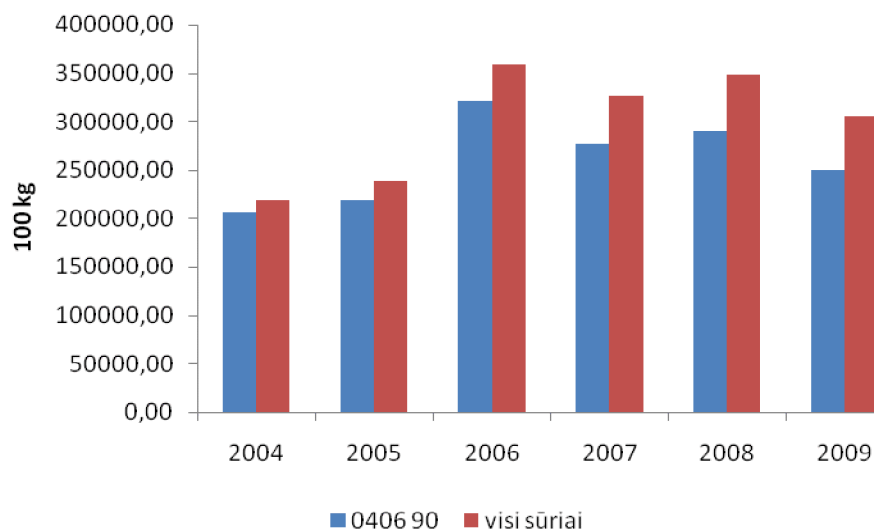
0406 40 KN grupės sūriams gražinamosios eksporto išmokos dydis eksportuojamo šio sūrio kiekio neįtakos, kadangi 2008-aisiais šio sūrio eksportuota daugiausiai, nepaisant iki 2008-ųjų mažėjusio

išmokos dydžio, bei tais pačiais metais visai sustabdyto subsidijos skyrimo pienui ir pieno produktams. Didžioji dalis šios rūšies sūrio eksportuojama į Rusiją. (žr. 37 pav.)

38 pav. **Kiti nelydyti sūriai**

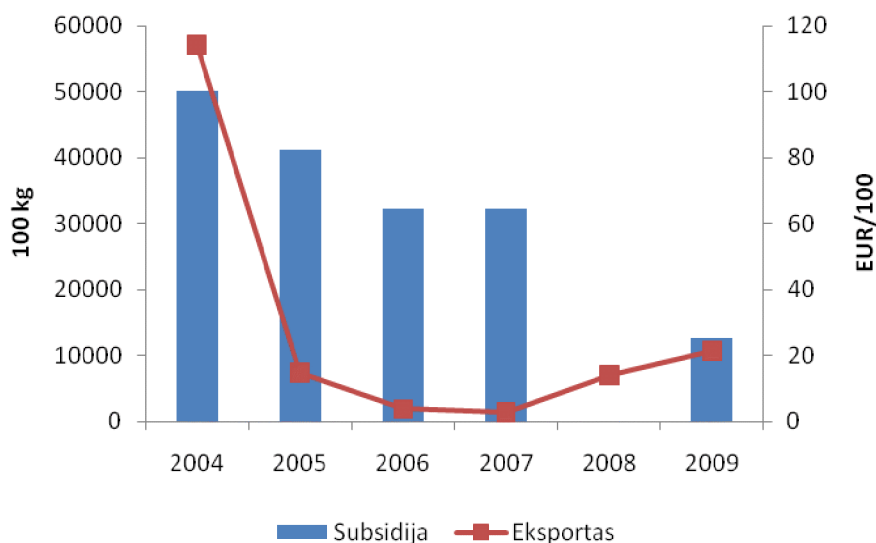
Kaip ir prieš tai aptartų sūrių gamyba taip ir šios grupės (0406 90 KN) menkai įtakojama grąžinamosios išmokos dydžio. Tačiau 2004-uosius lyginant su 2009-aisiais gamyba sumažėjo kaip ir išmokos dydis. Bet 2008-aisiais nustojus mokėti grąžinamąją išmoką, gamyba 2008-uosius palyginus su 2007-aisiais išaugo 21 proc. (žr. 38 pav.)

39 pav. **Kitų nelydytų sūrių eksportas į trečiąsias šalis**

Iš visų rūšių sūrių daugiausia yra eksportuojama 0406 90 KN grupės sūrių (žr. 39 pav.), daugiausia šios grupės sūrių buvo eksportuota 2006 metais, 2004-uosius lyginant su 2010 eksporto kiekis išaugo

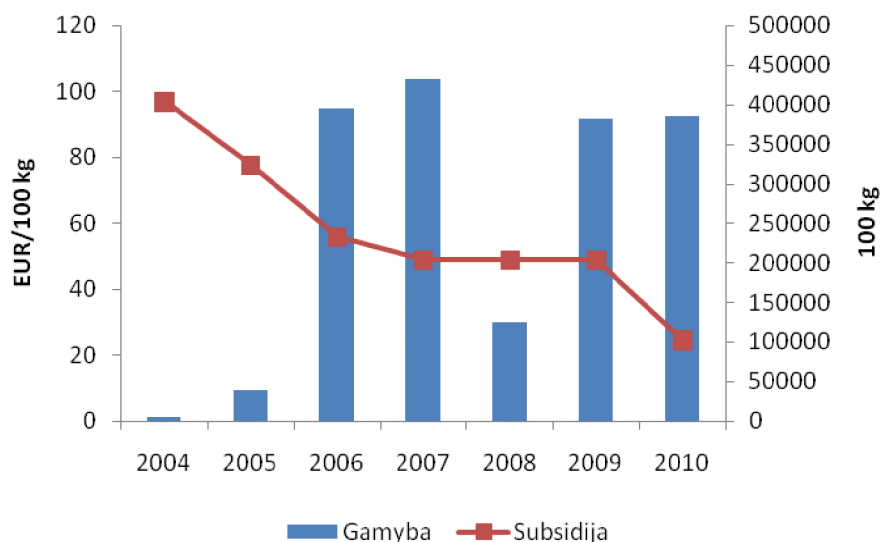
4,3 tūkst. t. Mažėjant gražinamajai išmokai mažėjo ir eksportas. Tačiau 2008-aisiais gražinamųjų išmokų mokėjimas pienui ir pieno sektoriui buvo sustabdytos, bet sūrių eksportas į paskirties šalis padidėjo 2007-uosius lyginant su 2008-aisiais.

40 pav. 0406 90 KN grupės sūrių eksportas ir metinis išmokos dydis

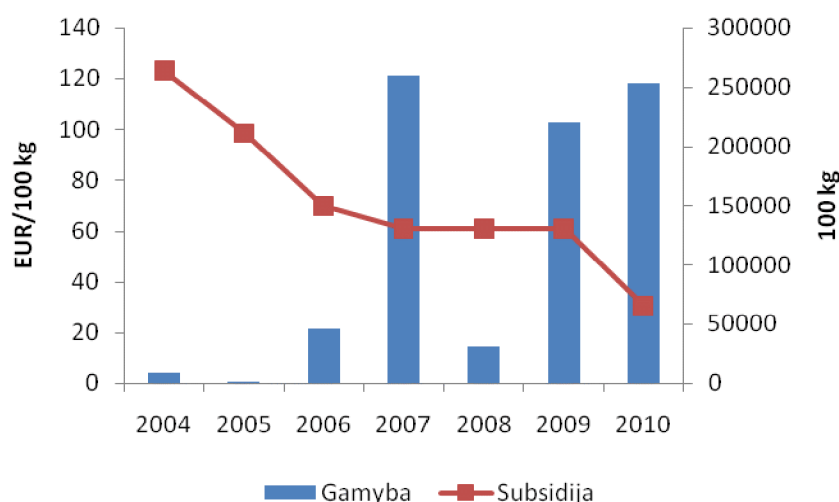
Daugiausia eksportuojama 0406 90 KN grupės sūrių, į paskirties šalis mažiausiai eksportuojama 0406 20 ir 0406 40 KN grupės sūrių, bendrame eksporte šios grupės sūrių taip pat eksportuojama mažiausiai. Didžiausia išmoka mokėta 0406 10 KN grupės sūriams, šios grupės sūrių eksportas lyginant eksporto kiekius pagal grupes yra antroje vietoje.

Už jautienos eksportą į trečiąsias šalis, kuris sudaro 46 proc. viso eksporto, 2006 metais išmokėta 37,2 mln. Lt eksporto gražinamųjų išmokų – 14 proc. daugiau nei per 2005 metus. Už jautienos eksportą į trečiąsias šalis per 2007 metus išmokėta 23,7 mln. Lt eksporto gražinamųjų išmokų, trečdaliu mažiau nei 2006 metais. Eksportas į trečiąsias šalis iki 2007 m. augo, tačiau išmokos sumažėjo dėl mažesnių subsidijų tarifų. Už galvijienos eksportą į trečiąsias šalis per 2008 metus išmokėta 23,7 mln. Lt eksporto gražinamųjų išmokų, tiek pat, kiek ir 2007-aisiais. Už galvijienos eksportą į trečiąsias šalis 2009 metais išmokėta 20,9 mln. Lt eksporto gražinamųjų išmokų, 12 proc. mažiau nei 2008-aisiais.

41 pav. Šviežios arba šaldytos galvijienos skerdenos ir jų pusės

Šviežios arba atšaldytos bei sušaldytos galvijienos skerdenų ir jų pusių (0201 10 KN) grupės) gamyba 2004-2010 metų laikotarpiu augo, nepaisant gražinamosios išmokos dydžio mažėjimo (žr. 41 pav.). Daugiausia šios grupės galvijienos pagaminta 2007-aisiais. 2004-uosius lyginant su 2010-aisiais pagamintas kiekis išaugo 76 kartus. Mažėjantis gražinamosios išmokos dydis įtakos gamybos apimtims neturėjo: 2009-aisiais išmokos dydis buvo du kartus didesnis nei 2010-aisiais, atitinkamai 48,8 EUR/100 kg ir 24,4 EUR/100 kg, tuo tarpu gamyba 2010-aisiais buvo 335 t didesnė nei 2009-aisiais, esant tiesioginiai išmokos ir gamybos priklausomybei gamyba taip pat turėjo mažėti. Šios rūšie galvijienos į trečiąsias šalis neeksportuojama.

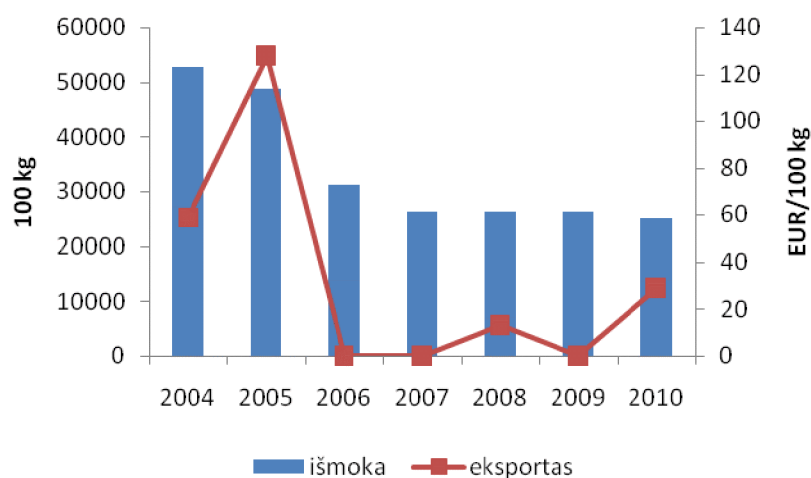

42 pav. Šviežia arba šaldyta galvijiena gabalais su kaulais

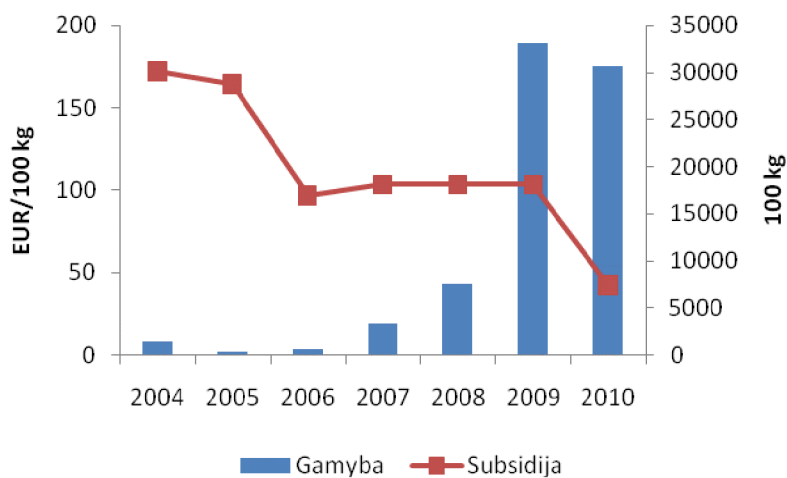
Šviežios arba šaldytos galvijienos gabalais su kaulais (0201 20 KN) gamyba visu 2004-2010 metų laikotarpiu buvo nepastovi. Daugiausia galvijienos pagaminta 2007 metais. Tam įtakos turėjo kitos politinės paramos priemonės, tokios kaip atsietosios nuo gamybos skerdenos išmokos. Nors išmokos

dydis mažėjo, 2004-uosius lyginant su 2010-aisiais šios rūšies galvijienos gamyba išaugo net 30 kartų. (žr. 42 pav.)

0201 20 KN grupės galvijienos eksportas į paskirties šalis didžiausias buvo 2005 metais 5486 t, tuo tarpu gražinamoji išmoka šviežios arba šaldytos gabalais su kaulais galvijienai didžiausia buvo 2004 metais, tačiau jei atsižvelgsime į faktą, kad 2004 metai buvo pirmi išmokų mokėjimo metai, būtų galima laikyti, kad didžiausia išmoka buvo 2005-aisiais. Nepaisant išmokos dydžio 0201 20 KN grupės galvijienos 2005-aisiais, 2007-aisiais ir 2008-aisiais nebuvo eksportuota. Gražinamosios eksporto išmokos dydis neturėjo įtakos šviežios arba šaldytos galvijienos gabalais su kaulais eksportui į paskirties šalis. (žr. 43 pav.)

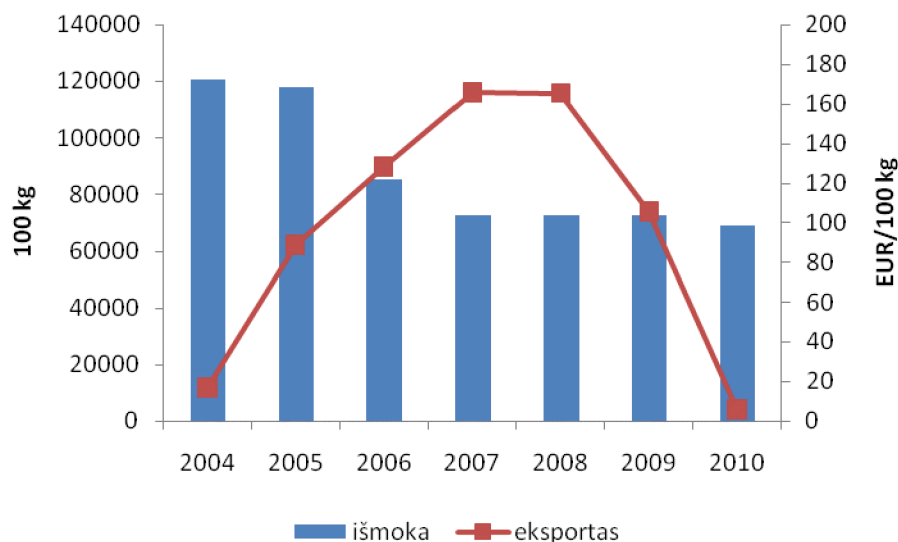

43 pav. Galvijienos šviežios arba šaldytos gabalais su kaulais eksportas ir metinis išmokos dydis

44 pav. Užšaldytos galvijienos skerdenos, šalinės, ketvirtinės ir gabalais be kaulo

Statistikos departamento duomenimis užšaldytos galvijienos skerdenos, šalinės, ketvirtinės ir gabalais be kaulo galvijienos (0202 30 KN) gamybos apimtys nuo 2006 m. didėjo. 2004-uosius lyginant su 2010-aisiais gamybos apimtys padidėjo 20 kartų, tuo tarpu išmokos dydis sumažėjo 4 kartus. (žr. 44 pav.)

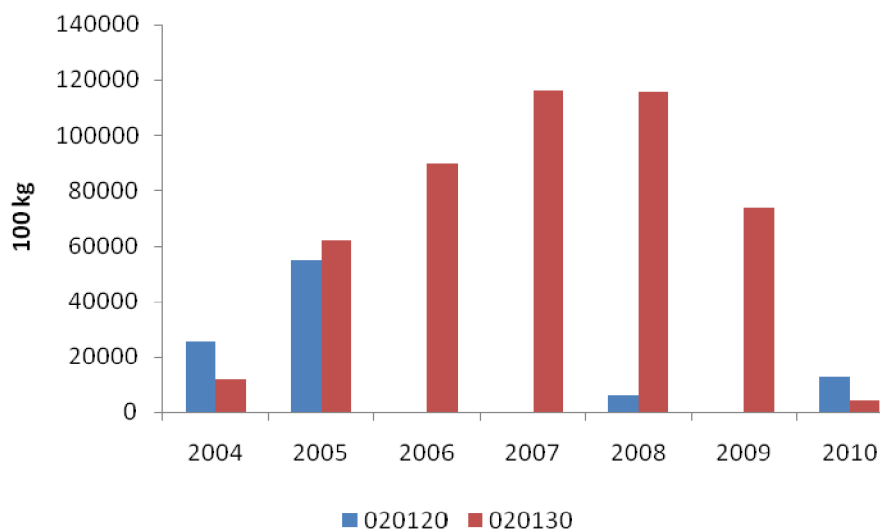

45 pav. Šviežios arba šaldytos be kaulų grupės galvijienos eksportas ir metinis išmokos dydis

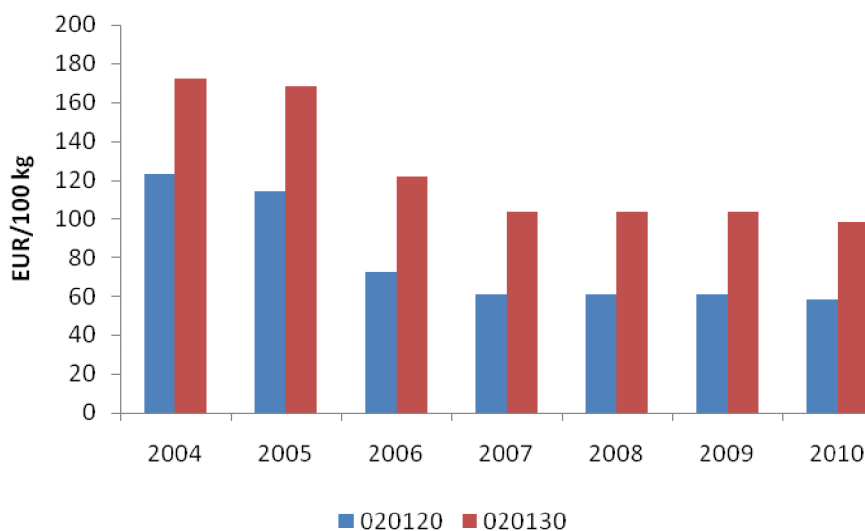
Didžiausias kiekis šviežios arba šaldytos be kaulų galvijienos (0201 30 KN grupės) eksportas 2007 metais, 35 t mažiau eksportuota 2008-aisiais. 2004-uosius lyginant su 2010-aisiais šios grupės jautienos eksportas sumažėjo beveik 3 kartus. Tiriamuoju laikotarpiu šios grupės eksportas iki 2007-ųjų augo, 2008-aisiais mažėjo. 2007-2009 metų laikotarpiu išmokos dydis buvo pastovus, 2010-aisiais išmoka buvo sumažinta, šiais metais ženkliai sumažėjo ir šios jautienos eksporto kiekis. (žr. 45 pav.)

Darbo 2.2 skyriuje nagrinėjamos išmokos 0202 10 KN, 0202 20 KN, 0201 10 KN grupių galvijienai, tačiau šių grupių galvijiena eksportuojama tik į ES šalis, į kurias eksportuojant grąžinamosios eksporto išmokos nėra mokamos.

Lyginant 0201 20 KN ir 0201 30 KN eksporto kiekį daugiau buvo eksportuota 0201 30 KN grupės jautienos (žr. 46 pav.). 2004-2010-ųjų metų laikotarpiu eksporto grąžinamoji išmoka taip pat buvo didesnė 0201 30 KN grupės galvijienai. (žr. 47 pav.)

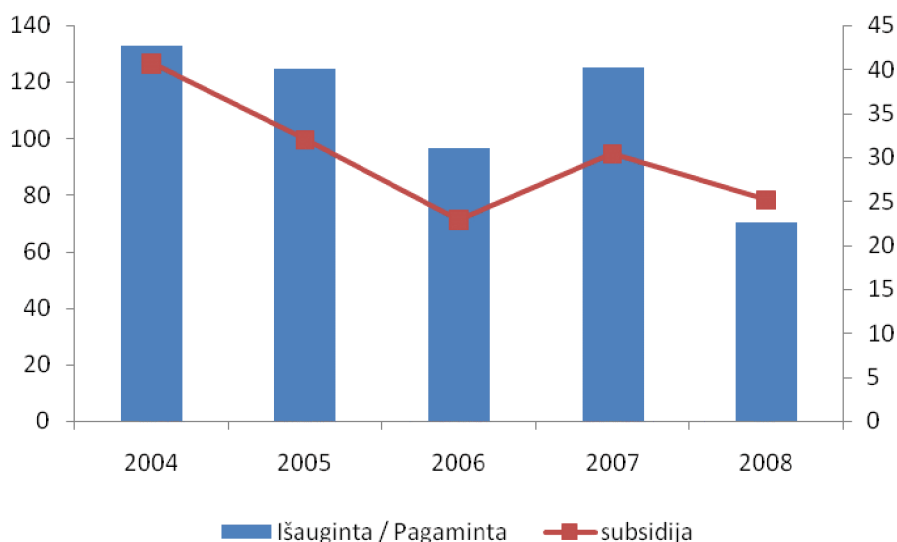

46 pav. 0201 20 KN ir 0201 30 KN grupių galvijienos eksportas

47 pav. 0201 20 KN ir 0201 30 KN grupių galvijienos vidutinis metinis išmokos dydis

Statistikos departamento duomenimis, 2007–2008 prekybos metais cukraus fabrikai pagamino 125,1 tūkst. t baltojo cukraus, t. y. 29,0 tūkst. t daugiau, nei nustatyta kvota, jo gamybai sunaudota 186 tūkst. t cukrinių runkelių, o 2008–2009 prekybos metais iš 2008 metais išaugintų cukrinių runkelių – tik 55,7 tūkst. t. (žr. 48 pav.).

48 pav. Cukrus

Glaudžiausią ryšį tarp gražinamosios eksporto išmokos ir gamybos galimas cukraus gamyboje. Paveiksle pavaizduotas vidutinis metinis išmokos dydis. Statistikos departamento duomenimis cukraus gamybos kiekiai nuo 2004-ųjų kasmet mažėjo, kaip ir išmokos dydis. 2007-aisiais padidėjus išmokai, padidėjo ir cukraus gamyba, vertinant pokytį procentais išmokos ir gamybos pokytis 2007 m. lyginant su 2008 m. beveik toks pat: išmoka padidėjo 33 proc., gamyba 29 proc.

Vis dėl to reikia atsižvelgti, kad labiausiai cukraus gamyba yra įtakojama kvotų sistema, pagal kurią, kaip minėta 3.1. dalyje Lietuvai 2006–2007 prekybos metais buvo skirta 94,2 tūkst. t, 2007–2008 metais – 96,0 tūkst. t, 2008–2009, 2009–2010 ir 2010–2011 metais – tik po 90,3 tūkst. t cukraus, taip pat cukraus rinka yra įtakojama cukraus protokolo.

IŠVADOS

1. Bendrąją žemės ūkio politiką siekiama patenkinti ir gamintojų, ir pirkėjų poreikius. BŪŽP ES yra svarbi, kadangi nepaisant to, kad ES turi didelius dirbamosios žemės plotus ji yra viena iš didžiausių Pasaulio maisto importuotojų. BŪŽP iškeltiems tikslams įgyvendinti pasirinktos priemonės nedavė norimų rezultatų. Sudarytos sąlygos iškreipė žemės ūkio ir maisto produktų rinką, to pasekoje buvo vykdoma BŽŪP reformų virtinė, kuriomis siekiama panaikinti susidariusią perprodukciją ir tolygiau paskirstyti lėšas tarp sektorių ir įgyvendinimo instrumentų.
2. PPO nuostatos žemės ūkio politikos atžvilgiu priešingos nei ES. PPO siekia mažinti priemones, kuriomis žemės ūkiui sudaromos lengvesnės rinkos sąlygos nei pramonės ir paslaugų sektoriams. PPO žemės ūkio susitarimas, kartu su šalių narių komitetais siekia sumažinti eksporto subsidijas, nacionalinę paramą žemės ūkiui bei supaprastinti žemės ūkio ir maisto produktų importo apribojimus. Šiems tikslams įgyvendinti buvo sukurta vadinamoji dėžių sistema, pagal kurią paramos priemonės suskirstytos į „žalią“, „gintarinę“ ir „mėlynąją“ dėžes priklausomai nuo paramos priemonės įtakos produktų rinkai laipsnio. PPO siekia, kad žemės ūkio sektoriaus gamintojų produkcijos pasiūla, būtų reguliuojama atsižvelgiant į paklausą. Kas suteiktų pranašumą šalims galinčioms konkuruoti aukštesnės kokybės produktais ir palankesnėmis jų kainomis, o ne nuo subsidijų dydžio priklausančiais veiksniais.
3. Lietuvos užsienio prekybos politika iki narystės ES buvo liberalizuojama įgyvendinant tiek vienašales, tiek ir sutartines priemones. Daugelio netarifinių prekybos barjerų pašalinimas ir santykinai nedideli importo muitai prisidėjo prie spartaus užsienio prekybos apimtys didėjimo. Žemės ūkio ir maisto produktų eksporto skatinimas Lietuvoje buvo vykdomas užtikrinant gaminių kokybę ir maisto saugą, tobulinant logistikos sistemą, tobulinant žemės ūkio ir maisto produktų tarptautinio marketingo sistemą, vykdamas eksporto kreditavimo ir draudimo paslaugų plėtrą.
4. Po nepriklausomybės atgavimo Lietuvos valstybė siekė narystės tarptautinėse organizacijose, kas įtakojo vidaus politikos priemones. Todėl dvišalius ir daugiašalius susitarimus keitė susitarimai bei įsipareigojimai PPO ir ES. Dar netapus ES nare Lietuvai buvo suteikta galimybė naudotis ES pagalba žemės ūkio sektoriui, to pasekoje jau nuo 2000 m. buvo derinamos Lietuvos ir ES išmokos žemės ūkiui. Tačiau žemės ūkio ir maisto produktų eksporto parama iš ES fondų pradėta teikti tik po narystės ES.

5. Tapus ES nare Lietuvos užsienio prekyba pasidalino į dvi dalis: prekyba bendrijos rinkoje ir prekyba su trečiosiomis šalimis. Prekybai su trečiosiomis šalimis taikomos užsienio prekybos reguliavimo priemonės, kurios taikomos pagal produktų rinkas. Prekybos su trečiosiomis šalimis skatinimui yra naudojama eksporto grąžinamųjų išmokų sistema.
6. Lietuvos statistikos departamento duomenimis kasmet eksportuojama daugiau cukraus nei pagaminama, taip yra dėl turimų atsargų kiekio. Cukraus gamyba, kaip ir eksportas iki 2008 metų mažėjo, tačiau 2008-uosius lyginant su 2009-aisiais gamyba padidėjo 32 tūkst. t, eksportas 17,2 t sumažėjo, bet 27,1 tūkst. t padidėjo išteklių kiekis. Statistikos departamento duomenimis cukraus gamybos kiekiai nuo 2004-ųjų kasmet mažėjo, kaip ir išmokos dydis. Nuo 2008 m. rugsėjo 25 d. remiantis Komisijos reglamentu (EB) Nr.949/2008 nustatantis maksimalias eksporto grąžinamąsias išmokas už baltąjį cukrų pagal Reglamente (EB) Nr. 900/2007 numatytą nuolatinį išmokos skyrimas sustabdytas. Neatsižvelgiant į kvotų sistemos įtaką, galima daryti išvadą, kad eksporto grąžinamosios išmokos skatina cukraus eksportą į trečiąsias šalis.
7. 2004-2010 m. laikotarpiu didžiausias grąžinamosios išmokos dydis buvo mokamas sūriams priskiriamiems kitų sūrių grupei (0406 90 KN). 0406 90 KN grupės sūrių eksportas į trečiąsias šalis taip pat viršijo visų kitų sūrių grupių eksporto kiekius. 2008-aisiais sustabdžius grąžinamųjų išmokų skyrimą pienui ir pieno produktams šviežių (nebrandintų arba nekonservuotų sūrių), trintų arba miltelių pavidalo, pelėsinų ir kitų nelydytų sūrių, pelėsinų sūrių bei kitų nelydytų sūrių gamybos kiekis lyginant su 2007-aisiais padidėjo. Eksporto kiekis 2007-uosius lyginant su 2008-aisiais taip pat padidėjo. Atsižvelgiant į tai, kad žemės ūkio sektorius priklauso ilgajam gamybos laikotarpiui 2008-aisiais sustabdžius grąžinamųjų išmokų skyrimą pienui ir pieno produktams 0406 90 KN, 0406 20 KN ir 0406 30 KN grupių sūrių gamyba ir eksportas sumažėjo. Tuo tarpu 0406 10 KN ir 0406 40 KN grupės sūrių gamyba padidėjo. 2004-2010 metų laikotarpiu subsidijos visoms sūrių rūšims mažėjo, tačiau gamybos ir eksporto kiekiai kito nepriklausomai nuo mažėjančios išmokos dydžio. Nors pagaminta ir eksportuota daugiau tos rūšies sūrių, kuriai mokėta didžiausia grąžinamoji išmoka, išmokos dydis neturi didelės įtakos nei eksporto, nei gamybos kiekiui.
8. Galvijienos sektoriui tiriamuoju laikotarpiu didžiausia grąžinamoji išmoka buvo mokama 0201 30 KN grupės galvijienai, didžiausias išmokos dydis buvo 2004 m. birželio 11 d. 172 EUR/100 kg, mažiausias 2010 m. birželio 23 d. – 42,4 EUR/100 kg. Tačiau visu 2004-2010 m. laikotarpiu daugiausia pagaminta 0201 10 KN grupės galvijienos, nors išmokos dydis šiai galvijienos grupei visu tiriamuoju laikotarpiu buvo beveik dvigubai mažesnis. Didžiausias

eksporto kiekis 0201 30 KN grupės galvijienos. Nuo 2006 m. rugsėjo mėn. iki 2010 m. birželio mėn. išmokos dydis visų rūšių galvijienai nekito, tačiau ir gamybos, ir eksporto kiekiai 2006-2010-ųjų metų laikotarpiu nebuvo pastovūs. Daroma išvada, kad eksporto gražinamosios išmokos neturi įtakos galvijienos gamybai.

9. 2004-2010 metų laikotarpiu gražinamosios išmokos sviestui kito dažniausiai. Priešingai nei kitiems analizuojamiems produktams, subsidija sviestui ne tik mažėjo, bet ir didėjo. 2005 m. gruodį išmokos dydis buvo 98,55 EUR/100 kg, tuo tarpu 2006 m. gruodį 103 EUR/100 kg. Nuo 2006-ųjų rugpjūčio išmokos dydis mažėjo. Didžiausias subsidijos dydis analizuojamu laikotarpiu buvo 2004 m. gegužės mėn. 155,3 EUR/100 kg, mažiausias – 2009 m. lapkritį – 14,15 EUR/100 kg. Sviesto daugiausia pagaminta 2007 m., eksportuota 2006-aisiais, nuo šių metų eksporto kiekiai mažėjo. 2010-uosius lyginant su 2005-aisiais eksporto kiekis kaip ir išmokos dydis sumažėjo, mažėjant išmokos dydžiui mažėjo ir sviesto eksportas.
10. Gražinamosios eksporto išmokos nustatomos atsižvelgiant į situaciją rinkoje to produkto, kuriam mokama išmoka, taip pat ES skatina vidaus produktų (pagamintų bendrijoje) vartojimą. Išnagrinėjus eksporto gražinamųjų išmokų mokėjimo tvarką ir sąlygas, išmokų dydžius 2004-2010 m. laikotarpiu bei gamybos ir eksporto kiekius, galima daryti išvadą, kad gražinamųjų eksporto išmokų dydis įtakoja tik kai kurių rinkos pokyčiams jautresnių produktų, kurie turi daugiau substitutų (sviestas), eksportą. Nagrinėjamu laikotarpiu išmokos dydžiai visiems produktams mažėjo, eksporto kiekiai 2004-uosius lyginant su 2008-aisiais didėjo, nors 2008-aisiais didelį poveikį visų produktų prekybai turėjo ekonominė krizė. Taip pat reikia pastebėti, kad nemažą dalį eksporto sudaro iš reeksportuotos žaliavos pagaminti produktai. Iškelta hipotezė, kad išmoka skatina eksportą ir gamybą – nepasitvirtino.

LITERATŪRA

1. **A Summary of the Final Act of the Uruguay Round.** World Trade Organization. http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/ursum_e.htm#aAgreement
2. **Agriculture negotiations : background fact sheets.** Domestic support in agriculture. The boxes, WTO, 2002. http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/agboxes_e.htm
3. **Agriculture negotiations: background.** World Trade Organization. http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negs_bkgrnd05_intro_e.htm#presentreform
4. **Bendrasis užsienio prekybos informacinis vadovas 2011.** Nacionalinė mokėjimo agentūra. <http://www.nma.lt/index.php/parama/uzsienio-prekybos-administravimas/informacija-vartotojams/372>
5. **Bendroji žemės ūkio politika – apžvalga.** Europos komisija. Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinis direktoratas. [elektroninis išteklius]. http://ec.europa.eu/agriculture/publi/capexplained/cap_lt.pdf [žiūrėta 2012 03 10].
6. **Commission Regulation (EC) No 1004/2006 of 30 June 2006 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:179:0040:0041:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
7. **Commission Regulation (EC) No 1004/2007 of 30 August 2007 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:227:0003:0004:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
8. **Commission Regulation (EC) No 1013/2005 of 30 June 2005 fixing the export refunds on white sugar and raw sugar exported in its unaltered state** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:170:0039:0040:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
9. **Commission regulation (EC) No 1036/2004 of 27 May 2004 fixing the export refunds on white sugar and raw sugar exported in its unaltered state** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:190:0020:0021:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
10. **Commission Regulation (EC) No 1044/2008 of 23 October 2008 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:281:0010:0013:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
11. **Commission Regulation (EC) No 1109/2004 of 11 June 2004 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:211:0017:0021:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
12. **Commission Regulation (EC) No 1111/2007 of 27 September 2007 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:253:0009:0010:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
13. **Commission Regulation (EC) No 1116/2005 of 14 July 2005 fixing the export refunds on milk and milk products** <http://eur->

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:184:0016:0023:EN:PDF [žiūrėta 2012 03 29]

14. **Commission Regulation (EC) No 1117/2005 of 14 July 2005 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:184:0024:0025:EN:PDF)

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:184:0024:0025:EN:PDF [žiūrėta 2012 03 29]

15. **Commission Regulation (EC) No 1143/2006 of 27 July 2006 fixing the export refunds on syrups and certain other sugar products exported without further processing**

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:207:0005:0006:EN:PDF)
lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:207:0005:0006:EN:PDF [žiūrėta 2012 03 29]

16. **Commission Regulation (EC) No 1146/2006 of 27 July 2006 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:207:0012:0013:EN:PDF)

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:207:0012:0013:EN:PDF [žiūrėta 2012 03 29]

17. **Commission Regulation (EC) No 1228/2005 of 28 July 2005 fixing the export refunds on white sugar and raw sugar exported in its unaltered state** [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:199:0073:0074:EN:PDF)

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:199:0073:0074:EN:PDF [žiūrėta 2012 03 29]

18. **Commission Regulation (EC) No 1246/2006 of 17 August 2006 amending Regulation (EC) No 1213/2006 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:226:0014:0015:EN:PDF)

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:226:0014:0015:EN:PDF [žiūrėta 2012 03 29]

19. **Commission Regulation (EC) No 1250/2007 of 25 October 2007 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:282:0007:0008:EN:PDF)

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:282:0007:0008:EN:PDF [žiūrėta 2012 03 29]

20. **Commission Regulation (EC) No 129/2008 of 14 February 2008 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:041:0003:0004:EN:PDF)

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:041:0003:0004:EN:PDF [žiūrėta 2012 03 29]

21. **Commission Regulation (EC) No 1306/2004 of 15 July 2004 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:244:0035:0036:EN:PDF)

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:244:0035:0036:EN:PDF [žiūrėta 2012 03 29]

22. **Commission Regulation (EC) No 1342/2006 of 12 September 2006 fixing the export refunds on beef and veal** [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:249:0007:0010:EN:PDF)

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:249:0007:0010:EN:PDF [žiūrėta 2012 03 29]

23. **Commission Regulation (EC) No 1363/2007 of 22 November 2007 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:305:0009:0010:EN:PDF)

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:305:0009:0010:EN:PDF [žiūrėta 2012 03 29]

24. **Commission Regulation (EC) No 1387/2005 of 25 August 2005 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:221:0011:0012:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
25. **Commission Regulation (EC) No 139/2006 of 26 January 2006 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:023:0051:0052:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
26. **Commission Regulation (EC) No 140/2009 of 19 February 2009 fixing the export refunds on milk and milk products** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:049:0003:0006:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
27. **Commission Regulation (EC) No 1423/2005 of 30 August 2005 fixing the export refunds on malt** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:225:0007:0008:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
28. **Commission Regulation (EC) No 1423/2005 of 30 August 2005 fixing the export refunds on malt**<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:225:0007:0008:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
29. **Commission Regulation (EC) No 1430/2006 of 28 September 2006 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:270:0049:0050:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
30. **Commission Regulation (EC) No 145/2007 of 15 February 2007 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:046:0007:0008:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
31. **Commission Regulation (EC) No 1501/2006 of 10 October 2006 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:279:0020:0023:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
32. **Commission Regulation (EC) No 1501/2006 of 10 October 2006 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:279:0020:0023:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
33. **Commission Regulation (EC) No 1521/2004 of 26 August 2004 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:278:0036:0037:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]

34. **Commission Regulation (EC) No 1526/2004 of 26 August 2004 fixing the maximum export refund for white sugar to certain third countries for the 3rd partial invitation to tender issued within the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 1327/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:278:0046:0046:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
35. **Commission Regulation (EC) No 1551/2007 of 20 December 2007 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:337:0085:0086:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
36. **Commission Regulation (EC) No 1567/2006 of 19 October 2006 fixing the export refunds on syrups and certain other sugar products exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:290:0017:0018:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
37. **Commission Regulation (EC) No 1591/2005 of 29 September 2005 fixing the export refunds on white sugar and raw sugar exported in its unaltered state** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:254:0041:0042:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
38. **Commission Regulation (EC) No 1600/2006 of 26 October 2006 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:298:0014:0015:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
39. **Commission Regulation (EC) No 164/2006 of 30 January 2006 altering the export refunds on white sugar and raw sugar exported in the natural state fixed by Regulation (EC) No 93/2006** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:026:0009:0010:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
40. **Commission Regulation (EC) No 17/2008 of 10 January 2008 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:008:0005:0006:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
41. **Commission Regulation (EC) No 1703/2004 of 30 September 2004 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:305:0033:0034:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
42. **Commission Regulation (EC) No 1727/2006 of 23 November 2006 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:325:0003:0004:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
43. **Commission Regulation (EC) No 174/2007 of 22 February 2007 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:055:0009:0010:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]

44. **Commission Regulation (EC) No 1760/2005 of 27 October 2005 fixing the export refunds on white sugar and raw sugar exported in its unaltered state** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:285:0012:0013:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
45. **Commission Regulation (EC) No 1766/2006 of 30 November 2006 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:335:0017:0018:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
46. **Commission Regulation (EC) No 1767/2005 of 27 October 2005 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:285:0033:0034:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
47. **Commission Regulation (EC) No 183/2008 of 28 February 2008 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:056:0016:0017:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
48. **Commission Regulation (EC) No 1843/2006 of 14 December 2006 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:355:0012:0013:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
49. **Commission Regulation (EC) No 1871/2004 of 28 October 2004 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:326:0011:0012:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
50. **Commission Regulation (EC) No 1918/2005 of 24 November 2005 fixing the export refunds on white sugar and raw sugar exported in its unaltered state** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:307:0014:0015:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
51. **Commission Regulation (EC) No 1921/2005 of 24 November 2005 fixing the export refunds on milk and milk products** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:307:0020:0027:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
52. **Commission Regulation (EC) No 1922/2005 of 24 November 2005 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:307:0028:0029:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
53. **Commission Regulation (EC) No 1947/2006 of 21 December 2006 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:367:0028:0029:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]

54. **Commission Regulation (EC) No 2017/2004 of 25 November 2004 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:351:0019:0020:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
55. **Commission Regulation (EC) No 2051/2005 of 15 December 2005 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:329:0016:0017:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
56. **Commission Regulation (EC) No 2147/2005 of 23 December 2005 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:342:0012:0015:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
57. **Commission Regulation (EC) No 2226/2004 of 23 December 2004 fixing the export refunds on white sugar and raw sugar exported in its unaltered state** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:379:0007:0008:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
58. **Commission Regulation (EC) No 225/2008 of 13 March 2008 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:070:0003:0004:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
59. **Commission Regulation (EC) No 269/2005 of 17 February 2005 fixing the export refunds on white sugar and raw sugar exported in its unaltered state** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:047:0010:0011:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
60. **Commission Regulation (EC) No 274/2007 of 15 March 2007 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:076:0010:0011:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
61. **Commission Regulation (EC) No 278/2008 of 27 March 2008 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:086:0003:0004:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
62. **Commission Regulation (EC) No 308/2005 of 24 February 2005 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:052:0013:0014:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
63. **Commission Regulation (EC) No 32/2007 of 16 January 2007 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:010:0003:0006:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
64. **Commission Regulation (EC) No 328/2006 of 23 February 2006 altering the export refunds on white sugar and raw sugar exported in the natural state fixed by Regulation**

- (EC) No 278/2006 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:054:0013:0014:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
65. **Commission Regulation (EC) No 343/2007 of 29 March 2007 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:090:0026:0027:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
66. **Commission Regulation (EC) No 36/2008 of 17 January 2008 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:015:0016:0019:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
67. **Commission Regulation (EC) No 367/2008 of 24 April 2008 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:113:0003:0004:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
68. **Commission Regulation (EC) No 368/2008 of 24 April 2008 fixing the export refunds on syrups and certain other sugar products exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:113:0005:0006:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
69. **Commission Regulation (EC) No 369/2006 of 2 March 2006 fixing the export refunds on milk and milk products** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:062:0003:0010:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
70. **Commission Regulation (EC) No 370/2006 of 2 March 2006 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:062:0011:0012:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
71. **Commission Regulation (EC) No 386/2008 of 29 April 2008 fixing the export refunds on milk and milk products** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:116:0017:0020:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
72. **Commission Regulation (EC) No 398/2007 of 12 April 2007 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:098:0015:0016:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
73. **Commission Regulation (EC) No 403/2006 of 8 March 2006 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:070:0040:0043:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
74. **Commission Regulation (EC) No 409/2008 of 8 May 2008 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:125:0003:0004:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]

75. **Commission Regulation (EC) No 418/2007 of 18 April 2007 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:102:0003:0006:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
76. **Commission Regulation (EC) No 42/2006 of 12 January 2006 fixing the export refunds on milk and milk products** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:008:0024:0031:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
77. **Commission Regulation (EC) No 43/2005 of 13 January 2005 fixing the export refunds on milk and milk products** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:011:0010:0017:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
78. **Commission Regulation (EC) No 44/2005 of 13 January 2005 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:011:0018:0019:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
79. **Commission Regulation (EC) No 461/2009 of 4 June 2009 fixing the export refunds on milk and milk products**<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:139:0015:0018:EN:PDF>
80. **Commission Regulation (EC) No 464/2007 of 26 April 2007 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:110:0013:0014:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
81. **Commission Regulation (EC) No 474/2008 of 29 May 2008 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:140:0011:0012:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
82. **Commission Regulation (EC) No 476/2005 of 23 March 2005 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:078:0029:0030:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
83. **Commission Regulation (EC) No 498/2005 of 31 March 2005 fixing the export refunds on white sugar and raw sugar exported in its unaltered state** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:083:0005:0006:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
84. **Commission Regulation (EC) No 517/2006 of 30 March 2006 fixing the export refunds on white sugar and raw sugar exported in its unaltered state** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:093:0036:0037:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
85. **Commission Regulation (EC) No 523/2009 of 18 June 2009 fixing the export refunds on milk and milk products** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:156:0003:0006:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]

86. **Commission Regulation (EC) No 527/2008 of 12 June 2008 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:155:0005:0006:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
87. **Commission Regulation (EC) No 563/2007 of 24 May 2007 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:133:0007:0008:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
88. **Commission Regulation (EC) No 57/2009 of 22 January 2009 fixing the export refunds on milk and milk products** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:019:0005:0008:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
89. **Commission Regulation (EC) No 58/2007 of 25 January 2007 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:019:0003:0004:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
90. **Commission Regulation (EC) No 60/2009 of 22 January 2009 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:019:0012:0015:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
91. **Commission Regulation (EC) No 609/2008 of 26 June 2008 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:166:0021:0022:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
92. **Commission Regulation (EC) No 616/2006 of 20 April 2006 fixing the export refunds on white sugar and raw sugar exported in its unaltered state** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:108:0007:0008:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
93. **Commission Regulation (EC) No 62/2007 of 25 January 2007 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:019:0012:0013:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
94. **Commission Regulation (EC) No 645/2006 of 27 April 2006 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:115:0015:0016:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
95. **Commission Regulation (EC) No 654/2009 of 23 July 2009 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:192:0049:0052:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
96. **Commission Regulation (EC) No 656/2005 of 28 April 2005 fixing the export refunds on white sugar and raw sugar exported in its unaltered state** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:108:0011:0012:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]

97. **Commission Regulation (EC) No 658/2008 of 10 July 2008 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:183:0027:0028:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
98. **Commission Regulation (EC) No 659/2005 of 28 April 2005 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:108:0017:0018:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
99. **Commission Regulation (EC) No 680/2008 of 17 July 2008 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:190:0003:0006:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
100. **Commission Regulation (EC) No 7/2007 of 8 January 2007 altering the export refunds on milk and milk products**<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:004:0003:0006:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
101. **Commission Regulation (EC) No 711/2008 of 24 July 2008 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:197:0030:0031:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
102. **Commission Regulation (EC) No 743/2007 of 28 June 2007 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:169:0031:0032:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
103. **Commission Regulation (EC) No 750/2006 of 18 May 2006 fixing the export refunds on white sugar and raw sugar exported in its unaltered state** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:132:0005:0006:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
104. **Commission Regulation (EC) No 790/2006 of 24 May 2006 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:138:0020:0021:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
105. **Commission Regulation (EC) No 802/2005 of 26 May 2005 fixing the export refunds on white sugar and raw sugar exported in its unaltered state** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:134:0029:0030:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
106. **Commission Regulation (EC) No 838/2007 of 17 July 2007 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:186:0007:0010:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]
107. **Commission Regulation (EC) No 844/2008 of 28 August 2008 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:231:0003:0004:EN:PDF> [žiūrēta 2012 03 29]

108. **Commission Regulation (EC) No 850/2009 of 17 September 2009 fixing the export refunds on milk and milk products** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:246:0011:0014:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
109. **Commission Regulation (EC) No 852/2007 of 19 July 2007 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:188:0009:0010:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
110. **Commission Regulation (EC) No 88/2008 of 31 January 2008 fixing the export refunds on white and raw sugar exported without further processing** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:028:0003:0004:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
111. **Commission Regulation (EC) No 921/2006 of 21 June 2006 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:169:0021:0024:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
112. **Commission Regulation (EC) No 937/2004 of 30 April 2004 fixing the import duties in the rice sector** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:169:0015:0017:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
113. **Commission Regulation (EC) No 977/2006 of 29 June 2006 fixing the maximum export refund for butter in the framework of the standing invitation to tender provided for in Regulation (EC) No 581/2004** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:176:0074:0075:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
114. **Commission Regulation (EC) No 997/2009 of 22 October 2009 fixing the export refunds on milk and milk products** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:278:0019:0022:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
115. **Commission Regulation (EU) No 1206/2010 of 16 December 2010 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:333:0049:0052:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
116. **Commission Regulation (EU) No 338/2010 of 22 April 2010 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:102:0029:0032:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
117. **Commission Regulation (EU) No 62/2010 of 21 January 2010 fixing the export refunds on beef and veal** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:017:0033:0036:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 29]
118. **Gaminių gamyba 2004 (2005 m. katalogas)**- Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2005.- p. 8-9. -ISSN: 1648-5777
119. **Gaminių gamyba 2005 (2006 m. katalogas)**- Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2006-p. 8-9.- ISSN: 1648-5777

120. **Gaminių gamyba 2006 (2007 m. katalogas)**- Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2007.- p. 10-11.-ISSN: 1648-5777
121. **Gaminių gamyba 2007 (2008 m. katalogas)**- Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2008.-p. 7-8.- ISSN: 1648-5777
122. **Gaminių gamyba 2008 (2009 m. katalogas)**- Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2009.- p. 7-8.-ISSN: 1648-5777
123. **Gaminių gamyba 2009 (2010 m. katalogas)**- Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2010- p. 7-8.-ISSN: 1648-5777
124. **Gaminių gamyba 2010 (2011 m. katalogas)**- Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2011- p. 7-8.-ISSN: 1648-5777
125. **Green box subsidies: A Theoretical and Empirical Assessment.** UNCTAD (2007). 2007. Materials of United Nations
126. **Kolyta S., Masandukaitė A., Mikšys A. ir kt.** Verslo Europos Sąjungos bendroje rinkoje vadovas. - Vilnius: Fantazija ir forma, 2002.
127. **Komisijos Reglamentas (EB) Nr. 1234/20078.**
http://ec.europa.eu/health/files/eudralex/vol-1/reg_2008_1234/reg_2008_1234_lt.pdf [žiūrėta 2012 03 10].
128. **Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1445/95** 1995 m. birželio 26 d. dėl importo ir eksporto licencijų taikymo galvijienos sektoriuje taisyklių, panaikinantį Reglamentą (EEB) Nr. 2377/80 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1995R1445:20040501:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10].
129. **Komisijos reglamentas (EB) Nr. 183/2009** 2009 m. kovo 6 d. iš dalies keičiantis Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 VI priedą dėl kvotų patikslinimo cukraus <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:03:22:31997R2571:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]
130. **Komisijos reglamentas (EB) Nr. 2571/97** 1997 m. gruodžio 15 d. dėl sviesto pardavimo sumažintomis kainomis ir dėl pagalbos suteikimo konditerijos gaminių, ledų ir kitų maisto produktų gamyboje naudojamai grietinelei, sviestui ir koncentruotam sviestui <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:03:22:31997R2571:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]
131. **Komisijos reglamentas (EB) Nr. 386/2008** 2008 m. balandžio 29 d. kuriuo nustatomos pieno ir pieno produktų eksporto gražinamosios išmokos <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:116:0017:0020:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]

132. **Komisijos reglamentas (EB) Nr. 514/2008** 2008 m. birželio 9 d. iš dalies keičiantis Komisijos reglamentą (EB) Nr. 376/2008, nustatantį bendrąsias išsamias taisykles dėl importo ir eksporto licencijų bei išankstinio nustatymo sertifikatų sistemos taikymo žemės ūkio produktams, ir reglamentus (EB) Nr. 1439/95, (EB) Nr. 245/2001, (EB) Nr. 2535/2001, (EB) Nr. 1342/2003, (EB) Nr. 2336/2003, (EB) Nr. 1345/2005, (EB) Nr. 2014/2005, (EB) Nr. 951/2006, (EB) Nr. 1918/2006, (EB) Nr. 341/2007, (EB) Nr. 1002/2007, (EB) Nr. 1580/2007 ir (EB) Nr. 382/2008 ir panaikinantis Reglamentą (EEB) Nr. 1119/79 <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:150:0007:0027:lt:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]
133. **Komisijos reglamentas (EB) Nr. 612/2009** 2009 liepos 7 d. nustatantis bendrąsias išsamias eksporto gražinamųjų išmokų sistemos taikymo žemės ūkio produktams taisykles <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:186:0001:0058:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]
134. **Komisijos reglamentas (EB) Nr. 800/1999** 2007 m. kovo 9 d. nukrypstantis nuo Reglamento (EB) Nr. 800/1999 dėl įrodymų, kad buvo atlikti pieno ir pieno produktų muitinės importo formalumai trečiosiose šalyse. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:071:0003:0004:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]
135. **Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 1464/95** 1995 m. birželio 27 d. dėl specialiųjų išsamių taisyklių, reglamentuojančių importo ir eksporto licencijų sistemos taikymą cukraus sektoriuje <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1995R1464:20040501:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]
136. **Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 2135/95** 1995 m. rugsėjo 7 d. nustatantis išsamias eksporto gražinamųjų išmokų suteikimo cukraus sektoriuje taikymo taisykles <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:03:18:31995R2135:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]
137. **Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 2777/75** 1975 m. spalio 29 d. dėl bendro paukštienos rinkos organizavimo <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1975R2777:20060511:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]
138. **Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 800/1999** 1999 m. balandžio 15 d. nustatantis bendrąsias išsamias eksporto gražinamųjų išmokų sistemos taikymo žemės ūkio produktams taisykles

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1999R0800:20080608:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]

139. **Komisijos reglamentas (ES) Nr. 578/2010** 2010 birželio 29 d. kuriuo įgyvendinamos Tarybos reglamento (EB) Nr. 1216/2009 nuostatos dėl eksporto gražinamųjų išmokų už tam tikrus žemės ūkio produktus, eksportuojamus kaip į Sutarties I priedą neįtrauktos prekės, skyrimo sistemos ir tokių gražinamųjų išmokų sumos nustatymo kriterijų <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:171:0001:0048:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]

140. **Komisijos reglamentas 1729/97/EB 1997 m.** rugsėjo 4 d. dėl kai kurių iš anksto nustatytų eksporto gražinamųjų išmokų tikslinimo pasikeitus kainoms arba saugojimo mokesčiui cukraus sektoriuje <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:03:21:31997R1729:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]

141. **Komisijos reglamentas Nr. 174/1999/EB** 1999 m. sausio 26 d. nustatantis išsamias specialiąsias Tarybos reglamento (EEB) Nr. 804/68 taikymo taisykles dėl pieno ir pieno produktų eksporto licencijų ir eksporto gražinamųjų išmokų <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:03:24:31999R0174:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]

142. **Komisijos reglamentas Nr. 2190/96/EB** 1996 m. lapkričio 14 d. dėl išsamių taisyklių, įgyvendinant Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 1035/72 dėl eksporto gražinamųjų išmokų vaisių ir daržovių sektoriui <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996R2190:EN:HTML> [žiūrėta 2012 03 10]

143. **Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1043/05** 2005 m. birželio 30 d. įgyvendinantis Tarybos reglamentą (EB) Nr. 3448/93 dėl eksporto gražinamųjų išmokų už tam tikrus žemės ūkio produktus, eksportuojamus kaip į Sutarties I priedą neįtrauktos prekės, skyrimo sistemos ir tokių gražinamųjų išmokų sumos nustatymo kriterijų <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:172:0024:0075:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]

144. **Komisijos reglamentas (EB) 183/2009 2009 kovo 6 d.** iš dalies keičiantis Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 VI priedą dėl kvotų patikslinimo cukraus sektoriuje 2009–2010 prekybos metams <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:063:0009:0010:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]

145. **Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas** dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. birželio 30 d. nutarimu Nr. 788 „Dėl Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo ir eksporto skatinimo programos patvirtinimo“. //Valstybės žinios, 1998-12-18, Nr.: 111 -3065 <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=F86FBC2A-F54F-442A-B83D-FC927DB8AC4E> [žiūrėta 2012 03 10]
146. **Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas** „Dėl Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto skatinimo 2002-2003 metų programos ir jos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. // Valstybės žinios, 2002-01-11, Nr.: 3 -81. <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=E6149372-B787-40D5-AA96-14201C3F54F6> [žiūrėta 2012 03 10]
147. **Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas** dėl „Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo ir eksporto skatinimo programos“ patvirtinimo. //Valstybės žinios, 1998-07-08, Nr.: 61 -1746. <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=C59D9966-1408-406B-AD5C-27F36F7C896B> [žiūrėta 2012 03 10]
148. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1160** „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. spalio 29 d. nutarimo Nr. 1282 „Dėl eksporto plėtojimo strategijos“ dalinio pakeitimo“. // Valstybės žinios, 2000-10-04, Nr. 83-2518.
149. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 9** „Dėl Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto skatinimo 2002-2003 metų programos ir jos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. // Valstybės žinios, 2002-01-11, Nr. 3-81.
150. **Lietuvos statistikos departamentas.** Užsienio prekyba. Metiniai užsienio prekybos duomenys. Eksportas ir importas. Požymiai: Kombinuotoji nomenklatūra (8-ių ženklų), valstybė, metai <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1024> [žiūrėta 2012 03 10]
151. **Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2005.** Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. 2006. <http://www.laei.lt/?mt=leidiniai&straipsnis=59&metai=2006> [žiūrėta 2012 03 10]
152. **Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2009.** Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. 2009. <http://www.laei.lt/?mt=leidiniai&straipsnis=1&metai=2010> [žiūrėta 2012 03 10]
153. **Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2010.** Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. 2010. <http://www.laei.lt/?mt=leidiniai&straipsnis=324&metai=2011> [žiūrėta 2012 03 10]
154. **Lietuvos žemės ūkis 2009.** Vilnius: Statistikos departamentas, 2010. ISSN 2029-3658. http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/pages_list/?id=1121 [žiūrėta 2012 03 10]
155. **R.Vilpišauskas.** Lietuvos užsienio prekybos politika ir jos raida: veiksnių analizė. http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/ziniasklaidai/straipsniai_ir_komentarai/lietuvos_uzsienio_prekybos_politika_ir_jos_raidai_veiksniu_analize/1299;from_topic_id;61 [žiūrėta 2012 03 10]

156. **Radzevičius G.** Lietuvos žemės ūkis. Ekonominė apžvalga 2003. <http://www.laei.lt/?mt=leidiniai&straipsnis=86&metai=2004> [žiūrėta 2012 03 10]
157. **Rinkotyta.** Žemės ūkio ir maisto produktai. Nr. 4 (42). Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. <http://www.laei.lt/?mt=leidiniai&straipsnis=28&metai=2008> [žiūrėta 2012 03 10]
158. **Rinkotyta.** Žemės ūkio ir maisto produktai. Nr. 4 (46). Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. <http://www.laei.lt/?mt=leidiniai&straipsnis=15&metai=2009> [žiūrėta 2012 03 10]
159. **Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1253/1999** 1999 m. gegužės 17 d. iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 1766/92 dėl bendro grūdų rinkos organizavimo ir panaikinantį Reglamentą (EEB) Nr. 2731/75, nustatantį standartinę paprastųjų kviečių, rugių, miežių, kukurūzų ir kietųjų kviečių kokybę <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:160:0018:0020:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]
160. **Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1365/2000** 2000 m. birželio 19 d. iš dalies keičiantis Reglamentą (EEB) Nr. 2759/75 dėl bendro kiaulienos rinkos organizavimo. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:03:29:32000R1365:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]
161. **Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2200/96**, 1996 m. spalio 28 d. dėl bendro vaisių ir daržovių rinkos organizavimo <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1996R2200:20080101:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]
162. **Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2759/75**, 1975 m. spalio 29 d. dėl bendro kiaulienos rinkos organizavimo <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1975:282:0001:0009:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]
163. **Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2763/75**, 1975 m. spalio 29 d. nustatantis bendrąsias pagalbos teikimo privačiam kiaulienos saugojimui taisykles <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:03:02:31975R2763:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]
164. **Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2771/75**, 1975 m. spalio 29 d. dėl bendro kiaušinių rinkos organizavimo <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1975R2771:20060511:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]
165. **Tarybos reglamentas Nr. 1254/99/EB** 1999 m. gegužės 17 d. dėl bendro galvijienos rinkos organizavimo <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1999R1254:20060511:LT:PDF>

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:03:25:31999R1254:LT:PDF [žiūrėta 2012 03 10]

166. **Tarybos reglamentas Nr. 1255/1999/EB** 1999 gegužės 17 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1255/1999 dėl bendro organizavimo klaidų ištaisymas pieno ir pieno produktų rinkos <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:002:0078:0078:EN:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]

167. **Tarybos reglamentas Nr.1268/1999** dėl Bendrijos paramos pasirengimo stojimui priemonėms žemės ūkio ir kaimo plėtros srityse Vidurio ir Rytų Europos šalims kandidatėms pasirengimo stojimui laikotarpiu. **Klaida! Neleistina nuoroda į hipersaitą.** [žiūrėta 2012 03 10]

168. **Tarybos reglamentu (EB) Nr. 318/2006** 2006 m. vasario 20 d. dėl bendro cukraus sektoriaus rinkų organizavimo <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:058:0001:0031:LT:PDF> [žiūrėta 2012 03 10]

169. **Užsienio prekybos administravimas.** Statistika. Nacionalinė mokėjimo agentūra. <http://www.nma.lt/index.php/parama/uzsienio-prekybos-administravimas/statistika/378>

170. **Žemės ūkis – žvejyba-maistas. Bendroji žemės ūkio politika.** <http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/lithuanian/C8> [žiūrėta 2012 03 10]

171. **Žemės ūkio politikos apžvalga.** Lietuva. - Vilnius: Diemedžio leidykla.- 1996,- p.96 .- ISBN 9986-23-023-3

ANOTACIJA

Zablackaitė Š. Eksporto išmokų įtaka žemės ūkio produktų eksportui Lietuvoje/ Tarptautinės prekybos sektoriaus magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. T. Banelis.-Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2012. – 93p.

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota ir įvertinta eksporto gražinamųjų išmokų įtaka žemės ūkio produktų eksportui Lietuvoje. Pirmoje darbo dalyje nagrinėjami eksporto subsidijavimo teoriniai principai. Pateikiami ES bendrosios žemės ūkio politikos principai ir tikslai, naudojamos įgyvendinimo priemonės, Pasaulio prekybos organizacijos nuostatos žemės ūkio produktų sektoriaus paramos atžvilgiu bei priemonės, kuriomis siekiama sudaryti tokias pat žemės ūkio produkcijos prekybos ir gamybos sąlygas kokios taikomos pramonės produktų ir paslaugų prekybai. Antroje dalyje nagrinėjamos žemės ūkio produktų gamybos ir eksporto rėmimo priemonės iki Lietuvos narystės ES bei gražinamųjų eksporto išmokų sistema ir išmokų dydžiai 2004-2010-ų metų laikotarpiu sūriams, sviestui, galvijienai ir cukrui. Trečioje dalyje analizuojama sūrių, sviesto, galvijienos ir cukraus, kuriems mokama eksporto gražinamoji išmoka, gamyba išmokos skyrimo laikotarpiu ir eksportas į paskirties šalis, taip pat vidutinio metinio gražinamosios išmokos dydžio įtaka gamybos ir eksporto kiekiams.

Pagrindiniai žodžiai: subsidija, išmoka, gamyba, eksportas, žemės ūkio ir maisto produktai.

ANNOTATION

Zablackaitė Š. The Impact of Export Refund on Lithuanian Agricultural Products Export/ International Trade Sector Master final thesis. Head Assoc. doc. Dr. T. Banelis.-Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Economics and Finance Management 2012. – 93 p.

Master's thesis analyzed and evaluated the influence of export refunds on exports of agricultural products in Lithuania. The work consist of three parts. The first part of the work examines theoretical principles of export subsidies: the EU common agricultural policy principles and objectives, implementation measures, the World Trade Organization provisions for agricultural sector, measures for agriculture product trade and production conditions similar as for industrial and service sectors. The second part analyzes agricultural production and export support measures by the EU membership Lithuania and after Lithuania's EU membership, the EU export refund system and the refund in 2004-2010-s period on cheese, butter, beef and sugar. The third part deal with cheese, butter, beef and sugar production and exports during the period of grant, as well as the average annual amount of the refund on production and export levels.

Key words: export refund, production, exports of agricultural and food products.

SANTRAUKA

Zablackaitė Š. Eksporto išmokų įtaka žemės ūkio produktų eksportui Lietuvoje/ Tarptautinės prekybos sektoriaus magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. T. Banelis.-Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2012. – 93p.

Šiame darbe nagrinėjama eksporto išmokų įtaka žemės ūkio produktų eksportui Lietuvoje. Darbe siekiama išanalizuoti išmokos dydžio įtaką sūrio, sviesto, galvijienos ir cukraus gamybai ir eksportui į trečiąsias šalis. Užsienio prekyba žemės ūkio produktais yra tradiciškai svarbi Lietuvos prekybos dalis, Lietuva nuo seno buvo žemdirbių tauta. Tapus ES nare ir prasidėjus ŽŪ prekybos liberalizavimui Lietuvos žemės ūkio produktų užsienio prekybos procesams nagrinėti skiriama vis daugiau dėmesio. Lietuvos žemės ūkio gamybos pajėgumai ir žemdirbių patirtis leidžia ne tik pačiai šaliai apsirūpinti žemės ūkio produktais, bet dalį jų eksportuoti užsienio rinkoms. Eksporto augimą pastaraisiais metais lėmė ne tik atsivėrusios rinkos, bet tam taip pat įtakos turėjo ir eksporto subsidijavimas. Keliami teiginiai, kad eksporto subsidijavimas neskatina modernizuoti žemės ūkio gamybos, investuoti į kokybę ir produktyvumo gerinimą ar atsisakyti neefektyviausių žemės ūkio šakų, kaip tai darytų rinkos ekonomika.

Tyrimo objektas – eksporto išmokos ir žemės ūkio produktų gamyba ir eksportas Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – nustatyti eksporto išmokų įtaką Lietuvos žemės ūkio produktų gamybai ir eksportui.

Tyrimo uždaviniai:

- išnagrinėti Bendrąją ES žemės ūkio politiką ir PPO nuostatas žemės ūkio produktų rinkos atžvilgiu;
- nustatyti Lietuvos žemės ūkio produktų gamybos ir eksporto priemones iki narystės ES;
- išanalizuoti eksporto išmokų sistemą ir išmokos dydžius cukrui, sviestui, sūriams ir galvijienai;
- įvertinti eksporto išmokų įtaką cukraus, sviesto, sūrių ir galvijienos gamybai ir eksportui.

Hipotezė - žemės ūkio produktų eksporto išmokos skatina subsidijuojamų produktų gamybos ir eksporto augimą.

Tyrimo metodika: Lietuvos ir Europos Sąjungos teisės aktų, statistinių duomenų analizė ir sintezė, statistinių duomenų palyginimas, grafinis vaizdavimas.

Tyrimo rezultatai:

- pirmoje darbo dalyje nagrinėjami eksporto subsidijavimo teoriniai principai. Pateikiami ES bendrosios žemės ūkio politikos principai ir tikslai, naudojamos įgyvendinimo priemonės, Pasaulio prekybos organizacijos nuostatos žemės ūkio produktų sektoriaus paramos atžvilgiu bei priemonės, kuriomis siekiama sudaryti tokias prekybos ir gamybos sąlygas žemės ūkio produkcijai, kokios taikomos pramonės produktų ir paslaugų prekyboje;
- antroje dalyje nagrinėjamos žemės ūkio produktų gamybos ir eksporto rėmimo priemonės iki Lietuvos narystės ES bei gražinamųjų eksporto išmokų sistemą ir dydžiai 2004-2010-ųjų metų laikotarpiu sūriams, sviestui, galvijienai ir cukrui;
- trečioje dalyje analizuojama sūrių, sviesto, galvijienos ir cukraus, kuriems mokama eksporto gražinamoji išmoka, gamyba išmokos skyrimo laikotarpiu ir eksportas į paskirties šalis, taip pat vidutinio metinio gražinamosios išmokos dydžio įtaka gamybos ir eksporto kiekiui;
- pagrindinė išvada: gražinamosios eksporto išmokos dydis įtakoja tik kai kurių rinkos pokyčiams jautresnių produktų, kurie turi daugiau substitutų (sviestas), eksportą.

SUMMARY

This paper analyzes the impact of export refunds for agricultural products for export in Lithuania. The paper aims to analyze the refund affect on the amount of sugar, beef, cheese and butter production and exports to third party influence. Foreign trade in agricultural products have traditionally been an important part of Lithuanian Chambers of Commerce. Lithuania joined the EU and the beginning of agricultural trade liberalization in agricultural products in Lithuanian foreign trade to examine the processes is receiving increasing attention. Lithuanian agricultural production capacity and experience of the farmers not only to itself, to provide agricultural products, but some of it export to foreign markets. Export refunds and opened up the markets has influenced the growth of exports. There are statements that export refunds do not promote the modernization of agricultural production, investment in quality and productivity improvement as it would do market economy conditions.

Research object of – export refund and agricultural production Exports in Lithuania.

Research aim - determine the export refund impact on the Lithuanian agricultural production and exports.

Objectives:

- analyze the common EU agricultural policy and WTO agricultural product market regulation.
- determine the export promotion means of Lithuanian agricultural production until EU membership.
- analyze the system of export refunds and benefits in the sugar, butter, cheese and meat
- evaluate impact of export refunds for sugar, butter, cheese and beef production and exports.

Hypothesis - export refund encourage growth of agriculture production and export.

Research Methodology: Lithuanian and European Union legislation, statistical data analysis and synthesis, statistical comparison and graphical representation.

Research results:

- the first part analyses the theoretical principles of export subsidies. Delineated the EU common agricultural policy principles and objectives used to measure the implementation of the World Trade Organization agricultural sector interventions, and measures aimed at trade and production conditions of agricultural production similar to those of industrial products and services.
- the second part analyzes agricultural production and export support measures by the EU membership Lithuania and after Lithuania's EU membership, the EU export refund system and the refund in 2004-2010-s period on cheese, butter, beef and sugar.

- the third part deal with cheese, butter, beef and sugar production and exports during the period of grant, as well as the average annual amount of the refund on production and export levels.
- main conclusion is that the refund rate affects only some products export which are more susceptible to changes in the market and has more substitutes (butter).